

M N E M O S I N A

Recull nacional i internacional de notícies, opinions i programes sobre **memòria col·lectiva**

Nº 245

16.07.2021

INFORMACIONES

► 14 Julio, 2021

CÉSAR RANGEL

Els estudiants d'arqueologia en ple treball de camp al jaciment del Born

El Born continua rescatant el seu passat

BARCELONA ACN

El Born Centre de Cultura i Memòria intensifica durant el mes de juliol els treballs de recerca vinculats al conjunt arqueològic del recinte. En la intervenció arqueològica participen una quinzena d'alumnes del grau d'Arqueologia

de la Universitat de Barcelona (UB) i de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), que aprofiten l'ocasió per fer les pràctiques universitàries.

El projecte ha localitzat, interpretat i buidat documents històrics relatius a les estructures físiques del jaciment. A partir d'aquí, la intervenció arqueològica vol

ajudar a entendre i contrastar la informació recollida. Els 15 alumnes fan treball de camp amb un equip interdisciplinari format per professionals de l'arqueologia, la història, la restauració, la topografia, l'antropologia i la bioarqueologia. També s'aproximen a la difusió i donen a conèixer el patrimoni oferint al públic visites guiades.●

Barcelona dedica una placa a Maria Aurèlia Capmany

Redacció | 8 juliol 2021 | Cultura21

La façana de la casa on va viure Maria Aurèlia Capmany i Farnés (Barcelona, 1918 – 1991), a la Rambla de Catalunya 65, llueix una placa d'homenatge a l'escriptora. La seva instal·lació s'ha realitzat en el marc del desplegament del Mapa Literari de Barcelona, i coincidint amb el 30è aniversari de la seva mort el proper octubre.

En el text de la placa es recorda la faceta d'escriptora de Capmany, però també la de lluitadora per la llibertat i la igualtat de les dones, i recorda que va ser regidora de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona (1984-1988) i presidenta del PEN Català (1979-1983).

En l'acte de descoberta de la placa, celebrat aquest dijous, han participat Anna Capmany, neboda de l'escriptora, l'encara regidor de Cultura de l'Ajuntament, Joan Subirats, i qui el substituirà en aquesta àrea, Jordi Martí, com a regidor del Districte de l'Eixample.

<https://cultura21.cat/noticies/barcelona-dedica-una-placa-a-maria-aurelia-capmany/>

▶ 10 Julio, 2021

El acto de inauguración de ayer de la nueva plaza Margarita Rivière, en Barcelona. / QUIQUE GACIA (EFE)

La periodista Margarita Rivière ya tiene su plaza en Barcelona

EL PAÍS. **Barcelona**
Barcelona inauguró ayer una plaza dedicada a la escritora y periodista Margarita Rivière (Barcelona, 1944-2015), situada entre la avenida Diagonal y la calle de Numància. La iniciativa de dedicar una plaza a la que fue delegada de la agencia *Efe* en Cataluña y una de las fundadoras de *El Periódico* surgió de la Associació de Dones Periodistes de Catalunya y de su familia. En el acto, celebrado en la misma plaza, asistieron familiares, amigos, personalidades de la cultura y periodistas. El primer teniente de alcalde de la capital catalana, Jaume Collboni, destacó que Rivière fue una persona "comprometida con la ciudad". Los hijos de la escritora, Hugo y Clara, reivindicaron la figura y legado de su madre como periodista independiente.

► 11 Julio, 2021

Els tresors de l'Acadèmia

JOSEP PLAYÀ MASET
 Barcelona

Un dels edificis potser menys coneguts de la Rambla de Barcelona és el que està situat sobre el Teatre Poliorama. Molts barcelonins el tenen identificat pel rellotge de la façana o per les dues torres amb cúpula del terrat, però pocs saben que allotja des del 1894 l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona i són molts menys els qui coneixen els tresors i les històries que amaga.

La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona (Racab) es va crear formalment el 18 de gener del 1764 amb el nom de Conferència Psicomatemàtica Experimental i poc després va adoptar ja el seu nom actual. Constituïda per set seccions, Matemàtiques i astronomia, Física, Química, Ciències de la terra, Biologia, Tecnologia i Arts, disposa de 75 acadèmics numeraris (més els emèrits i supernumeraris). La seva seu actual, a la Rambla 115, es va acabar de construir el 1893 sota la direcció

R

EL REPORTATGE

La història de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona és la de la ciutat i la dels seus avenços científics

de l'arquitecte Josep Domènech i Estapà, i amb les dues torres i les cúpules tan singulars, associades a les mesures astronòmiques per determinar l'hora oficial de Barcelona.

Té una biblioteca de més de cent mil volums, un miler de mapes i un arxiu que acumula documentació de 250 anys d'història. I tal com ens explica el seu president actual, Joan Jofre, està prevista ara la rehabilitació de la quarta planta, on entre altres cases es preveu instal·lar un petit auditori per a unes 60 persones.

La Racab s'ocupa de la investigació, l'estudi i la difusió de les ciències, però per si sol l'edifici i els béns que conté constitueixen un patrimoni d'especial interès, del qual val la pena remarcar algunes de les peces i la seva història.

El primer daguerreotip

A començaments del 1839, el metge Pere Felip Monlau va assistir a París a la presentació mundial del daguerreotip, i va enviar un informe a l'Acadèmia

de la qual formava part. El gravador barceloní Ramon Alabern també era a París, va comprar una càmera i va ser instruït pel mateix Daguerre. El 10 de novembre d'aquell mateix any l'Acadèmia va organitzar un acte de presentació i es va obtenir la primera imatge al Pla de Palau. La fotografia que va fer Alabern no es conserva, però per gravats de la premsa se sap que hi apareixien els Porxos d'en Xifré i la Llotja. Uns dies tard l'Acadèmia va comprar l'aparell de daguerrotípia a Alabern i avui és una de les seves joies.

A l'anomenada sala dels instruments es poden apreciar també dos microscopis del segle XVIII, un hidròmetre inventat el 1856 i un telescopi que el 1894 es va instal·lar a la cúpula.

Dos rellotges únics

A la façana de l'edifici hi ha un rellotge amb un cartell que diu "Hora oficial". Des del 1895 fins al 1940 aquest rellotge assenyala l'hora oficial de la ciutat de Barcelona. Inicialment, el res-

ponsable, Adolf Juillard, anava amb un cronòmetre a buscar l'hora mitjana als vaixells de guerra o transatlàntics fondejats al port. Sembla que va ser a la tertúlia de la rebotiga de Juillard on va sorgir la idea d'instal·lar un observatori al Tibidabo.

Una altra peça rellevant és el rellotge astronòmic Billeter, que és a la primera planta, a l'entrada del saló de sessions (decorat per Félix Mestres i presidit per un oli de Lluís Masriera). Albert Billeter (1815-1895) va ser un mestre rellotger suís que es va instal·lar el 1850 a Gràcia. Entre altres rellotges va fer el del Congrés de Diputats de Madrid, el del campanar de Gràcia i el de la catedral de Barcelona. El de l'Acadèmia va ser un encàrrec del Senat de Madrid. Billeter va treballar deu anys en la construcció del rellotge, i quan el va tenir acabat el Senat no li va voler comprar. Després d'un cert pelegrinatge va ser adquirit per l'Acadèmia el 1926 per 3.000 pessetes. Després de ser restaurat el 1959 i el 1985, funciona

ÀLEX GARCIA

La cúpula
 Abans que hi hagués el Fabra, les observacions astronòmiques es feien des d'una de les torres de la Rambla

quiell, de 1252 (un dels set exemplars que es conserven al món), i un astrolabi gòtic del segle XV.

La primera radiografia

El 6 de febrer del 1896 el catèdric de Física de la Universitat de Barcelona Eduardo Lozano i Ponce de León (1844-1927) va fer una conferència a la Reial Acadèmia titulada "Les radiacions de Röntgen. Què són i per a què serveixen", en què va presentar la que es considera com la primera radiografia realitzada a Espanya. Publicada i exposada al coneixement públic, va significar la presentació a Barcelona dels raigs X. Amb l'ajuda dels professors Eduard Fontserè i Artur Bofill i el fotògraf Joan Sloker va mostrar les radiografies d'una mà, un peix i una clau dins d'un moneder, unes plaques que encara es conserven.

ÀLEX GARCIA

Documents. L'arxiu disposa de peces com la primera radiografia d'una mà que es va fer el 1896

La pel·lícula de l'eclipsi del 1905

L'astrònom Josep Comas Solà va ser escollit membre de l'Acadèmia el 1900 i un any després, nomenat responsable de la construcció de l'observatori Fabra al Tibidabo. El 1900 va obtenir fotografies estereoscòpiques de l'eclipsi de sol a Elx. L'eclipsi del 1905 era més important, però com que no era observable en la seva totalitat, des del Fabra va organitzar una expedició a Vinaròs. I aquí va fer la primera pel·lícula a Espanya sobre un eclipsi.

ÀLEX GARCIA

Sala dels rellotges. Al centre, el monumental rellotge d'Albert Billerter, inicialment construït per al Senat

Einstein a l'Acadèmia

Einstein va ser convidat el 1920 a donar un curs a Barcelona. Llavors no ho va poder acceptar, però sí que hi va accedir al cap de tres anys. El 22 de febrer del 1923 va arribar a Barcelona procedent del Japó i Palestina, on havia tingut coneixement de la concessió del premi Nobel de Física. Estava convidat per l'Institut d'Estudis Catalans, però va fer una conferència addicional a l'Acadèmia, el dia 27, sobre els aspectes filosòfics de la teoria de la relativitat. Se sap que va rebre 500 pessetes,

però en canvi no n'ha quedat cap testimoni gràfic.

George Orwell, amb el fusell a la terrassa

L'escriptor George Orwell es va incorporar a les Brigades In-

ternacionals per lluitar contra el feixisme i va anar al front d'Aragó, integrat a les milícies del POUM. De tornada a Barcelona va viure els Fets de maig del 1937 i va passar tres nits a la terrassa i teulada de l'Acadèmia per de-

fensar d'un possible assalt la seu del POUM, situada en un edifici del davant, avui l'Hotel Rivoli. En el seu posterior *Homenatge a Catalunya*, Orwell descriu aquests tres dies com "un dels períodes més insuportables de la meua vida". Per pujar i baixar amb el fusell l'escala de cargol que porta a la teulada, l'hi van haver de posar dins dels pantalons i baixar els esglaons "amb la cama esquerra completament rígida".

Des de la terrassa. George Orwell va passar tres dies en aquest mirador per protegir la seu del POUM el maig del 1937

ÀLEX GARCIA

L'observatori Fabra

Des del 1904, l'Acadèmia té l'observatori Fabra (amb les seccions astronòmica, meteorològica i sismològica), gràcies a una donació de Camil Fabra, marquès d'Alella. El seu primer director, Josep Comas i Solà (1868-1937), és el descobridor d'onze petits planetes, als quals va assignar noms com Barcelona, Gothlandia o Hispània, i de dos cometes. L'altra gran figura vinculada a l'observatori és la d'Eduard Fontserè i Riba (1870-1970), que el 1919 va organitzar el Servei Meteorològic creat per la Mancomunitat.

Inicialment, l'Observatori estava instal·lat a les dues torres de l'edifici de la Rambla, una de les quals servia per observar el pas de les estrelles pel meridià de Barcelona i determinar l'hora amb precisió.

CARRER 157

JULIOL 2021
WWW.FAVB.CAT

30 anys d'informació a Barcelona

Articles

■ MARC ANDREU
■ LAURA AZNAR
■ PEPE BAEZA
■ NÉSTOR BOGAJO
■ V. CANET
■ MARIA FAVÀ

■ DAVID GARCÍA MATEU
■ M. EUGENIA IBÁÑEZ
■ ELOI LATORRE
■ HELENA LÓPEZ
■ MERITXELL M. PAUNÉ
■ EUGENI MADUEÑO

Fotografia

■ DANI CODINA
■ MARC JAVIERRE
■ JOAN LINUX
■ IGNASI R. RENOM

Portada

■ AZAGRA & REVUELTA

Aquest dossier vol ser un modest homenatge a la premsa de proximitat que, com *Carrer* durant tres dècades, s'ha proposat donar veu als que no solen tenir-la i apropar-se als barris i a la seva gent. Un periodisme que continua sent útil i necessari

Tanquem la barraqueta?

MARC ANDREU

“V” an ser uns moments irrepetibles, d'un periodisme nou i diferent que es practicava mentre s'estaven ensorrant unes estructures polítiques, econòmiques i socials caduques que havien mantingut el país fossilitzat durant més de tres dècades. Uns moments que van durar una dècada llarga, la meitat en els últims anys del franquisme i l'altra meitat en els primers passos cap a la democràcia. Una febrada que es va anar apaivagant quan va arribar la democràcia municipal”. Així acota temporalment el periodista i historiador Jaume Fabre, en un llibre de pròxima aparició significativament titulat *Cròniques del fang*, l'anomenat “periodisme de barraqueta o miserabilista” que van practicar entre mitjans dels anys 60 i els anys 80 del segle XX aquells professionals de la premsa barcelonina a qui es va qualificar amb l'epítet de *huertamaros*.

Joan de Sagarra va ser qui va batejar Josep Maria Huertas i els seus amics i deixebles amb l'epítet que evocava la guerrilla urbana uruguiana dels tupamaros, un sobrenom que no amagava la crítica, la burla o el menyspreu envers un periodisme social, qualificat despectivament “de barraqueta”, i que es confrontava al periodisme més literari, fantasiós o personal “de les ombres”, el titllaria Josep Maria Carandell; “de mirar-se el melic”, diria Manuel de Pedrolo que practicaven, entre altres, el mateix Sagarra. Ell va ser també qui, en plena polèmica amb Huertas, va arribar a adjectivar de “patufetisme-leninisme” tots aquells companys, *huertamaros* o no, que feien un periodisme atent als problemes socials i dels barris.

Com explica Fabre, a *El Correo Catalán* Huertas s'havia guanyat en broma la qualificació de fer “periodisme de barraqueta” perquè va ser el primer -en plena sintonia amb Francisco Candel- en escriure i publicar reportatges sobre els barris marginals de Barcelona que patien habitatge precari i uns serveis i equipaments inexistent. “*Donde la ciudad tiene otros nombres*” es deia la sèrie de 18 capítols en *huecogravat*, publicada entre abril i juliol de 1966 i recopilada el 2013 en l'antologia *Josep M. Huertas Claveria i els barris de Barcelona*, editada per la Favb al número 7 de *Quaderns de Carrer*. Huertas es va mantenir fidel a aquesta línia fins a la seva mort, el 2007, i va esdevenir un referent per a tots els qui, des de les associacions veïnals i altres col·lectius reivindicatius, lideraven les demandes per millorar la vida als seus barris.

Una proposta per a la Favb

Tot això ve a tomb perquè el naixement de *La Veu del Carrer* ara fa 30 anys, l'octubre de 1991, té precisament molt a veure tant amb l'època d'esplendor del periodisme social com amb el seu esllanguiment durant la Barcelona preolímpica. La idea de dotar la Favb d'un òrgan d'expressió periodístic propi data de mitjan anys 70, però si d'entrada no es va concretar -al marge de la revista satírica *Butifarra!*- és justament per-

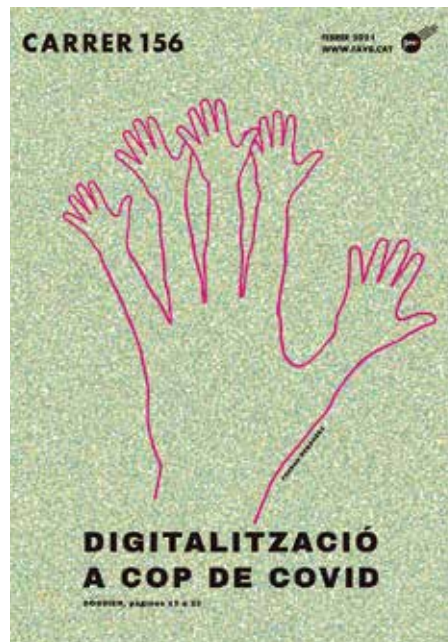

JOAN LINUX

Part del consell de redacció de la revista *Carrer*, desembre de 2019Primera i última portada de *Carrer* (1991-2021)

què la premsa de barris -conformada de mitjana per una trentena de butlletins veïnals, que van arribar a sumar fins a 69 capçaleres al llarg dels anys 70- i les seccions de local de la majoria de diaris barcelonins ja cobrien bé aquesta necessitat informativa.

El 1977, destacats periodistes de local com Maria Favà, Josep M. Huertas, Jaume Fabre, Manuel Sanz, Vicenç Gràcia i Manuel López van elaborar un document de treball que proposava a la Favb crear una revista de nom *Barris*

(i subsidiàriament *El 29* o *La Calle* o *El Carrer*). Citant les emblemàtiques revistes *Quatre Cantons*, *Gramma* i *Les Corts* com a exemples de premsa de barri a imitar, aquest informe argumentava “la necessitat” de crear un òrgan periodístic del moviment veïnal perquè “impulsaria amb més decisió i eficàcia l'alternativa popular en aquest camp social i evitaria dependre de la benevolència de la premsa diària per donar a conèixer les opinions i posicionaments de les associacions de veïns davant dels

problemes en que viu immersa la comarca de Barcelona”.

Aquesta *benevolència* de la premsa diària és la que es va anar perdent durant els anys 80, en paral·lel al reflux tant de la informació crítica a les seccions locals dels mitjans generalistes com del nombre de butlletins o revistes de barri en actiu. Per això, després de l'experiència fallida d'*El 29* -que la Favb va editar mensual-

L'aparició de ‘*Carrer*’ ara fa 30 anys va tenir molt a veure tant amb l'esplendor del periodisme social com amb el seu declivi preolímpic

ment entre desembre de 1983 i desembre de 1984, sota la direcció d'Isabel-Clara Simó i Mitzi Kotnik-, el naixement de *Carrer*, el 1991, sota l'impuls incombustible del dirigent veïnal i punt de referència periodística Andrés Naya va esdevenir clau i una alenada d'aire fresc i d'esperit crític enmig de l'oasi informatiu de la Barcelona olímpica.

Durant tres dècades, sota cinc alcaldies diferents a Barcelona, sis presidents diferents a la Generalitat de Catalunya i cinc al govern espanyol, i veient també sis canvis de presidència a la Favb mentre passaven diversos directors pels grans diaris de la ciutat i morien (més que naixien) capçaleres de tota mena, *Carrer* s'ha mantingut

PASSA A LA PÀGINA 16

♦ VE DE LA PÀGINA 15

com a punt de referència d'un periodisme crític i militant, però alhora independent i rigorós, inigualable com a paraigües dels moviments socials i per la seva concepció social i la seva visió i anàlisi del model de ciutat i la Barcelona dels barris.

Refugi de 'huertamaros'

Amb la codirecció o ajuda regular de professionals com Roser Argemí, Ernest Alós, José Ángel Borlán, Joan Carles Magrans, Marta Plujà, Eugeni Madueño, Montse Ayats, Marc Andreu, Elia Herranz, Néstor Bogajo i Cristina Palomar, i amb un ampli consell de redacció que ha estat escola de periodisme per a molta gent jove que ja no ho és tant, el *Carrer* que ha pilotat Andrés Naya ha servit durant tres dècades de refugi i caixa de ressonància als *huertamaros* que resistien a les redaccions de la ciutat. Els han acompanyat els fotògrafs, il·lustradors i ninotaires que posaven imatge i color al periodisme de barraqueta, es diguessin Pilar Villuendas, Josep Ramón Gómez, Azagra, Fer, Manel Puyal o Pepe Encinas, que han trobat relleu en joves com Dani Codina, Ignasi Rodríguez Renom, Joan Morejón, Marc Javierre o Ricardo Hermida, entre d'altres. I també els intel·lectuals i professionals que se seguien reconeixent en aquelles coordenades:

Coberta de l'antologia de reportatges de Josep M. Huertas Claveria 1964-1975, publicada per la Favb l'any 2013

d'Anna Alabart a Manuel Vázquez Montalbán, de Jordi Borja a Albert Recio, per citar-ne només quatre.

Avui, desapareguts o jubilats ja pràcticament tots els huertamaros, i immersos des de fa temps tant el món associatiu veïnal com el periodisme en sengles revolucions que van més enllà del món digital i de la vida política i que afecten de ple

Immersion en canvis profunds que afecten tant el món veïnal com el periodisme, una veu com la del 'Carrer' segueix sent útil i necessària

tant les formes clàssiques d'organització social com l'ofici de la comunicació i la deontologia professional, una veu com la del *Carrer* segueix sent útil i necessària. Entre d'altres motius perquè -i no és qüestió de benevolència, sinó d'ofici i sensibilitat- pràcticament no hi ha ningú que practiqui de forma sostinguda un periodisme social i de carrer, insubornable i de proximitat, en una ciutat que és molt diferent de la de fa 30, 40 o 50 anys. Però que segueix sent una ciutat amb problemes, que pateix precariat en l'habitatge i que segueix tenint uns barris i uns

veïns i veïnes vinguts d'arreu que reclamen serveis i equipaments potser no inexistents, però sí molt insuficients. El dret a la ciutat, en definitiva.

Curiosament, i més en l'estela de Maria Favà o María Eugenia Ibáñez que del mestre Huertas Claveria, són principalment dones periodistes les qui, de forma isolada en alguna redacció de diari o digital, mantenen viu aquell periodisme local, social, crític, persistent i amb coneixement de causa perquè, si convé, gasten soles de sabates per fer cròniques de l'asfalt o del fang, de la vida i de la gent. És aquell periodisme que algú va titllar "de barraqueta" amb ironia o menyspreu i que ara, com abans, hi ha persones i poders que voldrien marginal o desaparegut. Però que no podran tancar mai perquè va en l'essència de l'ofici, sigui amb carnet de periodista (els huertamaros) o sense (Andrés Naya), que es puguin explicar històries amb sentit i sensibilitat, amb memòria i intencionalitat. Fins al punt, si s'escau, de poder guanyar un premi Pulitzer, com el que recentment ha rebut el fotoperiodista de l'Agència AP Emilio Morenatti pel seu seguiment gràfic i d'alt contingut social de la pandèmia a Barcelona, amb reflexions i fotos que van omplir un dels darrers dossiers i la mateixa portada de *Carrer*. Queda clar, doncs, que el periodisme de carrer té futur.

La 'premsa pobra', cada any es perd un llençol

MARIA FAVÀ

"Els redactors d'aquesta revista tenen més passat que futur. I el futur de la revista dependrà del relleu generacional", deia l'editorial del número de maig de 2021 de *La Vall de Vidre*, la revista de l'Associació de Veïns i Veïnes de Vallvidrera, que aquell mes va publicar el número 300. Aquesta sentència, quasi un obituari, es podria fer extensiva a la resta de les revistes de barri que depenen de les associacions veïnals. I fins i tot a la premsa generalista que ha rebaixat les tirades de forma dràstica mentre també han disminuït la publicitat i els ingressos i per contra no ha parat de pujar el preu del paper.

Però no és la primera vegada que es dona per acabada la premsa pobra, la que editen les associacions de veïns. L'any 1979 la Federació d'Associacions

Encara que se l'ha donat per morta més d'una vegada, la premsa local i veïnal té una llarga història que perviu malgrat les dificultats

de Veïns de Barcelona va muntar una exposició a la capella de l'antic Hospital de la Santa Creu on es mostraven les 45 revistes que s'editaven en aquell moment. Però mentre l'exposició va restar oberta, els més pessimistes ja deien que la mostra representava l'acomiadament, el final d'una etapa i que la marxa s'acabava. I és cert que en la dècada següent, acabada la dita transició i mig apuntalada la democràcia, els millors líders veïnals van abandonar les associacions per anar a treballar a l'administració. Aquest trasbals va alentir el ritme de les entitats i de retruc també el de les revistes de barri. Van desapa-

reixen algunes capçaleres i d'altres van anar fent la viu-viu.

El buit creat el van aprofitar altres publicacions també d'àmbit local però impulsades per comerciants o per agents publicitaris i que publicaven més anuncis que notícies. Però en la dècada dels anys noranta el moviment va rebrotar i es van tornar a publicar revistes de barri editades per les associacions. El 2001 se'n van comptabilitzar 121. Ara, vint anys després, només n'hi ha deu que surten estrictament de les associacions veïnals. "Les que van plegar és perquè no van saber mirar més enllà del seu melic", diu l'Andrés Naya, director de *Carrer* i exvicepresident de la Favb.

Però alhora que han anat desapareixent les publicacions que depenien només de les associacions n'han sorgit d'altres impulsades per coordinadores veïnals i d'entitats, plataformes cíviques, cooperatives... com *Masala* de Ciutat Vella, *El Clatellot* de Nou Barris o la que acaba de nàixer, *La Rambla* del Poblenou. En aquesta llista no pot faltar *La veu del carrer* (*Carrer*), que es la síntesi de les revistes de barri.

Del segle XIX al franquisme dur

Els pobles de Gràcia i Sant Martí, abans de l'agregació a Barcelona, publicaven molta premsa local i cal dir que molt potent. Crida l'atenció *L'Arc de Sant Martí*, que es va començar a publicar el 1882, es definia com a regionalista, donava suport a la lluita d'Irlanda i va tancar el 1892 després de rebre 21 querrelles "per dir la veritat".

Al barri del Poblenou entre 1924-1928 es va publicar *Poble Nou*, que estava molt ben escrita i molt ben il·lustrada i donava molta canya a les entitats però alhora les defensava quan el govern civil les clausurava, com va fer amb *L'Aliança*, que la dictadura de Primo de Rivera feia tancar cada dos per tres per catalanista. Els promotors de la revista -entre d'altres els es-

Quatre clàssics de la informació veïnal sorgits del moviment associatiu del Poblenou, les Corts, el Guinardó i Can Tunis

VE DE LA PÀGINA 16

'Cap a Peus', la degana

criptors Xavier Benguerel, Salvador Roca i Roca i el pintor Ramon Calsina van acabar a l'exili. Roca i Roca va morir al camp de concentració d'Argelers.

Durant el franquisme i sota l'empara de l'església va aparèixer de nou premsa local, que sovint era un mix entre el full dominical, sermons morals, pinzellades d'història i quan es podia es colava algun tipus de denúncia cívica: *Núcleo* a Torre Baró, *Sarrià*, *Atalaya del Guinardó*; *Ideal* i *La voz de la montaña* en els barris de Montjuïc... D'aquestes primeres publicacions i de moltes de les posteriors no hi ha ni catàleg ni col·leccions senceres en cap arxiu públic i el seu estudi es fa ara molt difícil.

Ciclostil i sense peu d'impremta

A final de la dècada dels 60 apareixen les comissions de barri, impulsades sobretot per Bandera Roja i militants dels moviments catòlics. Les comissions es movien en la clandestinitat i la part emergida eren les associacions de veïns, que comencen a fer actes més o menys legals. Tant els fulls que sortien de les comissions com els modestos butlletins de les associacions es feien en ciclostil i sense peu d'impremta. És a dir, el legal, i el seu objectiu era l'agitació: *El Obrero* de Sant Adrià del Besòs, *Poble Nou*, *Barrio* (d'Horta), *La Voz de los Barrios* (Nou Barris), *Asamblea* (Carmel, Can Carol)...

Si les anteriors revistes són difícils de trobar, el balanç d'aquestes encara és mes trist perquè la majoria van anar a la foguera quan es temia alguna "caiguda" (batuda) per part de la policia. Com vam fer els redactors de *4 Cantons* el 1975 quan vam decidir autosegrestar un número que havíem dedicat a mossèn Joan Soler i a Josep Maria Huertas detinguts pel cas Wilson que era un militant d'ETA.

A final dels anys 60 ja apareixen publicacions legals, sempre sota el paraguès de l'església, com *Carrilet* del centre social Almeda de Cornellà, *Gramma* a Santa Coloma de Gramenet, *La voz del barrio* de l'Hospitalet, *Besós* que editava

Cal que l'Hemeroteca de Barcelona faci una tasca de recollida de publicacions que ara estan en mans de particulars i d'entitats

l'associació d'exalumnes del Sagrat Cor de Sant Adrià... De totes aquestes, la més ben feta i impresa amb tipografia era *4 Cantons* que va sortir entre 1963 i 1967 sota l'empara de la parròquia de Santa Maria del Taulat, i que tornarà a sorgir ja en democràcia.

L'esclat del moviment veïnal

Quan el franquisme estava a la UCI, esclata a Barcelona el moviment veïnal i amb ell les revistes de barri. "Donaven veu als que no en tenien", recorda Andrés Naya, aleshores un eslògan molt popular. La premsa generalista no pot fer política encara i fa molt de cas a allò que passa als barris, i la lectura dels butlletins i revistes es fa imprescindible per saber on hi haurà la pròxima manifestació o quina campanya es prepara. "El que no sortia a la premsa, no existia" reconeix Naya.

El 1979, l'any de l'exposició i del punt d'inflexió, neix *Carrer Gran de Gràcia*, que és un dels altres referents de la premsa pobra, i que ja no depenia de l'associació de veïns. Se'n feia un tiratge de 5.000 exemplars, costava 200.000 pessetes cada número i es venia al quiosc al preu de 60 pessetes. El quiosc era la fita que perseguïen totes les revistes i algunes, com *4 Cantons* o *Gramma*, ho van aconseguir. Ara caldria que l'Hemeroteca de Barcelona fes una tasca prèvia de recollida de revistes i butlletins que ara estan en mans de particulars i entitats per tal de fer-ne després una catalogació.

La revista *Sant Andreu de Cap a Peus* és des de fa anys la degana de la premsa pobra. Surt amb aquesta capçalera i en format revista des de 1980 i només va interrompre la regularitat l'any passat, durant tres mesos, per culpa de la pandèmia. Des del 1973 i fins al 1980 l'Associació de Veïns i Veïnes de Sant Andreu de Palomar va publicar un modest butlletí ciclostilat que durant els primers anys tenia només un doble full.

Des de fa cinc mesos el responsable de la revista és l'Àlex González, estudiant de periodisme, que abans feia la crònica d'esports que és una secció important i estable junt amb la de teatre. La d'història local també és cabdal però ha anat apareixent i desapareixent. Abans que ell i durant deu anys el responsable va ser Xavi Aragall. Un altre dels puntals de la publicació va ser Pau Vinyes, que coordinava la secció d'història i que defineix la revista com "la veu del poble", i recorda que ha estat una escola de periodistes. Els coordinadors han tingut clar que era la revista de l'associació, però alhora era i és un mitjà informatiu i d'anàlisi crítica al servei de tot el barri.

"Acostar el barri a la gent del barri" és la definició que en fa

El primer número de la revista, publicat l'octubre de 1980, i l'últim, dedicat a la recollida de brossa porta a porta, un tema que ha creat gran debat i polèmica al barri

l'Àlex, que explica que ara la revista la fan només entre quatre persones i que abans eren moltes més. Una novetat, que potser crearà escola ara que s'estan acabant els temps del treball voluntari, és que el coordinador cobra. Poc, però cobra.

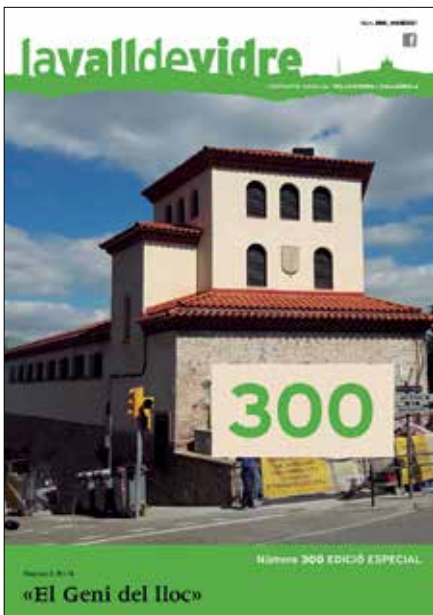
L'editorial l'escriu la junta de l'Associació però Aragall ressalta que l'entitat "deixa fer" a la redacció i uns i altres procuren no trepitjar l'ull de poll de ningú en temes que poden ser conflictius, com ara l'eix comercial o l'ocupació del cinema Lauren. Quan els temes són delicats procuren recollir totes les versions "de manera didàctica i rigorosa". En els darrers anys s'ha

optat per estar present a les xarxes socials, sobretot Twitter i Facebook, i pengem una part dels articles a internet. Tots plegats són conscients que les associacions de veïns ara tenen molta competència amb les plataformes veïnals i cíviques que han anat apareixent, però també saben que les associacions de veïns són encara les que saben moure's millor pels laberints de l'administració i aconseguir contactes i informació.

Temes per continuar essent la degana no li faltaran al *Cap a Peus*. El tema estrella i que probablement donarà més titulars és la interminable estació de la Sagrera.

Tossuderia i resistència dels butlletins veïnals

En aquests moments es publiquen a Barcelona una desena de butlletins que depenen de les associacions de veïns i veïnes. Si comptéssim les magnífiques revistes *Masala*, *El Clatellot* i *Carrer*, que són més globals per utilitzar una paraula de moda, serien alguns més.

Algunes de les associacions que no publiquen butlletins en paper tenen blocs o utilitzen les xarxes socials per donar a conèixer els seus actes, però aquesta fórmula no agrada els socis més grans que tenen dificultats per connectar-se a internet.

• Les associacions del Clot-Camp de l'Arpa i Congrés-Indians no hi van posar gaire imaginació i van titular les seves revistes en paper com *El butlletí*.

Les dues tenen 16 pàgines i porten publicitat com quasi totes. La del Clot va publicar el seu número 286 el passat mes d'abril. La del Congrés va sortir el mes de febrer amb el número 51.

• L'associació del Poblenou edita una revista amb el nom del barri. L'abril va treure el número 113, de 24 pàgines. Tenen les revistes publicades des de l'any 2004 penjades a la web. Del 1975 al 1978 el butlletí de l'associació es va fusionar amb la revista *4 Cantons*.

• *Tota la Sagrera* es publica des de 1982. El passat abril va publicar-ne el número 188, que té 32 pàgines.

• *La Vall de Vidre* de Vallvidrera va treure el seu número 300 amb setze pàgines el mes de maig. Sovint fa crides a favor del relleu generacional. Publica força notícies de tipus històric.

• *Putxet actiu* és un butlletí molt clàssic amb notícies curtes que es publica des de fa 25 anys. El mes d'abril va treure el seu número 63, que té dotze pàgines.

• També és un butlletí molt clàssic. *Sagrada Família*, que porta en el subtítol "50 anys fent barri". El mes d'abril va publicar el número 119 amb 16 pàgines.

• *Esquerra de l'Eixample* va publicar l'abril el seu número 100 amb articles

sobre la gent gran i molta informació feta per dones i per a les dones.

• La revista de l'associació de Prosperitat *A tot el barri*, tirada en blanc i negre i fotocòpia, surt un parell de vegades l'any i acaba de renovar-ne el disseny.

DANI CODINA

D'esquerra a dreta, Helena López i M. Eugènia Ibáñez, cronistes de Barcelona i els seus barris

“La lluita contra la dictadura a la premsa es va fer a través de la informació local”

- M. Eugènia Ibáñez
- Helena López
Periodistes

LAURA AZNAR

M. Eugènia Ibáñez i Helena López són dues periodistes *tot terreny* que estimen el seu ofici. Una conversa amb elles ens ha donat perspectiva per parlar del passat i el present del periodisme de proximitat, la independència dels professionals, la cobertura dels grans moments històrics a la ciutat i com la informació local ha preservat el fil roig de la memòria barcelonina.

— Quin és el paper que ha de tenir la informació local i de proximitat en la premsa generalista?

— **Maria Eugènia Ibáñez:** És la informació que queda més a prop del ciutadà. Al veï l'afecta directament perquè li estàs explicant coses que pot tocar, que pot contrastar: té una forma física. Tu parles de transport públic o d'un equipament i el que li dius

al ciutadà té una traducció molt clara quan surt al carrer.

— **Helena López:** I moltes vegades, les històries petites tenen molt d'universal. Jo intento trobar coses grans en allò més petit, que té lloc als racons i als marges, però que interpel·la molta gent. La injustícia que pateix la senyora gran de la Vall d'Hebron que no pot arribar al CAP amb l'autobús té molt de similar al que li pot passar a moltes senyores de molts barris, tant de Barcelona com de fora. I aquest és un altre element: quan fem informació local ens mirem molt els temes de Barcelona, però hi ha moltes ciutats amb problemes molt semblants.

— **MEI:** Darrere de les coses petites hi ha una decisió política i una ideologia molt clara. Recordo que als primers anys de la democràcia, a Nou Barris hi va haver una lluita que va durar molt de temps per un

arbre. I tu pensaves: com venc això al diari? Perquè creies que havia de sortir. Perquè sabies tot el que hi havia darrere. No era només l'arbre, sinó un barri que volia una zona verda. L'arbre era un símbol.

— **HL:** Aquesta és una mica com la teva batalla: fer que l'arbre sigui icònic i que salvar-lo signifiqui molt més que l'arbre en si mateix.

— La Barcelona “rosa de foc” es teixeix a partir de les lluites als barris. I és el periodisme local el que en deixa constància.

— **MEI:** Durant els darrers anys de la dictadura potser no podies parlar d'una reunió entre polítics, però en canvi, quan parlaves dels carrers sense pavimentar del Carmel, o de les cases que s'enfonsaven, o dels veïns que no tenien el mínim element per viure, era difícil que ho censuressin amb l'argument

que hi havia una interpretació política al darrere. I hi era. Però colava. Col·locar la informació local era més fàcil i per això tenia tanta força: recollia la lluita de molts barris i associacions de veïns que també feien oposició al règim. La lluita contra la dictadura a la premsa es va fer a través de la informació local.

— Però aquest tipus de periodisme té el reconeixement que mereix dins la mateixa professió? És cuida la informació local?

— **HL:** Jo crec que encara es manté prou viva en els principals diaris editats a Barcelona, que tenen una secció específica d'informació local. De fet, jo crec que cada vegada es posen més en valor les històries úniques, la veïna que t'explica el que li passa, el relat humà que només tindràs tu. Ara que tot és actualitat, últim minut i bombardeig d'informació, les històries pròpies es valoren més.

— **MEI:** També té molt a veure amb el redactor que la fa, si està convençut i si lluita perquè li donin l'espai que creu que mereix el tema que treballa. Alguns companys de professió comencen fent informació local perquè és una via d'accés als diaris, i quan ascendeixen, salten a una altra secció. Alguns directors no sempre li donen prou importància: hi ha el mite que tothom pot fer aquest tipus de periodisme. En canvi, jo valoro un mitjà a partir de la informació local que ofereix, perquè crec que implica un coneixement profund de la ciutat. Quan llegeixes un tema saps perfectament si el periodista ha escrit al dictat o si sap de què parla.

— **HL:** I escriure des de la proximitat també és més perillós que escriure sobre Donald Trump, per exemple. Ell no et trucarà. Però potser quan parles de l'ar-

PASSA A LA PÀGINA 19 ➤

➤ VE DE LA PÀGINA 18

bre de Nou Barris, el terreny on es planta és de Núñez i Navarro. Sembla que sigui més fàcil fer un tema sobre Turisme de Barcelona, però hi ha molts interessos darrere d'aquest consorci, fet que implica més pressió.

— L'Helena deia que en la informació local hi ha una inèrcia cap al "barcelonacentrisme". Això deixa fora les ciutats invisibles?

— **HL:** El que passa a Barcelona sembla que sigui el que més interessa, però hem d'ampliar la mirada cap a l'àrea metropolitana. La taca d'oli barcelonina com a ciutat transformadora amb iniciatives comunitàries també es reproduïx a altres llocs, i és interessant explicar-ho. No només ens hem de quedar amb com de xulo és Can Batlló, al barri de Sants. Segurament a Can Trinxet, a l'Hospitalet, es fan coses similars, però vendre Can Trinxet és encara més difícil que vendre Can Batlló, per la concentració de poder que hi ha a Barcelona.

— Quan la M. Eugènia va rebre el premi d'Honor dels Premis de Comunicació Local, el 2010, va fer un discurs on deia que es considerava d'una generació privilegiada. "No vam haver de sotmetre la veritat als interessos econòmics o polítics de les nostres empreses. Avui, adaptem la realitat a la ideologia de la marca empresarial que ens toca defensar", explicava.

— **MEI:** Durant la primera fase de la democràcia, tots els diaris teníem molt clar què havíem de fer, i en aquell moment els

A prop de la ciutadania

La M. Eugènia Ibañez i l'Helena López han compartit ofici en el mateix mitjà de comunicació, *El Periódico*, però en moments diferents. Representen dues generacions de periodistes de carrer, de les que parlen als lectors des de la proximitat i els expliquen coses "tangibles" que tenen efectes pràctics en la seva quotidianitat. Aquesta és la principal aportació de la informació local, creuen, perquè implica "un coneixement profund de la ciutat". "Quan llegeixes un tema saps perfectament si el periodista ha escrit al dictat o si sap de què parla", explica la Maria Eugènia. Per la seva banda, l'Helena posa en valor "les històries petites que tenen molt d'universal". "Jo intento trobar coses grans en allò més reduït, en el que té lloc als racons i als marges, però que interpel·la molta gent", relata.

periodistes teníem molta llibertat. Jo vaig treballar a *Mundo Diario*, que va saber fer el més important que pot fer un mitjà: generar lectors. Estic convençuda que el director no volia fer el diari que es va acabar creant; de fet, va reconèixer que se li havia escapat de les mans. Els redactors érem gent jove, d'esquerres, alguns vinculats al PSUC, i ens el vam fer nostre. En canvi, després de les primeres eleccions municipals, vaig viure la vinculació de *El Periódico* amb els socialistes, i és cert que mai vaig patir censura, però la llibertat ja tenia uns límits. També vaig treballar al "Full del dilluns" durant la primera època de l'Ajuntament democràtic, el 1979, i un dia em va trucar un cap de premsa, que havia estat company meu de manifestacions, dient-me que li feia el joc a la dreta. Simplement perquè informava de coses de l'Ajuntament que no li agradaven. Amb la democràcia, paradoxalment, aquesta generació va tenir una pèrdua d'autonomia. Es va retallar la independència que teníem prèviament quan escrivíem en contra d'un sistema no democràtic. Es va imposar un filtre ideològic, i cada mitjà tenia el seu.

— **HL:** Això ha estat un *momentazo* amb l'arribada dels comuns a l'Ajuntament de Barcelona. Abans havien estat les nostres fonts, perquè provenien dels moviments veïnals i dels moviments socials. Això ens va deixar una mica descol·locats a tots. En qualsevol cas, cadascú sap on treballa i quines són les línies vermelles, però jo particularment treballo de forma bastant lliure. De fet, crec que els redactors tenim més poder del que pensem. La gent pensa que

hi ha una mà negra que moltes vegades no existeix: que un tema no surti publicat no s'explica tant perquè sigui un silenci mediàtic com perquè a ningú no se li ha acudit de posar-hi la banya. I en això faig autocrítica. Però el diari al final vol tenir lectors i vendre exemplars, i si tens una bomba, trepitgis el que trepitgis allò donarà visites i notorietat.

— Però el poder polític i el poder econòmic intenten controlar la informació?

— **MEI:** És cert que, si un redactor té les coses molt clares, acaba donant la informació. Però jo he viscut l'evolució de la pressió de la ideologia i de les relacions d'aquests poders amb els mitjans. En alguns diaris, el poder econòmic és el que controla la informació. Si els crèdits els paguen els bancs, la teva llibertat està condicionada. Si treballas en un mitjà que té aquestes hipoteques, hi ha coses que no pots dir.

— Parlem de com ha estat la cobertura informativa de grans moments històrics a Barcelona, començant pels Jocs Olímpics. Es va fer un relat edulcorat? Hi havia esclertes per al periodisme crític?

— **MEI:** Hi va haver autocontrol des d'alguns mitjans, com a mínim sobre els àmbits dels quals jo informava, com les obres o els projectes. I, de fet, l'autocontrol es va estendre també a una part de la ciutadania. Josep Antoni Acebillo [director tècnic de l'Institut Municipal de Promoció Urbanística, encarregat de planificar i coordinar les obres del projecte olímpic Barcelona'92] explicava que, quan van acabar les obres de la Ronda de Dalt,

que van causar un desgavell per a molts veïns, hi va parlar directament per agrair-los la comprensió. La ciutat estava il·lusionada i no es feia sang dels problemes. L'anàlisi crítica més a fons es va fer des de *Carrer*; va ser l'oposició més raonada, coherent i necessària. Cap diari va fer res de similar.

— I dels Jocs a macroprojectes com el Fòrum o el 22@. Alguns mitjans de comunicació els han venut com a models d'èxit.

— **HL:** Sobre els Jocs Olímpics, fer la lectura a toro passat és molt fàcil, però era un moment en què la gent venia d'una crisi brutal i necessitava una injecció d'energia i il·lusió. Potser els silencis dels mitjans ni tan sols eren autocensura, potser els periodistes vivien també aquesta il·lusió col·lectiva. Crec que el relat sobre el Fòrum i el 22@, projectes posteriors, és diferent: les conseqüències dels Jocs ja s'havien fet evidents i era més fàcil escoltar les "veus dissidents". És cert que, al principi, semblava que qualsevol crítica volia dir anar contra el progrés, i en això hi van tenir molta responsabilitat els redactors. Però, així com els crítics amb els Jocs se situaven als marges, era un discurs més *underground*, el missatge que a final dels 80 no s'escoltava, avui esclata a les xarxes. I els mitjans no poden mirar cap a un altre costat. Per molt que vulguin pintar una realitat edulcorada, la informació hi és i tothom la sap.

— **MEI:** La ideologia d'un equip de govern queda clara a través de la política d'urbanisme i d'habitatge. És on es mouen els diners i el poder, a través de les construccions. Els constructors a Barcelona, fins i tot quan hi ha hagut un poder municipal d'esquerres, han tingut moltes possibilitats de maniobrar. Són poders a l'ombra que no sempre han estat prou fiscalitzats.

— Cal seguir reivindicant l'escola Huertas Claveria en la informació local?

— **MEI:** Ell va crear una manera de fer periodisme local, el va valoritzar. Era l'exemple del company que, quan va pujar el seu estatus, no va voler fer el salt a la secció de política. Va demostrar la importància de fer una informació ben feta sobre l'entorn, la traducció política, sociològica, ideològica del que té lloc a una ciutat. No sé si això encara es manté, la professió ha canviat molt. I amb això no vull dir ni de lluny que tot temps passat fos millor, o que la meua generació fes millor periodisme. El que sí que tinc molt clar és que ho vam tenir més fàcil. És en aquest sentit que érem uns privilegiats, perquè la feina ara es fa moltes vegades amb poc temps, menys recursos i pitjors condicions.

— **HL:** Jo crec que l'empenta segueix. La gent jove té moltes ganes, va als llocs, es mou, és molt *canyera*. I tot això ho fa malgrat que parteix d'una situació molt més precària i cobra sous molt més baixos. Però l'espurna d'explicar les històries des de la proximitat, d'escoltar els veïns, de fer coses petites que són universals, es manté.

DANI CODINA

Taula de periodistes: M. Eugènia Ibañez, Helena López i Laura Aznar

Els 'huertamaros' i el periodisme social i de barris

EUGENI MADUEÑO

L' Andrés Naya em demana rememorar l'època en què els diaris s'ocupaven dels barris i els periodistes trepitjaven el carrer. Hem de retrocedir mig segle. Els orígens de tot els trobem al Poblenou, l'any 1963, amb la revista *4 Cantons*. "Una mena de full dominical i revista de barri que es va inventar el mossèn Jaume-Patrici Sayrach i Fatjó dels Xiprers", recorda la periodista Maria Favà. Un lloc de trobada religiós-polític-cultural que amb el temps es convertiria en escola de periodisme de la qual van sorgir professionals de sang, com la mateixa Maria, Josep Maria Huertas, Rafael Pradas, Àngela Vinent, Juanjo Caballero, Miquel Villagrassa, Manuel Vilaseró, Ferran Sales... i temps després Ernest Alós, Carol Biosca i Marc Andreu. Més el dissenyador gràfic Josep Sarsanedas, els ninotaires Joma, Alfons, Fer i Puyal, i els fotògrafs Jaume Mor i Pepe Encinas. Professionals que, anys a venir, tindrien importants rols en diferents àmbits del periodisme i la política local. Però tornem a la crono.

Transcorria l'any 1965 quan el bisbe Modrego decideix enviar el mossèn aristocràtic nascut a la casa Sayrach de la Diagonal a Santa Coloma de Gramenet,

Amb '4 Cantons' trobem els orígens d'una època en què els diaris s'ocupaven dels barris i els periodistes trepitjaven el carrer

'Gramà', 'Tele/eXpres', 'El Correo Catalán' o 'Mundo Diario' van ser capçaleres on es va fer forat per al periodisme local compromès

perquè hi fundés la parròquia del Fondo. L'actual Chinatown de Santako, la ciutat on Sayrach crearia quatre anys després d'arribar-hi, el gener de 1969, una altra revista/planter de professionals: *Gramà*.

Obertura a la informació de barris

Capellans renunciant a la paga del Bisbat, penjant la sotana i treballant d'obriers, imitant, perquè volien ser com ells, els immigrants que arribaven en massa per establir-se als barris en formació a la perifèria barcelonina. L'any 1966 s'aprova la llei de Premsa de Manuel Fraga, la que substitueix censura per autocensura. Així i tot, correm el risc. Tres anys després, gener del 1969, sorgeix *Gramà* a Santa Coloma. De la mateixa fornada són també *El Maresme*, a Mataró; *Ca n'Oriach*, a Sabadell... Un reguitzell de publicacions que fan alhora d'escoles de periodisme i de punt de trobada de periodistes que, aprofitant l'esclatxa Fraga, es colen tant com poden a les pàgines dels diaris de Barcelona que, tímidament, s'obren a la informació regional i de barris. Neix el corresponent de premsa, personatge amb ganes de ser periodista que aprofita el temps lliure per estudiar la carrera, publicar reportatges a la revista local i col·locar cròniques informatives als diaris o a les agències de notícies. Una multi ocupació que, agitada per la situació política general, es conver-

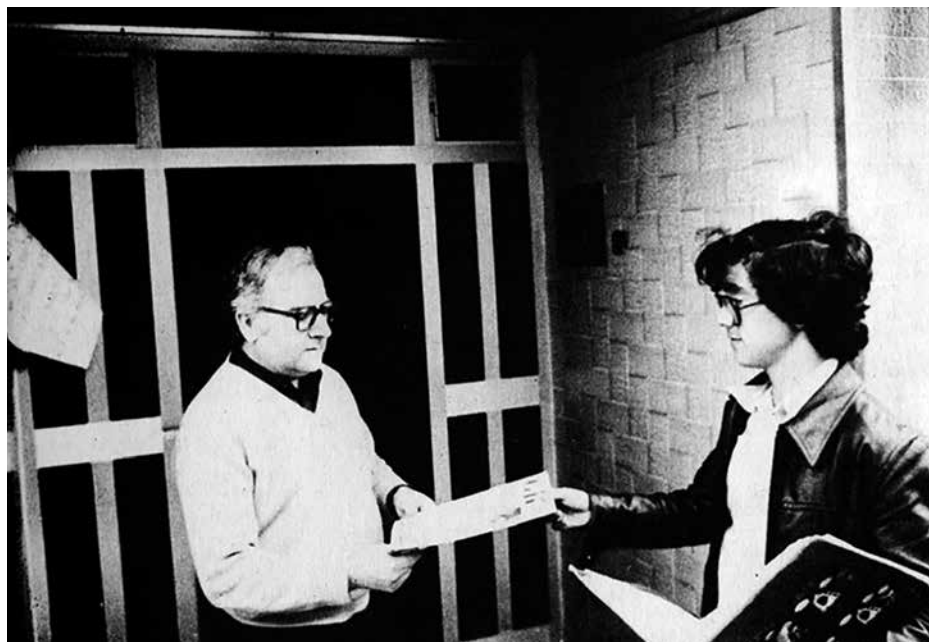
PEPE ENCINAS

Companys de la secció de Tele / eXpres; d'esquerra a dreta i de dalt a baix, Pepe Encinas, Enric Juliana, Josep M. Huertas, Montserrat Nebot, Humbert Roma, Eugeni Madueño, Pere Monés, Juanjo Caballero, Pilar Casanova, Ernest Udina, Xavier Barbé i, a terra, Jaume Fabre

ARXIU MARIA FAVÀ

Visita l'any 1977 del delegat municipal d'Urbanisme, Joan Antoni Solans, (al centre, amb corbata) als terrenys de la Maquinista, a la Barceloneta. La segona per l'esquerra és Maria Favà i el vuité, Jordi Bordas

FERNANDO MARES

Rafael Mares, repartidor de Grama, entrega l'exemplar de la setmana al subscriptor mossèn Lluís Hernández, al seu pis/parròquia al barri de Les Oliveres. El 1977 Hernández va ser el primer alcalde capellà i comunista de Santa Coloma de Gramenet

teix en frenesí per publicar informacions que són a la vegada actes sobre el descontentament de la població, testimoni de les lluites i protestes que el règim ja no aconsegueix ocultar, propostes d'alternatives de canvi filtrades pels partits clandestins, i anhel general de llibertat.

Cursa dels diaris per la renovació

Tornem a la primera meitat de la dècada dels 70. Mireu Enric Company fent-se espai a *Tele/eXpres* per poder informar del que passa a l'Hospitalet. A Teresa Carreras o Manuel Cusachs informant de Mataró. A Enric Juliana, de Badalona. A Joan Manuel Tresserras, de Rubí. A Jaume Codina, del Prat. Ignasi Riera o Manuel Campo Vidal, a cavall entre l'organització local del PSUC de Cornellà i la redacció del diari. A Josep Maria Huertas, Jaume Fabre, José Martí Gómez... renovant les pàgines de *El Correo Catalán* amb informacions que han trobat a peu de carrer, xerrant sobre la vida -la mala vida en molts casos- de tanta gent.

Corresponsals cridats a liderar la renovació generacional i tecnològica de la premsa de Barcelona, aprofitant l'oportunitat de fer-se forat a les redaccions. La conveniència en termes d'oportunitat històrica fins aleshores prohibida d'explicar com érem, pensàvem i vivíem. L'ar-

Podem imaginar 'Carrer' sense aquell planter de periodistes i el mestratge professional de Josep Maria Huertas Claveria?

ribada de Josep Maria Huertas el 1972 al *Tele/eXpres*, on va acabar dirigint entre set i vuit pàgines diàries d'informació local i comarcal; l'aparició de *Mundo Diario*, amb Maria Eugenia Ibáñez com a responsable de la informació de proximitat, i l'*aggiornamento* de la resta de capçaleres per no quedar endarrerides en la cursa de la renovació va provocar l'eclosió. "Un temps irrepètible que no tornarem a veure", diu l'activista veïnal Andrés Naya rememorant els llunyans anys en els quals periodistes i veïns compartien complicitats.

'Guerrilla' periodística

Va ser en aquell context d'eclosió de la informació social i de barris, quan algú va batejar aquells periodistes que trepitjaven els carrers i escoltaven els veïns com a *huertamaros*, equiparant-los amb el grup uruguaià practicant de la guerrilla urbana anomenat Tupamaros. Jaume Fabre, que aviat publicarà un llibre explicant aquesta època del periodisme social barceloní, defineix els 'huertamaros' com els periodistes "procedents de revistes locals o de barri -especialment *4 Cantons*, de Poblenou, i *Gramà*, de Santa Coloma de Gramenet- que van anar entrant a les seccions de local de diaris barcelonins, en part gràcies als bons oficis de Huertas, sobre els quals va exercir un cert mestratge i amb els que va mantenir relacions d'amistat, i que van dedicar-se de manera preferent a informar sobre les deficiències dels barris perifèrics i les lluites veïnals per millorar-ne la qualitat de vida".

Arribats aquí voldria justificar perquè parlo dels *huertamaros* a la revista *Carrer*. Responc amb una altra pregunta. Podem imaginar *Carrer* sense aquell planter de periodistes i el mestratge professional de Josep Maria Huertas?

PEPE ENCINAS

La premsa local i el poder, més comissaris, però més transparència

MERITXELL M. PAUNÉ

La premsa local tenia, als agitats anys 70 i 80, un privilegi pragmàtic: podia contrastar la versió oficial molt més fàcilment que altres especialitats. Si l'alcalde elogiava la gran inversió feta a la barriada 'x', el periodista inquiet podia anar-hi amb un cop de bus, veure si era veritat o no i fer-ho constar a l'article de l'endemà. Una fiscalització molt més difícil per a la cobertura generalista, perquè la censura i la burocràcia dificultaven molt més el contrast. Avui, als pandèmics anys 20, la relació amb el poder és molt diferent: les institucions tenen obligacions de transparència i hi ha informació immediata i en línia sobre

La informació local s'ha beneficiat de les noves obligacions de les institucions, però pateix l'ansia política del control del relat

gairebé tot. Ara, però, pateix mals com la intoxicació per pressa i sobreabundància i per la imposició de gabinets de premsa amb mentalitat de *firewall* (tallafocs).

La política avui és comunicació i la comunicació ja no necessita tant els micròfons i rodes de premsa. Una piulada pot ser notícia. Però en canvi exigeix altes dosis de relat, d'imposar una determinada lectura [frame] dels fets i de ràpids contraatacs a les crítiques. Això ha sacralitzat la figura del *dircom* o cap de premsa, com si l'èxit o fracàs d'un partit no depengués d'allò que fa per a la ciutadania sinó de com ho explica. En això sí que el periodista es troba enmig de política i públic, com a intermediari necessari del flux incessant de propaganda.

L'Ajuntament de Barcelona no viu al marge d'aquesta tendència general. El

Sala de premsa de l'Ajuntament de Barcelona

ARXIU

consistori de la Transició, diuen els veterans, era un colador per a la informació: regidors, caps d'urbanisme i fins al conserge feien declaracions als seus periodistes de confiança -amb o sense anonimats- i per tant les fugites d'informació eren el pa de cada dia. Avui un funcionari que expliqui una intimitat municipal es juga literalment la feina i per tant si rep una petició la notifica ipso facto per evitar-se problemes. Fins i tot els electes! Qualsevol consulta "ha de passar per Premsa", en l'argot actual.

És a dir, mana la llei de l'embut. I qui té un embut té el poder, quan es tracta d'informació. Les teories que s'estudien a la facultat de Comunicació, com el *gatekeeper*, l'espiral del silenci o l'agenda *setting*, es fan realitat dia rere dia en aquest contacte entre informadors i informants. El dret a la informació depèn directament d'aquest entrepà Hi ha professionals que creuen en el seu paper

de facilitadors i d'altres que han assumit com a pròpia la funció de comissari polític. Les pressions per exercir aquest segon rol les haurien de denunciar ells mateixos, però no sol passar. Afloren per l'altra banda, la dels periodistes que reben respostes a mitges o amb retards adreçats a controlar el missatge: Quant s'ha invertit en aquest mercat? "La roda de divendres, fins llavors no direm res". Què opina l'alcalde d'això? "Farà declaracions a la tarda".

També funciona a la inversa: controlar els anuncis fent que els expliqui el periodista, magazín o mitjà que entra en el joc de portar-se bé i explicar avui el que toca avui i demà el que toqui demà. Disfressades de periodisme d'investigació o exclusives, cada setmana hi ha filtracions o globus sonda interessats a Barcelona. Una xifra que no s'havia fet pública, la voluntat de presentar-se a un tercer mandat o una sentència

judicial, per citar tres exemples recurrents. Quan pregunta un dissident, silenci administratiu i excuses.

D'assessors a funcionaris

La pregunta del milió és a qui es deu un gabinet: Al govern que el nomena? A la institució a la que pertany? A la ciutadania que el sufragava? De fet, a tothom una mica. I la proporció de cada lleialtat depèn en gran part del contracte. L'Ajuntament de Barcelona té la peculiaritat, per ser poder local i per dimensió, de ser alhora poder executiu i legislatiu. I això li fa fer equilibris entre la comunicació institucional i la comunicació política, que actualment es tradueixen en una reforma de la contractació dels seus periodistes.

Tradicionalment a Barcelona els portaveus municipals han estat càrrecs de designació directa, per a bé i per a mal: el govern els escollia a dit però ocupaven una part de les cobdiciades places d'assessor a què tenen dret els grups municipals. El creixement del gabinet i la seva professionalització ha portat al fet que part de l'equip es mantingui quan canvia el color de l'Alcaldia, compaginant-ho amb la incorporació o sortida d'alguns integrants. Finalment el consistori ha optat per incloure aquests llocs de feina a l'enorme convocatòria d'oposicions en marxa, fruit d'una jubilació simultània dels qui van fer créixer la institució amb l'arribada de la democràcia.

Aquest procés de funcionarització que és alhora una oportunitat i una amenaça, depèn de com s'acabi fent i dels mecanismes de garantia que s'hi posin. Cal que els partits polítics -tots- es convencin de les bondats d'una comunicació municipal el més neutra i facilitadora possible, renunciant a teledirigir la resposta a les peticions d'informació. Si no s'ho creuen del tot, acabaran apareixent para-

L'obligació de Transparència només s'aplica al sector públic, però el privat s'haurà de sumar tard o d'hora i el tercer sector ja l'ha fet seva

taveus amb obediència de partit i altres mecanismes a l'ombra per mantenir el control del relat. Ergo, doble despesa pública i poc benefici ciutadà.

Transparència i rigor

Però no tot són males notícies. "No lo vea todo negro", que deia un mural davant del qual es va fer fotografiar Josep Maria Huertas Claveria. El periodisme d'investigació és possible i molt més assequible que fa una dècada, gràcies a les nombroses webs de Transparència de les administracions. A qui s'ha adjudicat una obra i per quants diners, on s'ha recol·locat un polític defenestrat i què cobrarà, en quin punt està un tràmit... I molt més que avançarem els propers anys, a través d'eines incipients com l'agenda pública dels electes, els processos participatius o les actes de consells d'administració. L'obligatorietat legal de retre comptes només s'aplica al sector públic, però el tercer sector ja l'ha fet seva i el privat s'hi veurà arrossegat tard o d'hora.

A més, quan no es compleixen prou les obligacions comptem amb el comodí de la trucada de la Llei de Transparència, un dret d'empara i d'arbitratge impensable fa 30 anys. El major accés a la informació permet un periodisme més lliure i també empodera la ciutadania organitzada, que fa ús d'aquestes noves eines amb assiduïtat. I aquí tenim també un vector nou d'exigència per a la premsa, perquè les píxies i les intoxicacions poden ser fàcilment rebatudes pels lectors amb dades oficials. El rigor i la independència del poder no són opcionals, perquè la maleïda hemeroteca se'n aplica a tots i a temps real. Canvia el tauler de joc, però seguim jugant la mateixa partida.

El periodisme local, escola de compromís

V. CANET

La informació local ha estat, és i serà escola de periodisme. És el primer contacte que molts periodistes tenen amb la professió i també els permet estar més a prop dels afectats. Per això és, alhora, escola de compromís amb la funció social del periodisme: fiscalitzar el poder i fer visibles a la ciutadania els conflictes socials i polítics. “El periodisme local té l'avantatge que en moltes ocasions s’hi pot veure l’efecte d’allò que has publicat, que allò que fas serveix”, assenyala Néstor Bogajo, del setmanari *El Quinze de Público*. De fet, molts conflictes veïnals han pogut assolir canvis precisament pel ressò mediàtic que han obtingut.

Més a prop de la gent

El periodisme local està més a prop de la gent però pot ser igual d’institucional, en funció de les fonts que s’utilitzin, assenyala Quico Ràfols, president del Sindicat de Periodistes de Catalunya. En aquest sentit, Bogajo diferencia entre informació local militant, com ara la que fa *Carrer*, i el periodisme d’altres mitjans. “A *Carrer* podem plantejar-nos fer reportatges sense recollir la declaració de l’Ajuntament o la Generalitat. Se li dona veu bàsicament als veïns perquè es considera que les institucions ja tenen els seus canals. La filosofia és que es dona veu a qui no en té. En canvi, a altres mitjans no militants cal parlar sempre amb les institucions”, afegeix.

Per a Bogajo, quan es fa informació local es pot fiscalitzar el poder de més a prop, “estar més a sobre, i això el poder ho nota”. Tenir les fonts més a l’abast, opina el periodista, “et permet ser precís

“El periodisme local té l’avantatge que en moltes ocasions s’hi pot veure l’efecte d’allò que has publicat, que allò que fas serveix”

a l’hora de triar quines són les adequades”. Per a Meritxell M. Pauné, directora del digital *Tot Barcelona*, “quan escrius de gent propera que has de veure el dia següent et pot costar més fer-ho, però alhora també és estímul de rigor perquè no et pots permetre equivocar-te”.

Per a Clara Blanchar, periodista de local de Barcelona a *El País* “la relació amb les fonts sempre és complexa: les necessites però no sempre són fàcils. Costa fer-ne de bones, de les que et puguis refiar i que t’alertin de coses importants”. I remarca que en l’àmbit de la informació local institucional, “l’oposició sempre és una bona font: sigui el partit que sigui qui mana, i qui està a l’oposició”.

Per a Gabriela Grífol, coordinadora de programes especials a Betevé, la proximitat de les fonts facilita la tasca del periodista: “la informació la pots descobrir en una simple feina de camp, però la pressió d’aquells a qui no els interessa la transparència també és més propera”. La periodista explica que aquesta proximitat pot traduir-se en un desig de tutela i control, sota l’amenaça de trencar la relació com a font. Per això, destaca el paper dels consells professionals -com el que té Betevé- en la funció de garantir la llibertat de l’exercici professional.

“En el cas de recórrer a fonts d’institucions o empreses cal anar més amb compte per no fer d’altaveus oficials. Cal contrastar dades i fonts i fer preguntes incòmodes pensant en el dret de la ciutadania a una informació veraç. Al llarg de la meua trajectòria, tot allò que ha

TOT BARCELONA

Redacció del digital *Tot Barcelona*, nascut al desembre de 2018

9 BARRIS IMATGE

L’activista veïnal de Nou Barris Amparo Iturriaga, Helena López d’*El Periódico* i el desaparegut Lluís Sierra de *La Vanguardia* en una roda de premsa a la Favb, l’any 2012

fet referència a grans empreses sempre ha topat amb la negativa o l’alentiment de les dades per evitar que la informació tiri endavant”, afirma Grífol. Si hi ha trucades, es produeixen “a través de terceres persones i sempre amb insinuacions poc clares”. En política, la periodista de Betevé s’ha trobat problemes derivats de personatges que “són més papistes que el Papa i volen fer punts davant el seu cap”.

Bogajo assenyala que la pressió dels anunciants és un mal general de la professió en uns mitjans que depenen de la publicitat d’empreses i institucions. I hi ha mitjans que s’ho pensen dos cops abans de parlar d’alguns temes.

Tot i les pressions que poden patir els mitjans, M. Pauné creu que no és gens difícil publicar primícies en l’àmbit de la informació local, fins i tot alguna exclusiva. “Si fas feina de formigueta i busques a actes de reunions públiques, webs de transparència i fas cafès amb representants d’associacions poden sortir temes inèdits. A vegades ens quedem atrapats en la roda de hámster de l’agenda i, precisament el periodisme local és molt accessible i et deixa poc marge per a l’excu-

sa de no baixar d’aquesta roda”, afegeix la directora del *Tot Barcelona*.

Grífol es mostra crítica amb la imatge que té el periodisme local entre part de la professió perquè podria donar la sensació que només s’ocuparia d’informacions irrelevantes: “l’angle local només és el punt de partida de situacions universals, perquè les històries no són grans o petites,

“La proximitat de les fonts facilita la tasca, però la pressió d’aquells que no els interessa la transparència també és més propera”

són universals”. La periodista de Betevé indica que són les històries allò que més triomfa als mitjans: “ens fan sentir part d’una comunitat i ens generen empatia perquè ens expliquen curiositats, denuncien abusos, demanen col·laboració”.

En aquest sentit, la periodista de *El País* afegeix que la informació sobre conflictes té molt bona acollida entre els lec-

tors: temes com ara les crisis als governs, als partits o en qualsevol organització. També tenen èxit temes reposats, reflexius i d’anàlisi i amb moltes veus o “les polèmiques ciutadanes, perquè la gent sent la seva realitat molt a prop (l’aparcament, els patinets, canvis de línies d’autobús, una platja per a gossos, les terrasses dels bars...)”.

Repensar el model per sobreviure

“A Barcelona, diaris grans com *El Periódico* o *La Vanguardia* donen espai i importància a la informació local. Betevé també fa una gran feina. I mitjans modestos com *L’Independent*, a Gràcia, van per davant de tothom en el territori que cobreixen”, afirma Blanchar. En canvi, Bogajo fa una anàlisi més pessimista i considera que cada cop hi ha menys periodisme local com l’hem entès fins ara, i més encara en comparació al “boom que va haver-hi als 70 i 80”. Per a M. Pauné s’ha de ressuscitar la demanda, que la gent empatitzi amb altres veïns i notícies locals d’altres indrets. “Dubto molt que un de Sant Andreu llegeixi alguna cosa de les Corts i a l’inrevés. I així és com som com a societat, que ens atomitzem”, afegeix.

“Al periodisme local sempre li ha costat més finançar-se, perquè està compost per actors més petits, a banda de la fortíssima competència del màrqueting digital”, afirma la directora del *Tot Barcelona*. “En general tot el periodisme s’ha de reinventar, no només el local, i buscar fórmules d’ingressos que els faci dependre més de subscriptors que d’anunciants per fer valdre la seva vocació de servei social”, assenyala Bogajo. Per a M. Pauné el que cal és seguir mantenint complicats amb les fonts i amb els veïns per als quals és útil la informació local, i la complicitat amb un teixit econòmic que sigui plural i representatiu, que és el que pot condicionar menys”, afirma.

“Els informadors joves arriben bastant interessats en periodisme local perquè venen decebuts del periodisme polític i del sensacionalisme dels mitjans. Es refugien en la informació local perquè els sembla que és més tangible i més propera. Tant de bo que no els decebem i trobin allò que sempre ha estat el periodisme local, una escola i una vocació”, afirma M. Pauné.

PAU VINYES

Tértulia a la Fabra i Coats sobre premsa local amb motiu del 5è aniversari de la mort de Huertas Claveria, el 2012

Capçaleres locals, un reducte de periodisme independent

DAVID GARCÍA MATEU

Periodistes 24 hores. Si bé la irrupció d'Internet als anys 90 va suposar l'entrada de la premsa local al món digital gràcies a portals com *Vilaweb*, en aquell temps ni els més avantguardistes del sector s'esperaven el que vindria anys després. "A dia d'avui crec que he d'estar a més de 15 grups de Whatsapp i de Telegram, sense comptar les llistes de Twitter que m'he creat per seguir el que diuen algunes persones o Facebook", explica la directora del diari *El Jardí de Sant Gervasi i Sarrià*, Carme Rocamora. Sí, el món ha evolucionat i la informació ja ens arriba a la butxaca 24/7, però fins a quin punt el periodisme local de Barcelona ha sabut resguardar la seva pròpia idiosincràsia en la nova guerra pel clic?

Abans, però, cal analitzar com el pla Cerdà no va aconseguir arrasar amb la personalitat pròpia dels nuclis històrics que avui resten amagats sota l'homogeneïtzador mot de Barcelona. Conjunts de carrers i places plens d'actualitat i amb agenda pròpia s'han convertit en el millor caldo de cultiu perquè aflorin tot de mitjans de comunicació. Unes redaccions de petites dimensions, amb local o sense, abocades a la militància territorial i a la fiscalització del poder polític local. Encara que l'edat d'or dels butlletins veïnals ja ha arribat al seu ocàs, la professionalització d'algunes capçaleres o l'aparició d'Internet ha provocat el sorgiment de mitjans igual o més rigorosos que els que tradicionalment s'han emportat els elogis i la fal·lera de determinats sectors socials i polítics.

Pluralitat informativa

Des de *L'Independent de Gràcia*, fins al *Zona Sec*, passant per *El Jardí de Sant Gervasi i Sarrià*, *La Marina*, *La Torre de Barcelona*, *L'Exprés de Sant Andreu* o el *TOT Barcelona*, la ciutat gaudeix d'un nodrit ventall de publicacions digitals i en paper. Tots plegats, amb un mateix objectiu: "Seguir fent la nostra feina de sempre: publicar notícies, saltar-nos la tanca de la nota de

L'INDEPENDENT DE GRÀCIA

Rotativa en el procés d'impressió de *L'Independent de Gràcia*. La premsa de proximitat de la ciutat s'entesta en no abandonar el paper

La guerra pel clic

Els usuaris d'Internet no només fan servir les xarxes socials per penjar la seva darrera fotografia a la platja o per tafanejar què fan els seus amics, també les fan servir per descobrir l'actualitat del seu voltant. Assabentar-se de què passa al seu carrer. Una nova forma d'informar-se on els mitjans locals compleixen una funció fonamental per destriar el gra de la palla. Ara bé, després de la consolidació de noves plataformes com Twitch, Tik Tok, Instagram... els mitjans locals poden i han d'aprofitar-se de totes aquestes aplicacions per difondre els seus continguts? Si bé des del diari *El Jardí de Sant Gervasi i Sarrià* són partidaris d'estar "al màxim de llocs possibles" dins de les seves possibilitats per aconseguir arribar fins a les comunitats de lectors més joves, des de la direcció de *L'Independent de Gràcia* assenyalen que el més important és "no tornar-nos bojós".

Un ús racional i coherent. Si alguna cosa poden celebrar les capçaleres locals de la ciutat, és que han sabut escapar de la guerra pel clic: "Hem de mantenir-nos a banda d'aquesta guerra dels grans mitjans i centrar-nos a fer el periodisme que mai no s'hauria hagut de deixar de fer; el que no amaga les notícies rere titulars enigmàtics i el que no cau en les baixes passions o les emocions; perquè això, al cap i a la fi, no forma part de l'ADN del periodisme local", sintetitza Balanzà.

premsa i aprofitar les noves eines que tenim al nostre abast, com és el cas de les xarxes socials, per fer difusió o per trobar nous nius d'actualitat", exposa el director de *L'Independent de Gràcia*, Albert Balanzà.

És en aquest àmbit i gràcies a Internet que la premsa local ha sabut guanyar una batalla als mitjans generalistes: "Nosaltres controlem el territori, mentre que a ells els costa moltíssim; mai han tingut un pla per cobrir de forma equilibrada els entorns urbans, ni saben la dimensió que poden aportar els districtes a Barcelona", apunta el mateix Balanzà. De fet, aquesta ha sigut una de les raons per les quals un grup de cinc joves universitaris ha decidit fundar aquest passat mes de maig *La Rambla*, el nou diari cooperatiu del Poblenou.

"Al nostre company Adrià Font feia temps que li rondava pel cap fer una publicació del barri; alguna cosa més enllà del portal protoperiodístic que ja estava en marxa. No enteníem com no existia ja un mitjà local amb la quantitat de realitats diferents que hi ha al Poblenou", emfatitza la cooperativista i periodista de *La Rambla*, Marina Ballester. Un projecte creat des de zero i amb molta empenta, però que sense Internet mai hauria estat possible. "Ens vam plantejar sortir en paper, però necessitàvem massa diners i no ens podíem llançar a una piscina que, de partida, estava buida", justifica Ballester.

Però... més enllà dels mitjans nous, per què la premsa de proximitat de la ciutat sembla entestada en no abandonar la impremta? Tal com ar-

La premsa de proximitat no ha dubtat a fer el salt a Internet i les xarxes socials per no deixar de marcar l'agenda política i social

gumenta Balanzà, és el model gratuït en paper "el que permet una penetració més profunda en l'epidermis social, sobretot ara que els mitjans generalistes que s'han de pagar no fan més que perdre lectors". El mateix periodista lamenta que les institucions encara no s'hagin adonat d'aquesta dinàmica, ja que la porció més gran del pastís de la publicitat institucional encara es destina a les grans capçaleres de pagament. "És del gènere ximple no saber interpretar que els mitjans locals gratuïts són la millor manera que tenen les institucions d'enviar missatges a la majoria dels ciutadans", defensa.

En un sentit anàleg, Rocamora observa com Internet ha ajudat la premsa local a anar més enllà de les fronteres dels barris, fins al punt que "alguns temes hiperlocals acaben arribant als periodistes de mitjans generalistes i també reproduïen els mateixos temes des de punts de vista similars". "Al final acabem marcant l'agenda dels grans mitjans més del que ens imaginem, fet que sense Internet no aconseguiríem que passés", opina.

El finançament, un mal endèmic

Malgrat la voluntat, el "sacerdoci" i la vocació veïnal, el problema endèmic de la comunicació local a Barcelona és el de no disposar d'unes fonts de finançament suficients per poder conformar plantilles amb contractes a jornada completa. El grup que intentarà posar fi a aquesta dinàmica: els cooperativistes de *La Rambla*. "Totes les persones que hem fundat el diari tenim feina i a hores d'ara la nostra vida no es pot centrar al 100% en el mitjà, però confiem que d'aquí a un temps sí que ens pugui donar feina", espera Ballester. En el cas de la resta de mitjans, encara que s'analitzessin un per un, costaria trobar més de cinc periodistes que puguin viure només de la seva publicació de proximitat.

Viure del periodisme, un tren que pot esperar

NÉSTOR BOGAJO

Al seu besavi per part de mare, un burgès que vivia al carrer de París, a l'Eixample, i es podia permetre el luxe de tenir cotxe en la Barcelona d'entreguerres, l'acabaria matant un tren. Ironies del destí, la seva néta es casaria amb un maquinista, i el besnet ha començat a exercir la professió fa quatre dies. L'anècdota l'explica David García Mateu (Sant Andreu de Palomar, 1994), periodista de carrer i del *Carrer*, i, des de fa uns mesos, maquinista de Renfe a la xarxa de Rodalies de Catalunya. Un canvi d'aires obligat per les poques i sovint dolentes i mal pagades sortides laborals que el periodisme local ofereix als centenars de titulats que surten cada any de les facultats.

El David -li direm pel nom, perquè el coneixem i el coneixeu tots i totes- va estudiar el doble grau de Periodisme i Humanitats a la Universitat Pompeu Fabra. Diu que ell sempre havia volgut ser arquitecte o enginyer civil, però quan a classe de matemàtiques els números van convertir-se en lletres va preferir el camí de les "lletres pures". Va ser la mare del seu millor amic, quan encara anava a l'institut, que el va ajudar a escollir carrera. "Em va dir que em veia com a periodista, per com era i com explicava les coses. A casa el pare comprava *El Periódico* i jo el llegia, i m'agradaven les retransmissions, però mai no m'ho havia plantejat. Gràcies a aquesta persona vaig descobrir una vocació. Vaig ser l'últim per nota de tall en entrar a la Pompeu", recorda.

No es pot dir que el David no s'hagi mogut, que no s'hi hagi deixat la pell per aconseguir viure del periodisme. De seguida que ho va tenir clar, va trucar a la porta del mitjà que tenia més a prop, un mitjà local, el *Sant Andreu de Cap a Peus*, una capçalera històrica de la premsa de barri publicada per l'Associació de Veïns i Veïnes de Sant Andreu de Palomar. En uns mesos ja estava editant el

Cansat de la precarietat que es viu a les redaccions, el David ha decidit canviar d'aires; s'ha fet maquinista de trens i treballa a la Renfe

La seva nova feina li permet seguir exercint el periodisme de proximitat a través del seu propi mitjà, 'L'Exprés de Sant Andreu'

monogràfic -la columna vertebral de la publicació- i en un any i mig ja l'estava coordinant. Al *Capapeus* també va entrar en contacte amb gent del *Carrer*, on va començar a col·laborar fa uns cinc anys, sovint fent la cobertura de problemes i lluites veïnals del districte on ha viscut tota la vida. De primera mà.

Durant la seva etapa formativa, el David també va trucar a la porta d'emissores locals, com ara Ràdio Palafolls, el poble on estiu i on es va encarregar dels informatius. Ha estat a Betevé com a estudiant en pràctiques i, després, amb petits contractes o per cobrir alguna baixa a la filial de Sant Andreu. Durant mig any va escriure a *El Periódico de Catalu-*

El David a l'estació de França, "la més xula de Barcelona", diu ell

IGNASI R. RENOM

nya -a Cultura i Gran Barcelona, i després va fer col·laboracions com a *freelance*. I també ha treballat a *Viu Molins de Rei*, *Tot Rubí* -d'on va sortir "escaldat"- o *Metròpoli Abierta* -"als inicis; després els redactors vam dimitir en bloc"- . Fins i tot ha tingut temps de crear el seu propi mitjà de comunicació, el digital *L'Exprés de Sant Andreu*.

Un projecte que ja dura cinc anys

"A la facultat ja tenia al cap la idea de fundar un mitjà propi que em donés una estabilitat laboral i em permetés tenir sempre un peu posat en el periodisme que m'agrada fer", rememora. *L'Exprés* va néixer de la idea de "professionalitzar" el *Capapeus*. Va plantejar-la a l'Associació, però no va quallar. Amb una companya de facultat, van posar els diners i van engegar *L'Exprés*, un mitjà d'informació local del districte de Sant Andreu; una capçalera modesta, però que té una gran virtut: mai no ha tingut pèrdues -funciona amb publicitat-. El 9 de novembre farà cinc anys que tira.

L'Exprés, tanmateix, no donava per a un sou. "És més aviat un complement salarial propi". Calia, doncs, buscar una altra feina que aportés estabilitat. I això, per força, passava per mirar més enllà del periodisme: "He treballat a mitjans

fent feines que m'haurien hagut de servir per viure. Però tot era precari: contractes de sis mesos en una empresa, dos més en una altra...; feines de fals autònom i amb sous que no es corresponen amb el que t'exigeixen. Companys que porten anys anant del llit a la redacció i de la redacció al llit i, tot i això, tenen problemes per arribar a final de mes. I sempre amb la

"La precarietat es romantitza; et diuen que el periodisme és això, i sembla que competim per veure qui ho passa pitjor", explica

incertesa de si l'empresa on treballes s'enfonsarà o no. Una precarietat que es romantitza: et diuen que el periodisme és això, i sembla que competim per veure qui cobra menys, qui ho passa pitjor, qui és capaç de publicar més notícies encara que no aportin res. I tot això amb editorials esbiaixades pels interessos econòmics o polítics". Aquest és el retrat.

El David va decidir que ja n'havia tingut prou, d'aquestes dinàmiques. Que l'opció de "viure per treballar" no

era una opció. Que buscava una feina que li permetés "treballar per viure". "La vida són quatre dies i no té sentit passar-te'n tres i mig treballant", rebla. El passat 14 d'abril, va signar un contracte indefinit amb Renfe. I no ha estat senzill: el procés s'ha allargat tres anys, amb retards afegits per culpa de la pandèmia del coronavirus. "Molta gent es pensa que els trens funcionen sols, que és donar-li a una palanca cap endavant i cap enrere. Però pel que fa a estudis, són pràcticament els mateixos que els d'un pilot d'aviació comercial, amb un examen d'accés a l'escola de Renfe, una inversió molt forta per fer el curs... I, un cop tens el títol, encara has d'anar al Ministeri de Foment, que ara és de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana, a examinar-te, i et treus la llicència. És com una carrera universitària".

Com que volia entrar a Renfe, a més va haver de fer una OPE -Oferta Pública de Empleo-. I va aconseguir una plaça. "Ara estic a Rodalies de Catalunya, amb seu a Sants", explica, cofoi de la seva nova situació: "Jo ara compleixo una obligació laboral amb una empresa, amb jornada completa; m'agrada el que faig -vaig amunt i avall-; tinc estabilitat, perquè podria viure només d'això; i a sobre tinc temps per dedicar-me al que més m'agrada, que és el periodisme. És de les millors decisions que he pres en la meua vida", assegura. Les darreres setmanes, a *L'Exprés* ha fet cobertura de la polèmica recollida d'escombraries municipal porta a porta a Sant Andreu de Palomar, o del suïcidi d'una menor d'edat de l'escola Pare Manyanet. Només publica quan pensa que la notícia s'ho val i ha pogut treballar el tema amb rigor.

Si li preguntem, amb mala baba, si pateix quan veu que ja hi ha trens que funcionen sense conductor, ell es mostra ben tranquil: "Es necessitaran maquinistes durant moltes dècades. La meua intenció és quedar-me aquí de per vida".

'L'Exprés', un nom, dos mons

El nom de *L'Exprés*, el mitjà digital que el David va cofundar el 2016, té per a molts reminiscències ferroviàries. I ara pot semblar que s'avançava als esdeveniments. "Però que *L'Exprés* es digui així és una coincidència: s'havia de dir *El Gran de Sant Andreu*, i no li vam poder posar perquè el domini estava comprat. No sé per què, vaig optar per *L'Exprés*; llavors encara no tenia idea que acabaria treballant en el sector ferroviari". El cert és que aquest nom també s'ha emprat sovint per batejar capçaleres de premsa, sense anar més lluny, el mític *Tele-Exprés* barceloní. Li vindrà d'aquí la inspiració?

“Hi ha hagut una ofensiva neoliberal contra la imatge lliure”

— Pepe Baeza
Fotoperiodista

ELOI LATORRE

Als consells de redacció de *Carrer* és habitual trobar-hi fotoperiodistes, que participen als debats braç a braç amb la gent que escriu els reportatges. Una pràctica gens habitual en un panorama comunicatiu on la imatge va quedant relegada a un rol cada cop més subsidiari i residual. Les lluites i reivindicacions veïnals de Barcelona dels últims decennis són generoses en imatges icòniques, moltes de les quals han fornit pàgines i portades d'aquesta revista. Era obvi que el reportisme gràfic havia de tenir una representació potent en aquest número especial. L'abordem de la mà de Pepe Baeza, professional de llarga trajectòria que ha exercit tots els papers de l'auca: des del fotoperiodisme de carrer fins a la responsabilitat de l'edició gràfica en rotatius com *La Vanguardia*, sense oblidar el vessant teòric a través de les seves classes a la UAB i la UPF i diverses obres publicades en què reflexiona sobre la funció crítica de la imatge periodística.

— Creus que, si d'aquí a trenta anys, la revista *Carrer* fa un monogràfic sobre el periodisme de les pròximes dècades, també hi estarà representat el fotoperiodisme?

— És difícil de respondre. Perquè tenim un model socioeconòmic dominat pel capital. Els mitjans de comunicació pertanyen a grans grups empresarials, per tant el fotoperiodisme serà el que aquests grups vulguin que sigui, si no canviem el model, i res apunta que hagi de

“Un dels objectius del neoliberalisme és dominar el sistema simbòlic global, inclosa la imatge periodística”

canviar a curt o mitjà termini. Ara, si parlem d'una necessitat intrínseca, és evident que sí. La imatge sempre serà necessària com a registre de la realitat, com a memòria històrica, com a eina d'interpretació de la realitat i, per tant, de la seva possible transformació. Però el que ara estan fent els grans grups de comunicació és deixar el fotoperiodisme en unes condicions de misèria comunicativa absoluta. Qui mana als mitjans són els interessos empresarials i qui ajuda a finançar-los, que és la publicitat. I la base comunicativa de la publicitat és la imatge espectacular com a reclam. Per tant, una imatge editorial d'altíssima qualitat entra en contradicció (i d'alguna manera

MARC JAVIERRE

Pepe Baeza

en competició) amb la imatge publicitària, que a nivell simbòlic també representa el sistema capitalista.

— A aquest gran poder econòmic que controla ara els mitjans li fa més por la imatge que els continguts escrits?

— No només, però penso que també. Els poders, fins als anys seixanta, tenien molta consciència de la influència d'un periodisme lliure. Kissinger va arribar a dir que “el periodisme era una cosa massa seriosa per deixar-la en mans dels periodistes”. A partir de la guerra del Vietnam aquesta consciència s'estén a la imatge, perquè les imatges del conflicte fan que la gent prengui consciència de la barbaritat de la intervenció. I s'obre una època de restriccions respecte a la imatge com a eina lliure i vers els reporters en conflictes de tota mena, no només bèl·lics.

— Vols dir que el marc geopolític mundial també ha tingut impacte en l'exercici del fotoperiodisme?

— Sí, mira: arriba un moment en què el capitalisme decideix plantar cara totalment al model comunista. Són els anys de Reagan, de Thatcher, de Joan Pau II... l'eclosió del model neoliberal. Que acaba guanyant. I és curiós que són els anys de

Foto de perfil

Pepe Baeza Gallur (València, 1950), és reporter gràfic i doctor en Ciències de la Informació per la Universitat de Barcelona. Va començar a exercir el fotoperiodisme en els anys d'eclosió de l'anomenada premsa democràtica a Barcelona, en mitjans com *El Noticiero Universal* o *El Periódico de Catalunya*. També ha exercit de redactor en cap de fotografia i editor gràfic a diversos rotatius, principalment a *La Vanguardia* (durant gairebé 25 anys) i al seu suplement dominical. En l'àmbit acadèmic, ha estat professor de teoria i tècnica del fotoperiodisme i gèneres fotogràfics a la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Pompeu Fabra. Ha reflexionat sobre el valor de la imatge comunicativa com a instrument de control del poder en nombrosos articles a l'edició en castellà de *Le Monde Diplomatique* i al llibre *Por una función crítica de la fotografía de prensa* (Gustavo Gili, 2003).

la primera crisi del fotoperiodisme, de les grans agències de premsa, cooperatives que funcionaven com associacions lliures de fotògrafs, però amb estructura de distribució empresarial. Els grans mitjans comencen a ofegar-les, amb preus cada cop més baixos, o la desaparició de continguts implicats amb la realitat del món. No va ser casualitat. Hi ha hagut una ofensiva neoliberal contra la imatge lliure. Un dels objectius d'aquest neoliberalisme, nascut per esborrar les grans conquestes socials, és dominar el sistema simbòlic global, i això passa en gran part per dominar la imatge periodística. I a sobre generen els seus intel·lectuals orgànics que inicien una maniobra de desprestigi de la imatge fotoperiodística, que culmina amb la irrupció del que es coneix com a “postfotografia”, vinculat a la idea de “postveritat”, que es carrega la funció de la imatge com a testimoni de la realitat.

— L'eclosió del periodisme digital ha estat positiva o negativa per a la imatge comunicativa?

— En una pantalla, com sabem tots els que hem fet edició, és molt complicat editar. S'edita molt millor en paper. La diferència és que en un ordinador pots veure vídeos i al paper no. Per tant, ens hem de plantejar fins a quin punt la fotografia ha

de ser l'únic vehicle bàsic per donar suport a la nostra funció. Si entenem que som creadors d'imatges que documenten una realitat social, i això també es pot fer amb el vídeo, aquí tenim un debat obert.

— Ara que parlaves de futur professional, també hi ha molta gent que ha optat per no dedicar-s'hi professionalment o no exclusivament, perquè és l'única manera de poder fer el seu projecte sense imposicions.

— Sí, la qual cosa és molt trista. I, malgrat tot, estem ara davant la millor generació del fotoperiodisme a Catalunya. Molt millor que la de fa trenta anys, pel que fa a preparació i implicació. Però ho tenen molt pitjor que ho vam tenir la nostra generació. Hi ha gent boníssima, que segurament en altres àmbits podria estar-se guanyant la vida molt millor i que deixa els seus esforços aquí. Tenim la millor generació de fotògrafs, molts d'ells treballant a fora o per a fora, aquí no publiquen o quan publiquen se'ls paga una merda. Aquesta és la situació.

— Per què creus que resisteix?

— Perquè, primer, la professió és molt maca, és un gaudi estar present en les transformacions

PASSA A LA PÀGINA 26 ➤

VE DE LA PÀGINA 25

socials i polítiques, sempre en els punts més calents. Segon, perquè estàs al carrer; perquè estàs exercint una funció que és testimonial, però també creativa: al mateix temps que estàs conceptualitzant el testimoni que vols oferir, estàs buscant els recursos estètics perquè això funcioni.

— Tu vas començar a exercir a l'anomenada època d'or de la premsa. Creus que s'ha mitificat una mica o té base la visió que es té d'aquell moment?

— Sí, just amb la transició. Era un moment de moltes expectatives, que després es van veure una mica frustrades. Hi havia molta gent que s'havia format en un periodisme de lluita contra la dictadura, amb moltes dificultats. El record que jo en tinc és d'una relació molt més estreta amb el món de les redaccions. Sovint anàvem a treballar junts, en equip, d'igual a igual. I aquí també el poder ha obert una escletxa. Avui el tema dels clans torna a funcionar. La fotografia torna a ser el parent pobre de les redaccions i això semblava que començava a solucionar-se

en aquells anys. I també perquè les empreses periodístiques eren periodístiques i sortien de la dictadura d'alguna manera. Avui els grans mitjans ja no són empreses periodístiques, al darrere no tenen interessos periodístics, hi ha bancs o fons d'inversió. De vegades no podem saber ni d'on ve la pasta.

— Barcelona és una bona ciutat per fer fotoperiodisme, és un bon escenari?

— És fantàstica, perquè és una ciutat que, malgrat tot, manté, de vegades en latència, la capacitat de revoltar-se. I per altra banda, per característiques com l'alta concentració de població. Ha patit molt problemàtiques com l'encariment de l'habitatge o les conseqüències de la crisi del 2008 i ara del coronavirus, problemàtiques que estan esperant ser abordades amb treballs de documentació. I aquí sí que els fotògrafs hauríem de tenir molt clar que no podem anar sols. Un dels riscos de la nostra professió és voler fer tots els papers de l'auca. Volem fer-nos el nostre procés de documentació, el nostre pla de treball. Fa falta treballar amb equips més multidisciplinaris. Sobretot amb científics

socials: la sociologia, l'economia o la ciència política.

— De vegades es té la sensació que el bon fotoperiodisme ja només es veu a festivals o sales d'exposicions, però no als mitjans de comunicació.

— Cert. Però és que jo penso que la funció bàsica de la comunicació no és estar en una sala d'exposicions ni a un museu, sinó als mitjans. El director del Visa pour l'Image de Perpinyà (que és el festival més impor-

“Els grans mitjans ja no són empreses periodístiques, sovint no podem saber ni d'on ve la pasta”

tant del món de fotoperiodisme) Jean-François Le roy, diu que és un certamen muntat a base de treballs que la premsa de tot el món no ha volgut publicar. Amb la qual cosa la major part de la gent, que no pot anar a aquestes exposicions, no coneix el que s'està fent realment. I al poder no li preocupen els festivals ni les exposicions. Li preocupa la

difusió dels mitjans. A la majoria de grans festivals fotogràfics, els membres del jurat són comissaris d'art, i jo crec que el periodisme com a document qui l'ha de valorar són els periodistes i en tot cas, els científics socials. I ara s'està valorant el bon fotoperiodisme sobretot en funció dels paràmetres estètics i per a mi és el menys important.

— La imatge s'ha acabat convertint en quelcom molt subsidiari del text, ho denuncies als llibres que has escrit.

— Sí, això forma part d'aquesta pèrdua de valor del fotoperiodisme en les redaccions. Hem tornat al model dels anys seixanta, en què qualsevol redactor era el cap d'alguna manera del reporter. Un redactor se sent més amo del producte final que un fotògraf. I és clar, hi ha el factor numèric. És molt difícil que els fotògrafs es facin sentir a les redaccions perquè la desproporció numèrica és molt alta. I hem de tenir en compte també a qui s'atorguen els càrrecs de direcció als mitjans, sempre a gent que ve del món de la redacció.

— La figura d'un editor gràfic fort -una tasca que tu has

exercit- hauria de servir per defensar l'autonomia de la imatge?

— Sí, sí. I donar l'última paraula sobre els recursos visuals. Hauria de ser així. Però jo no ho vaig aconseguir mai en la meua carrera professional. S'acaba produint que moltes vegades et volen dibuixar la foto. Però la fotografia no ha de servir només com a prova pericial d'una determinada afirmació. Sovint es produeix una mimesis d'imatges d'un mateix fet, perquè no s'ha deixat els professionals mirar amb llibertat.

— Ara tenim accés d'imatges de tot, penjades a les xarxes. Moltes d'elles acaben als mitjans convencionals. Què han de fer els professionals de la imatge davant d'això?

— Jo soc partidari d'aprofitar tot el que valgui la pena per deixar testimoni d'aspectes importants de la nostra societat. Seria una posició massa protectionista de la nostra professió no fer-les servir. Ara bé, darrere d'aquest periodisme ciutadà (o com vulguem dir-li) hi ha d'haver algú que es faci responsable que aquell missatge té validesa, que verifiqui la font, que no és un fake ni un muntatge.

Llibres per resseguir la memòria veïnal

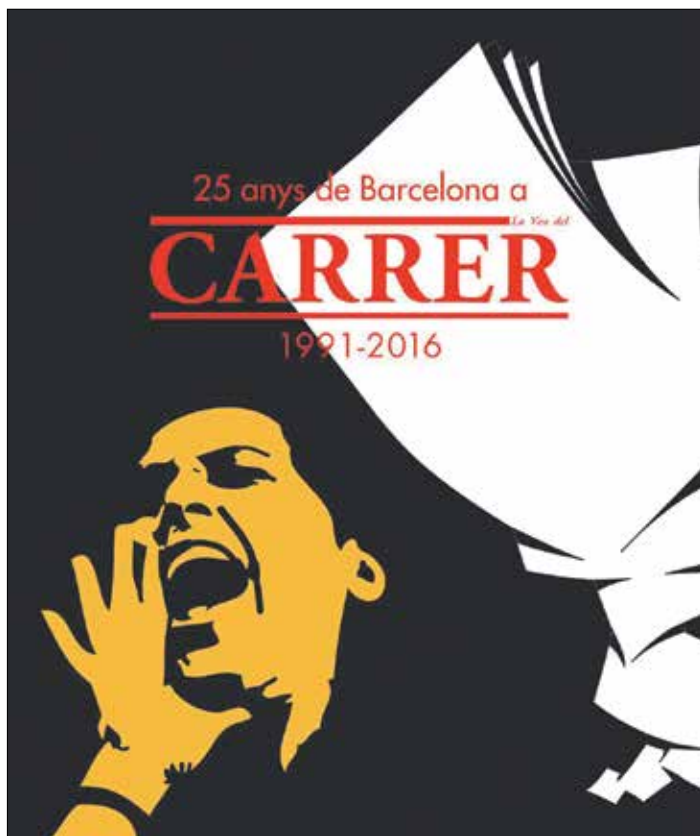
REDACCIÓ CARRER

Durant aquests anys, a la vegada que hem publicat *Carrer* també hem editat llibres relacionats amb la història dels barris. El primer va ser *Barcelona en lluita* de Josep Maria Huertas i Marc Andreu. Una crònica imprescindible sobre el paper de les associacions veïnals a la Barcelona del segle XX. Josep Ramon Gómez i Pilar Villuendas van dissenyar una bella edició que reproduïa més d'un centenar de cartells i portades de la premsa de barris. El llibre, esgotat, es pot consultar a les biblioteques.

Animats, vam crear la col·lecció de llibres *Quaderns de Carrer*. Al número 5, titulat *1970-2010, 40 anys d'acció veïnal*, explicàvem 100 lluites que havien canviat la ciutat, que vam fer coincidir amb una exposició conjunta amb la federació veïnal de Madrid.

Un altre títol del qual estem especialment orgullosos és *José Maria Huertas Claveria i els barris de Barcelona. 1964-1975*, una antologia de reportatges dels primers treballs del periodista que acaba amb l'article publicat a *TeleXpres* que li va suposar un consell de guerra i anys de presó. El recull es complementa amb textos firmats per companys de professió i una aproximació a la seva obra firmada pel periodista Jaume Fabre.

Si veniu al local de la Favb podreu trobar tant els llibres d'aquesta col·lecció com els que ressenyem a continuació.

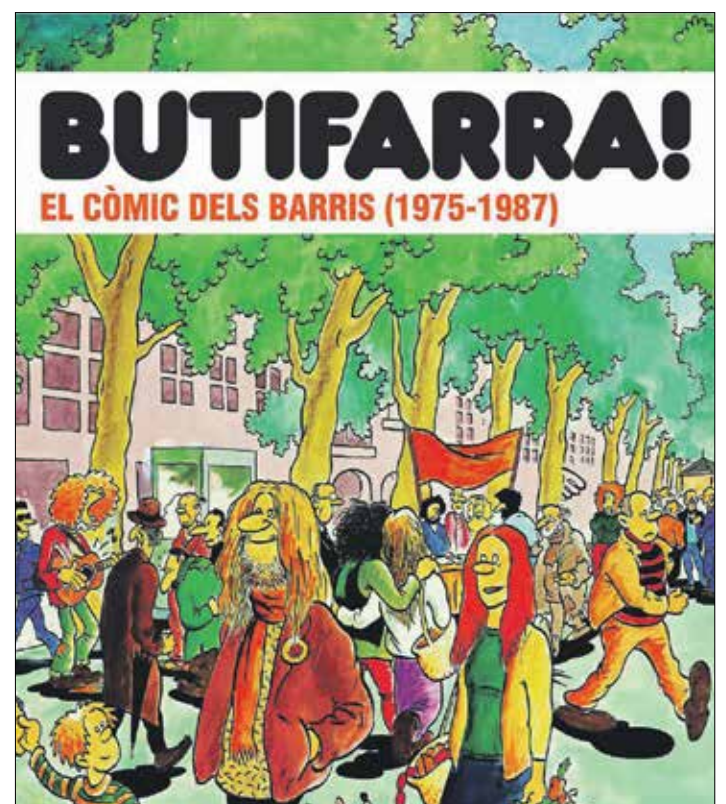

Barcelona i el Carrer

Quan la revista *Carrer* complia 25 anys (ara ja anem pels 30!), vam decidir celebrar-ho amb tota la gent que d'una manera o una altra ha contribuït a que aquest projecte s'hagi mantingut en el temps: col·laboradors, activistes, subscriptors i lectors... Va ser una gran festassa celebrada a Can Batlló el 16 de març de 2017. D'aquella efemèride va quedar el llibre *25 anys de Barcelona a Carrer (1991-2016)*, que vam presentar a la biblioteca de Fort Pienc el 5 de febrer de 2018, una obra que permet resseguir l'evolució de la revista i la construcció de la ciutat amb un esperit crític. La seva lectura us ajudarà a mirar des d'una òptica diferent, més propera als barris, la història recent de Barcelona.

El còmic dels barris

La revista *Butifarra!*, denominació axarnegada del gest de rebuig i menyspreu que en castellà rep el nom de *corte de mangas*, va aparèixer a Barcelona el 1975, quan encara perdurava la dictadura franquista i el moviment urbà, tot exigint escollir el seu destí, experimentava un moment àlgid. La publicació, al principi d'aspecte certament modest, però alhora contundent, conjuminava la informació i l'opinió en defensa de campanyes i reivindicacions populars a través d'històries. El projecte gaudí de la complicitat i col·laboració de les associacions veïnals de l'àrea de Barcelona, que hi participaven i la distribuïen de manera -diguem-ne- *underground*. Aquest llibre recupera la seva memòria.

28 **Repensar
l'Abaceria
de Gràcia**

29 **Drac Màgic
compleix
mig segle**

31 **Trèvol, 30
anys amb
el Carrer**

CARRER

Després de 30 anys en antena, l'emissora s'ha vist obligada a deixar d'emetre des del desembre arran de l'execució d'una sentència judicial

Aniversari amarg per a Contrabanda FM

ANAÏS BARNOLAS

El passat mes de maig la ràdio lliure Contrabanda FM va celebrar els 30 anys amb una jornada reivindicativa a l'Ateneu Popular 9 Barris. L'aniversari el va complir en un dels moments més crítics. Des del 19 de desembre de 2020 que va haver de deixar de transmetre a través del dial 91.4 FM arran d'una sentència judicial que la va obligar a desmuntar l'antena. "Hem viscut moltes adversitats, però és la primera vegada que no estem emetent", explica la sòcia de l'Associació Cultural Contrabanda FM, Bea Cantero que hi participa des de fa 17 anys. Des de llavors, l'emissora només es pot escoltar a través d'Internet.

L'origen de l'actuació parteix del 2019, quan l'Associació Catalana de Ràdio (ACR) -entitat que aglutina totes les cadenes i emissores comercials privades que funcionen a Catalunya- va interposar una denúncia al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya per reclamar el tancament de les antenes de cadenes comercials sense llicència que hi havia al Carmel. "En la legislació que regula l'espai radioelèctric en cap apartat figura una entitat com la nostra, sense ànim de lucre, que no pertany a cap poder econòmic, per tant, som alegals, que no és el

CONTRABANDA

Pancarta reivindicativa de protesta per la decisió judicial contra Contrabanda FM

mateix que ser pirata o il·legal", explica el soci de Contrabanda Antonio Narváez, que hi col·labora des de fa 24 anys. No obstant això, "el centre emissor de Contrabanda es trobava allà i ens van posar al mateix sac, quan nosaltres no som

comercials. Ens financem a través de les quotes dels socis, de les activitats que organitzem, no acceptem cap mena de publicitat ni subvenció", descriu Cantero.

Contrabanda FM va interpellar la Generalitat, qui té les compe-

tències per adjudicar les llicències juntament amb l'Estat, i l'Ajuntament de Barcelona, encarregat de l'ordenació urbanística de les ràdios. "El consistori ens deia que no hi podia fer res si hi havia un dictamen i passava la patata calenta

a la Generalitat, que no ens volia escoltar", recorda Cantero.

Reclam d'antena comunitària

La proposta que Contrabanda va fer a l'Ajuntament i que l'ens va denegar va ser la de tenir una antena comunitària per a totes les ràdios lliures. Una petició que ja fa anys que demana la coordinadora de Ràdios Lliures de Catalunya (creada el 2011 per Contrabanda FM, Ràdio Bronka, Ràdio Línea IV, Ràdio Pica, Ràdio RSK i Ràdio Bala).

Finalment, abans que el consistori executés l'ordre, Contrabanda va haver de desmuntar l'antena. "L'Ajuntament ens va dir que si no ho fèiem nosaltres, ho farien ells. Això significava que ens farien malbé els aparells i que n'hauríem d'assumir el cost del desmante-

La ràdio es desmarca de les cadenes comercials 'pirates' i reivindica el seu dret d'emissió i expressió

llament", exposa l'Àlex, soci de Contrabanda des de fa 13 anys. Dies més tard, la ràdio va emetre el "Manifest i falques en contra del precinte del nostre centre emissor i per la llibertat d'expressió". A l'escrit s'exposava que el govern municipal havia aprofitat una decisió judicial sobre la reordenació de les torres d'emissió "per tirar endavant part del pla urbanístic dels Tres Turons, que afecta els barris del nord de Barcelona, i que ha estat força rebutjat, entre d'altres, per moltes

PASSA A LA PÀGINA 28 ➔

Ràdios lliures i vives des del 23-F

A final dels 70 van començar a emetre les ràdios lliures per donar veu a col·lectius reivindicatius, artístics i als músics. El 1983 va tenir lloc una trobada estatal a Madrid on es va elaborar un manifest que va marcar els trets de les ràdios lliures: funcionament autogestionari, autònom i participatiu. A Catalunya, ja feia dos anys que funcionava Ràdio Pica (Promoció Independent Coordinació Artística-Alternativa). "Feia dies del 23-F i teníem por, però volíem donar espai a les noves avantguardes i ho vam tirar endavant", recorda un dels impulsors, Salvador Picarol. El 1985 va néixer Ràdio RSK. "Vam crear el taller jove d'informació urbana per a la gent del barri, que va ser l'excusa per fer ràdio", recorda el Pitu, del col·lectiu de Ràdio RSK. "Vam començar emetent des d'un lavabo del Centre Cívic Torre Llobeta perquè així no molestàvem ningú". El nom de l'emissora "prové de les assemblees que fèiem els dissabtes al matí en les quals la gent venia amb ressaca". Més tard, ho va fer Ràdio Bronka, que compleix 34 anys d'ençà de la primera emissió, "una iniciativa

del Moviment Comunista de Catalunya, al qual després s'hi van sumar col·lectius veïnals i llibertaris: vam començar a emetre a les Roquetes", recorda l'Àlvaro, soci de Ràdio Bronka.

Les ràdios lliures s'han vist obligades a canviar de dial en diverses ocasions. Per exemple, el 1991 ràdio Contrabanda FM va començar a emetre al 91.0. Cinc anys més tard, es va traslladar al dial 91.4, ja que l'antic l'ocupava l'emissora COM Ràdio. També han hagut de fer front a diverses sancions. El 2011 la Direcció General de Telecomunicacions va posar una multa de 60.000 euros a Ràdio Pica. "Deien que interferíem a la SER, però no es va demostrar i aleshores ens vam haver de passar a emetre només a Internet", recorda. Actualment Ràdio Bronka transmet només a algunes zones de Barcelona: "Amb la pandèmia era inassumible tenir cobertura a tota la ciutat. Hem fet un pas enrere per tornar més endavant amb més força", explica l'Àlvaro.

Els moments més transcendents que han viscut han estat els col·lectius. Durant

el 15-M, les ràdios van retransmetre les assemblees: "Com que el que es deia no se sentia a tota la plaça, la gent escoltava la retransmissió de la ràdio", explica l'Àlex de Contrabanda. Altres moments clau han estat les cobertures de les vagues generals com la creació de l'Agència 29-S, l'agència del 8-M o les trobades estatals de les coordinadores de ràdios lliures "en què t'adones que hi ha molta gent que està en la mateixa situació que tu", recorda l'Àlvaro.

Les ràdios lliures aposten pel *software* lliure i des de fa anys emeten des d'Internet. "Ara que els *podcasts* estan tan de moda, cal recordar que nosaltres ja fa 15 anys que en fem", diu l'Àlex. Durant el confinament van començar a fer *Cadenazos*, una iniciativa que prové d'Amèrica llatina i que consisteix en el fet que diferents ràdios lliures de l'Estat espanyol col·laboren retransmetent durant hores seguides al voltant d'una qüestió. De moment, ja n'han organitzat sis -dedicats a les presons, a les lluites LGTBI...- que van ser de 12 hores d'emissió i en els quals van participar més de 20 emissores.

FORRS DEL PI
PASTISSERIA

FERRAN, 13 Tel: 93 362 75 39	BANYS NOUS, 7 Tel: 93 318 82 94
HOSPITAL, 48 Tel: 93 362 74 88	CALL, 13 Tel: 93 362 32 48
Pg. D'URRUTIA Tel: 93 354 54 28	Pi. BONSUCCÉS, 2 Tel: 93 317 87 02
CARD. CASANES, 17 Tel: 93 318 46 81	FERRAN, 12 Tel: 93 412 77 90

AGRAIM LA SEVA COMPRA.
REPARTIM A RESTAURANTS, HOSPITALS,
HOTELS, BARS, COL·LEGIS, ETC.

GELATERIA
EL TIO CHE

Casa fundada l'any 1912
FABRICACIÓ PRÒPIA I ARTESANA
OBERT TOT L'ANY
SUÏSSOS, ENTREPANS, ORXATES
TORRONS ARTESANS

Rambra Poblenou, 44-46
93 309 18 72 - Barcelona
www.eltioche.com
eltioche1912@hotmail.com

•• VE DE LA PÀGINA 27

associacions de veïns, entitats i veïnes particulars dels barris del Carmel, Vallcarca o la Salut”.

Just el mateix mes de desembre, l'Ajuntament de Barcelona va presentar el projecte no comercial de la Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona (XRCB) que emet a través d'Internet. El consistori va proposar de participar-hi a Contrabanda, que li va semblar una solució insuficient: “Per a nosaltres ser a l'FM és important perquè hi ha una part de la població que no té accés a Internet, persones grans que ens escolten a través del dial o gent que ho fa quan va en cotxe i ara no estem arribant a aquests oients”, reivindica Cantero.

Autogestió i participació

Dins de la iniciativa XRCB es va crear l'espai radiofònic Ràdio Rambles “que té l'objectiu de donar veu als

veïns i veïnes, entitats, institucions, esdeveniments i comunitats de les Rambles”, s'explica al seu web. “Diuen que promouen la participació ciutadana, però no donen suport a

Les ràdios lliures demanen espai propi en la regulació de l'espectre radiofònic que s'està debatent

les ràdios lliures que fa dècades que tenim aquests espais. Això és una incoherència”, denuncia Cantero.

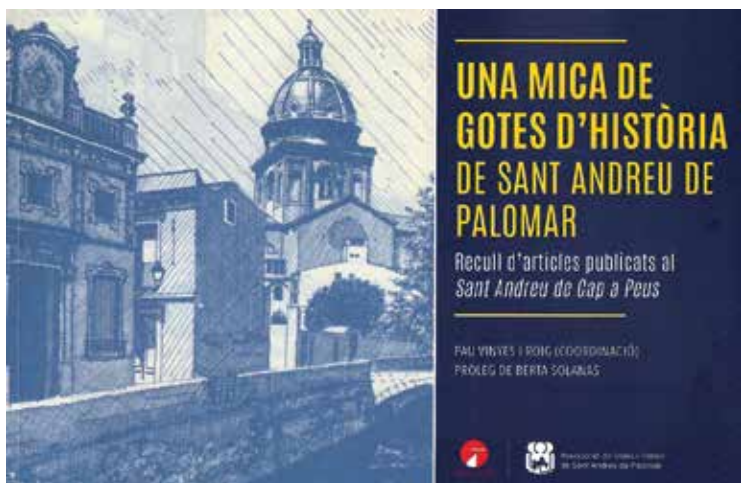
Les llicències radiofòniques tenen uns requisits que van en contra de la filosofia de les ràdios lliures: “cal tenir una persona jurídica que avaluï propietats patrimonials i un editorial, res més lluny dels valors de Contrabanda, que s'autogestio-

na i defensa la llibertat d'expressió, sense censura”, exposa Cantero.

El 2017 la Generalitat va elaborar una proposta de decret dels serveis de comunicació audiovisual comunitaris sense ànim de lucre. La iniciativa, que no va prosperar, pretenia marcar la pauta per a la regulació total de l'espectre radioelèctric per al tercer sector. El problema, segons Cantero, “és que ens equiparaven amb les ràdios que són finançades per partits polítics, l'església i les ONG”. Per aquesta raó, en el manifest Contrabanda demana que almenys un 33% de l'espectre radiofònic sigui per a les emissions de les ràdios lliures i autogestionades.

“Vam emetre al març durant una setmana, però teníem moltes carències tècniques, ens cal inversió”, comenta l'Àlex. Una altra de les preocupacions és que durant aquest temps fora d'antena “algú ens agafi el dial”, conclou.

Revistes de barri

Un llibre per a un aniversari

REDACCIÓ CARRER

Per a una revista de l'anomenada "premsa pobra", complir 40 anys és tota una proesa. Celebrar-ho publicant un llibre que recopila una selecció d'articles que recullen la història social del barri és tot un encert i expressa la fortalesa i abast d'una publicació degana de la premsa de barris com és el *Sant Andreu de Cap a Peus*.

Coordinat per l'historiador i veí Pau Vinyes, el llibre mostra una selecció d'articles de les clàssiques seccions "Una mica d'història" i "Gotes d'història" que, com explica ell mateix a la introducció, "reflecteixen el bagatge de la memòria històrica de Sant Andreu de Palomar des d'una vessant amena i al mateix temps rigorosa". Gairebé un centenar de textos escrits en la seva gran part per Vinyes i Martí

Pous i Serra -on destaca la bellesa de les il·lustracions de Florenci Salesas- que ajuden a rescatar la memòria veïnal. Una selecció que vol ser també un homenatge als pioners de la historiografia contemporània andreuca.

Editat per Llop Roig / Associació de Veïns i Veïnes de Sant Andreu de Palomar, el llibre va ser presentat el passat mes d'abril als Jardins-Estany Can Fabra.

El *Cap a Peus*, com el *Carrer*, ha sigut i és escola de periodisme i per les seves pàgines hi han pas-

El llibre celebra 40 anys del 'Cap a Peus' i ret homenatge als pioners de la historiografia andreuca moderna

sat persones properes com Imma Santos, Jordina Tarrés, Meritxell M. Pauné o David Mateu, per nomenar algunes. Actualment, el cap de redacció és Gerard Álvarez. Berta Solanas, redactora de la primera època, reflexiona al pròleg sobre "una publicació local, impulsada per una associació veïnal la trajectòria de la qual també és història, feta per persones voluntàries". Tot un mèrit haver arribat als 40 anys fent "periodisme des del poble"!

► 15 Julio, 2021

El MNAC explica la gran operació per salvar l'art català durant la guerra

Una exposició relata el trasllat i el salvament d'obres entre el 1936 i el 1939

JOSEP PLAYÀ MASET
 Barcelona

La revolta feixista del 18 de juliol del 1936 i la consegüent explosió de violència revolucionària no només va provocar nombroses víctimes mortals, sinó que també va posar en perill el patrimoni artístic i arquitectònic. La ràpida reacció de les autoritats de la República va aconseguir salvar moltes d'aquelles obres, protegir-les i, fins i tot, mostrar-ne a París i Ginebra una selecció de les millors, com ara es reflecteix a l'exposició del MNAC *El Museu en perill! Salvaguarda i endreça de l'art català durant la Guerra Civil*.

A Catalunya "els comitès anti-feixistes van desbordar la Generalitat i els Ajuntaments i van posar en marxa un procés de destrucció de l'art dels rics, els poderosos, de l'Església", explica Joaquim Nadal, director de l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural. En poques hores es van incendiar les esglésies de Santa Maria del Mar i Betlem, van cremar altars barrocs de fusta i van volar per la Via Laietana obres de la col·lecció Cambó. "La mateixa destrucció va generar la pulsio de salvament", afegeix Nadal, assessor d'aquesta exposició. Hi va haver obres que es van amagar, d'altres que es van tapiar al seu lloc d'origen, però la majoria van ser confiscades i traslladades a dipòsits segurs. Joaquim Folch i Torres, director des del 1934 del Museu d'Art de Catalunya (precedent del MNAC), va arribar a escriure que es van recuperar fins a un milió d'obres procedents de museus, esglésies i col·leccions particulars, malgrat que probablement la xifra és exagerada i inclou segurament monedes, orfebreria, dibuixos i, fins i tot, documents. Però la veritat és que aquestes obres, que primer es van traslladar a dipòsits a Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona o Manresa, després majorità-

MIQUEL GONZÁLEZ / SHOOTING

Estructura de fusta al MNAC, semblant a la de l'església de St. Esteve d'Olot utilitzada com a dipòsit

riament a l'església de Sant Esteve d'Olot i, en l'última fase, al mas Descals de Darnius, no es van destruir, ni es van perdre, sinó que van ser recuperades per les autoritats franquistes quan es va

La Generalitat no només va salvar l'art medieval, sinó tota mena d'obres, de l'Esculapi a Picasso

acabar la guerra. També les que havien anat a París amb les exposicions del Jeu de Paume i Maisons-Laffitte, el 1937. Només es van perdre unes dues-centes obres, i cap de rellevant. Per això l'exposició també ret homenatge als *monument men* que es van encarregar d'aquesta tasca, des de Folch i Torres fins a Joan Subias,

Josep Gudiol, Miquel Joseph Mayol, Bosch i Gimpera, Duran i Sanpere o Rubió i Balaguer. Ells van contribuir a salvar aquestes obres, ja fos dels bombardejos franquistes o dels saquejos de milicians, i la repressió franquista els ho va fer pagar. L'exposició recorda els tres expedients a Joaquim Folch i Torres (incloent-hi els testimonis acusatoris de José M. Muguruza i Miquel Utrillo).

La mostra (oberta fins al 27 de febrer) ha estat comissariada per Francesc Vilanova i Mireia Capdevila, de la Fundació Carles Pi i Sunyer. Reuneix algunes de les obres originals que van sortir d'aquest mateix museu i van tornar al cap de tres anys, així com fotografies i documents, amb una cartografia digital consultable en línia de tots els trasllats. Hi ha peces pràcticament inèdites, com els nou croquis que Folch i Torres i Josep Lluís Sert van fer sobre l'exposició de Maisons-

Laffitte o un cartell d'aquesta última. Fins i tot es mostra la recent donació d'un oli religiós del segle XVII que al seu dia va ser confiscat. Té un forat al cap de sant Josep i, segons els antics propietaris, va ser el tret de pistola d'un anarquista quan va registrar la casa.

El comissari Francesc Vilanova i el director del MNAC, Pepe Serra, van insistir que l'exposició trenca el mite que només es va salvar l'art medieval, ja que es van traslladar tota mena d'obres, des de l'Esculapi d'Empúries fins a d'altres del Greco, Fortuny, Mir, Picasso o Dalí. I la segona gran idea és que aquesta operació va ser molt més que una acció publicitària del Comissariat de Propaganda, com va voler fer creure el franquisme: va ser una acció de política cultural que fins i tot en temps de guerra va continuar amb tasques de restauració, estudi i registre de les obres.●

► 15 Julio, 2021

Joan Cortadellas

Arxiu Nacional de Catalunya / RMN

Descàrrega de l'absis de Sant Climent de Taüll a París, per a les exposicions del 1937 (dreta). Les altres fotos, de l'exposició, mostren les obres (a baix, de Ricard Canals, Joaquim Sunyer i el 'Sant Pere i sant Pau' d'El Greco), tal com es van disposar per a la seva evacuació.

Joan Cortadellas

ANNAABELLA
Barcelona

El MNAC reivindica a l'exposició '¡El Museu en perill!' els que en nom de la República i la Generalitat van salvaguardar i protegir un milió de peces de la violència durant la Guerra Civil.

Operació rescat de l'art català

Una anècdota en forma de forat de bala al cap de sant Josep rep el visitant d'¡El Museu en perill! des d'un oli anònim del segle XVII de l'Adoració del Nen Jesús. El quadro presidia el menjador del barceloní Manuel Baixeras Roig, que l'havia comprat a Roma durant la seva lluna de mel, i els hereus del qual el van donar el 2019 al MNAC. El tret el va fer el 1936 un anarquista que va entrar a la casa durant l'esclat revolucionari i anticlerical sorgit entre els sectors més radicals de la República a l'inici de la Guerra Civil. D'aquella violència, que si bé va impedir que a Catalunya triomfés el cop d'estat, van sorgir les primeres alarmes que l'art podia ser una víctima més de la contesa. I davant aquesta amenaça de destrucció del patrimoni sumada a la dels bombardejos de l'aviació ita-

liana a Alemanya del bàndol nacional, hi va haver uns centenars de persones, moltes voluntàries, capitanejades per Joaquim Folch i Torres –impulsor i primer director del Museu d'Art de Catalunya, avui MNAC–, que van ser uns monuments *men avant la lettre*. Així es referia a elles –evocant al grup aliat la missió del qual va ser rescatar l'art saquejat pels nazis i que George Clooney va portar

al cine, l'historiador Francesc Capdevila, comissari, al costat de Mireia Vilanova, de l'exposició que rescata el poc conegut treball de salvaguarda i ordenació de l'art català entre el 1936 i el 1939. La mostra, amb un cost de 90.000 euros, podrà visitar-se fins al 27 de febrer del 2022 al museu que avui dirigeix un Pepe Serra que aquest 2021 ha impulsat un programa centrat en la Guerra Civil:

amb la mostra del fotògraf Antoni Campaña, la instal·lació de Francesc Torres i tres noves sales de la permanent (pàgina contigua). Compte amb material fotogràfic i documental, molt inèdit, obres originals (traslladades del seu lloc habitual al MNAC) i un treball històricogràfic en què ha participat l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural, que dirigeix Joaquim Nadal, la Fundació Carles Pi i

Sunyer (conseller de Cultura el 1937) i Memorial Democràtic. Alhora que intentaven fer entendre als anarquistes «les barbaritats que estaven a punt de cometre» amb l'art, diria Folch i Torres, amb el recolzament de Generalitat i República van confiscar les obres que podien estar en perill de col·leccions privades (com les de Cambó, Plandiura, Amatller i Güell, que quedarien sota custòdia de la Generalitat i serien tornades després de la guerra) i les van portar al Museu d'Art de Catalunya. Allà, el conjunt –es calculen més de 200.000 peces (un milió, segons Folch i Torres, que probablement va incloure els documents)–, format per olis, retalles, talles, escultures, ceràmiques... d'art romànic, gòtic, renaixement, barroc, modern i contemporani (hi havia *picassos i dalís*) va ser ordenat, inventariat i evacuat en 152 camions. La destinació: dipòsits segurs, lluny del front i de

zones urbanes objectius dels bombarders franquistes, com els de l'església de Sant Esteve d'Olot, Mas Descals (Darnius), Agullana i Bescanó, on es van classificar i van restaurar.

En l'exposició, al costat de llistes d'inventari originals, es pot seguir el procés (una detallada web completa la informació). Bastides i cavallets de fusta idèntics que documenten les fotos sustenten obres com el *Sant Pere i san Pau* d'El Greco, el *Nu* de Joaquim Sunyer, *La toilette* de Ricard Canals o la *Santa Cecília* de Tiepolo, com si esperessin a ser carregats en camions igual que fa 85 anys. Altres fotos donen fe de com es van transportar els absis romànics de Sant Climent de Taüll i de Santa Maria d'Àneu.

També es detalla com Folch i Torres no només va liderar la missió de salvaguarda sinó que, en sintonia amb la campanya de propaganda republicana en plena guerra, va organitzar al París de 1937, enviant per carretera més d'un centenar

El franquisme va represaliar Folch i Torres, artífex de l'evacuació

d'obres romàniques i gòtiques, dues exposicions de l'art medieval català en el Jeu de Paume i al castell de Maisons-Laffitte. El Govern francès es va fer càrrec dels costos de trasllat.

Arca de Noè

Després de la guerra, 109 camions van tornar en 69 expedicions les obres, documentades i en perfecte estat, a Catalunya. Poc més de 200 es van perdre. «Els franquistes mai van reconèixer la tasca de salvaguarda de l'art de Folch i Torres i de la Generalitat», lamenta Vilanova. Al contrari, «el discurs que va quedar va ser que els rojos van contribuir a la seva destrucció i al desordre i que van ser ells que l'havien rescatat».

Folch i Torres, que va realitzar una tasca digna de l'Arca de Noè, va rebre com a moneda una triple represàlia: després d'un consell de guerra va ser condemnat a 12 anys de presó, dels quals en va complir tres, se li va obrir un expedient de depuració com a funcionari públic i un altre de responsabilitats polítiques. Mai va tornar al museu que havia creat, protegit i salvat. ■

El Departament de Cultura crea una comissió sobre el patrimoni sonor i audiovisual

Redacció | 9 juliol 2021 | Cultura21

El Departament de Cultura ha constituït la Comissió sobre el Patrimoni Sonor i Audiovisual, òrgan que s'encarregarà de promoure l'elaboració d'un cens dels fons patrimonials públics i privats en aquests àmbits, i definir les polítiques de preservació digital.

La Comissió també té com a objectius proposar accions de formació multidisciplinària que contribueixin a dotar dels coneixements necessaris als professionals que treballen aquest patrimoni en tots els àmbits, i afavorir l'intercanvi i la transmissió de coneixement entres els diferents agents que conserven patrimoni sonor i audiovisual, i promoure'n la seva divulgació.

El nou òrgan ha estat impulsat per la Biblioteca de Catalunya, l'Arxiu Nacional de Catalunya i la Filmoteca de Catalunya, i també s'hi troben representats la Fonoteca de Música Tradicional del Departament de Cultura, l'Arxiu Audiovisual de les Arts Escèniques a Catalunya de l'Institut del Teatre, el Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, el MACBA, Televisió de Catalunya, la Xarxa de Comunicació Local, el Centre de Recerca i Difusió de la Imatge de l'Ajuntament de Girona i el Museu de la Música de L'Auditori. La comissió està presidida pel secretari general del Departament de Cultura, Jordi Foz.

<https://cultura21.cat/noticies/el-departament-de-cultura-crea-una-comissio-sobre-el-patrimoni-sonor-i-audiovisual/>

Granollers recupera 14 nous testimonis del bombardeig

Redacció | 9 juliol 2021 | Granollers | Línia Vallès ed. Vallès Oriental

Fa poc més de 83 anys, el 31 de maig del 1938, els avions italians de Mussolini, aliat de Franco, van bombardejar Granollers. Un record molt present a la ciutat gràcies al relat d'aquelles persones que ho van viure. I és que ja fa temps que l'Ajuntament s'encarrega de recopilar testimonis i documents perquè no caigui en l'oblit.

Però, en el darrer aniversari del bombardeig, es va engegar una campanya per tal que totes aquelles persones que poguessin aportar alguna cosa nova, ho fessin. Fins ara, 14 granollerins han acudit a la crida ciutadana: nou testimonis directes i cinc d'indirectes, que van saber dels fets a través de familiars.

L'Arxiu Municipal documentarà el relat directe dels testimonis a través d'entrevistes audiovisuals, que s'incorporaran a la trentena d'entrevistes fetes des de l'any 2009. En canvi, han demanat que aquells qui poden aportar històries indirectes, enviïn notes de veu a través de Whatsapp, o deixin per escrit allò que volen fer saber.

<https://liniaxarxa.cat/liniavalles-vallesoriental/noticies/granollers-recupera-14-nous-testimonis-del-bombardeig/>

▶ 10 Julio, 2021

Paralitzada la retirada del monòlit franquista de l'Ebre

La jutgessa atura les obres de desmuntatge, previst per al 18 de juliol, i el Departament de Justícia recorre al TSJC

ESTEVE GIRALT
Tarragona

Si no hi ha un altre gir de guió, l'esperada retirada del monument franquista de Tortosa, ancorat a l'Ebre des de fa 55 anys, haurà de continuar esperant. Una mica més. Quan ja semblava inamovible la data del 18 de juliol, escollida pel Govern de la Generalitat pel simbolisme que té, ha triomfat momentàniament la batalla liderada per l'entitat tortosina (Corembe) partidària de reinterpretar el pinacle feixista i deixar-lo per sempre més al mig del riu.

Ara per ara la victòria només és temporal, ja que la justícia encara no ha entrat en el fons de la qüestió. La interlocutòria del jutjat contenciós administratiu número 2 de Tarragona ha estimat les mesures cautelars sol·licitades per Corembe. La jutgessa suspèn momentàniament l'execució de la llicència d'obres municipal atorgada per l'Ajuntament de Tortosa a la Generalitat. El monòlit, una polèmica que no s'acaba mai, és al mig de l'Ebre, i el riu és competèn-

ACN / MAR ROVIRA

El pinacle, inaugurat per Franco el 1966, continua impertèrrit

cia del Govern espanyol, tot i que és el Departament de Justícia l'encarregat d'adjudicar les obres per desmuntar peça per peça el monument inaugurat per Franco el 1966.

El Departament de Justícia, que ha liderat la retirada del monòlit que ret homenatge als vencedors de la batalla de l'Ebre, va anunciar ahir mateix que presentarà recurs a la decisió del contenciós administratiu. El seu objectiu no és cap altre que evitar que el desmuntatge acabi encallant al

jutjat. Fins i tot s'havien posat en marxa els treballs previs al costat del llit de l'Ebre per preparar els terrenys on estava previst instal·lar l'enorme grua que ha de retirar, peça a peça, el monument el 18 de juliol. El juliol és un dels moments idonis perquè cal que el cabal de l'Ebre estigui baix. Si passen els mesos d'estiu i no es pot retirar, caldria esperar un any més.

Va ser justament quan es va veure que els treballs previs començaven, sense esperar que es resolguessin els recursos presen-

tats davant la justícia pels contraris a la retirada, que l'entitat va demanar la suspensió cautelar a la magistrada. Van al·legar que una vegada desmuntat el pinacle, coronat amb l'aguilot, no es podria fer marxa enrere per molt que la justícia els acabés donant la raó, cosa a priori poc probable.

El Departament de Justícia presentarà el recurs d'apel·lació davant el més alt tribunal català, el TSJC, "per evitar més retards en la retirada del monument". Justícia va destacar ahir que mig centenar d'entitats memorialistes van lliurar a la consellera, Lourdes Ciuró, un manifest "a favor del desmantellament per preservar la memòria democràtica".

La justícia suspèn cautelarment l'execució de la llicència d'obres per retirar el pinacle

Meritxell Roigé, alcaldessa de Tortosa, va comparèixer ahir per aclarir els últims passos de l'Ajuntament. Corembe havia acusat abans el govern local de recórrer contra la decisió del jutjat de suspendre la llicència municipal d'obres, després d'assegurar públicament que la qüestió no era de la seva competència. "Sempre hem dit que la llicència d'obres complia la normativa i calia atorgar-la; les mesures cautelars només suspensen l'execució d'aquesta llicència, que en tot cas correspon al Govern de la Generalitat, que és qui ha adjudicat les obres per procedir al desmuntatge", va insistir Roigé. ●

Un jutjat atura la retirada del monòlit de Tortosa

■ Accepta la petició d'un grup ciutadà que vol "reinterpretar" el monument feixista ■ El govern presentarà recurs al TSJC

M.P.
BARCELONA

La magistrada del jutjat contenciós administratiu número 2 de Tarragona va resoldre ahir aturar els treballs de desmantellament del monument de la batalla de l'Ebre a Tortosa, que el Departament de Justícia havia d'iniciar la setmana vinent. La jutgesa, finalment, accepta les mesures cautelars demanades pel col·lectiu Co-rembe, que reclama que es reinterpreti el monòlit.

Des del grup ciutadà Co-rembe s'aplaudeix la notícia, si bé l'encaixen amb prudència. "És un triomf al sentit comú i a fer les co-

ses ben fetes", va manifestar a l'ACN el seu portaveu, Joan Royo. Per contra, el Departament de Justícia va anunciar ahir mateix que interposarà un recurs d'apel·lació davant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) "per evitar més retards en la retirada del monument feixista". S'hi afegeix que, precisament abans d'ahir, una cinquantena d'entitats memorialistes van lliurar a la consellera de Justícia, Lourdes Ciuró, un manifest a favor de la retirada del monument franquista per preservar la memòria democràtica.

En la resolució, facilita-

da pel TSJC, la magistrada Natalia Jiménez sosté que la Generalitat "no ha acreditat" si el monument que es tallarà a trossos podrà ser reconstruït després i com considera que és "de dubtosa possibilitat", no atén la petició de no aturar els treballs, malgrat que la Generalitat informa que el permís de la Confederació Hidrogràfica per les obres només és de sis mesos, que s'haurien de fer ara pel cabdal menor del riu i que haurà d'indemnitzar les empreses contractades.

Per la seva part, l'alcalde de Tortosa, Meritxell Roigé, va remarcar que la resolució judicial sobre les mesures cautelars

El monument franquista, que homenatja els caiguts a la batalla de l'Ebre, a Tortosa, que s'havia de començar a desmuntar aquest mes ■ JOSÉ CARLOS LEÓN

atura els treballs previs per retirar el monument franquista, però que "en cap cas s'està entrant en l'atorgament de la llicència d'obra major, que és el que competeix i correspon a l'Ajuntament de Tortosa". Roigé va recordar que la propietat no és del consistori, sinó de l'Estat espanyol, que recentment, i

després de molts anys en silenci, va autoritzar la Generalitat per executar el desmuntatge. "La llicència complia la normativa i calia atorgar-la en el seu moment", hi va afegir. A partir d'aquí, l'alcalde va dir que correspon a la Generalitat, que és la que té adjudicades les obres per poder procedir al des-

muntatge del monòlit, presentar recurs als tribunals, com així farà. Tortosa, amb el llavors alcalde Ferran Bel, va organitzar el 2016 un referèndum sobre el monument franquista, en el qual només va participar un 30% de la població, i un 68% van estar a favor de mantenir-lo i "reinterpretar-lo". ■

► 15 Julio, 2021

La exposición ‘¡El Museo en peligro!’ reconstruye en el MNAC la compleja operación de salvaguarda y conservación del arte en la Guerra Civil

Los ‘Monuments men’ catalanes

CARLES GELI, **Barcelona**
 El *San Pedro y San Pablo* de El Greco cuelga del abigarrado comedor de los coleccionistas Plandiura. La fotografía está ahora al lado de lienzo original, apoyado éste sobre un banco de pino burdo, en el que está escrito en rojo 5883. Es el registro con el que consta en el listado original mecanografiado con la carga del camión 9, del 27 de mayo de 1937, que recoge las obras que irían de Olot al Mas Descals, en Darnius. Ahí, en una caja, sería descargado, como recoge otra foto...

Así se salvaría ese lienzo en plena Guerra Civil, uno del casi millón de piezas (si se contabilizan todos los documentos y unidades; sólo más de 200.000 si son colecciones y grandes piezas) que los miembros del Servei del Patrimoni Històric, Artístic i Científic de la Generalitat (versión civil de los *Monuments Men*, la brigada que evitó el expolio artístico nazi en la Segunda Guerra Mundial) protegieron entre 1936 y 1939. Un fascinante relato que ahora se documenta con prolijidad en *¡El Museo en peligro! Salvaguarda y ordenación del arte catalán durante la Guerra Civil*, que el MNAC expone hasta el 27 de febrero de 2022.

La cosa no iba en broma: la cabeza de San José en la *Adoración del niño Jesús*, pintura anónima del XVII que poesía una familia barcelonesa, muestra un agujero: el de la bala que le disparó un anarquista al entrar en el piso. Con ese cuadro arranca la muestra. “El golpe de Estado genera una revolución social, donde los comités antifascistas contemplan la destrucción del arte de los poderosos, lo que generó una reacción de salvación, procesos que se dieron en cada pueblo, iglesia y colección particular”, enmarca Joaquim Nadal, director del Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural (ICRPC), una de las instituciones que han cola-

Imagen del traslado en París, en 1937, del ábside de Sant Climent de Taüll, en la muestra del MNAC. / J. SÁNCHEZ

Un cuadro muestra un San José con un agujero en la frente: una bala anarquista

Para trasladar las obras a refugios seguros se usaron 152 camiones

borado en la muestra, junto a las fundaciones Carles Pi y Suñer y Folch i Torres y el Memorial Democràtic.

Personal de museos, junto a ciudadanos voluntarios, se pusieron a ello. En primera instancia, las obras se trasladaron al Museo de Arte de Cataluña (MAC); inaugurado un día después del *Sis d'Octubre* de 1934, fue reinaugurado en mayo de 1936. “La vida pacífica del MAC fue de dos meses porque tuvieron que empaquetarlo todo por la guerra”, recuerdan los historiadores Francesc Vilanova i Vila-Abadal y Mireia Capdevila, co-comisarios de la muestra.

Las obras no podían quedarse en Montjuïc, donde está hoy el MNAC y del que fue su semilla: la convulsión en Barcelona era grande (un documental anarquista muestra el incendio que destruye la iglesia barcelonesa de Betlem); toda ciudad era ya objetivo de la aviación fascista y era aconse-

jeable acercar las obras a la frontera.

Con la aquiescencia de los *consellers* de Cultura Ventura Gassol y Pi i Suñer, el competente director del MAC, Joaquim Folch i Torres, que ya había preservado el arte románico del Pirineo, salvó por segunda vez el patrimonio artístico catalán. En otra perla de la muestra, una cartografía digital rastrea la situación del arte en Cataluña en esos convulsos meses.

El primer gran depósito fue la Iglesia de Sant Esteve de Olot. Ahí, en andamiajes de madera de pino se irán no sólo almacenando sino catalogando piezas de todo tipo, hasta *picassos*. La miríada de guiños permite contrastar las fotografías documentales con las obras expuestas como aparecen en aquellas, respuntadas, por ejemplo, por las facturas que la Unió de Electricistes de Olot cobra por material que vende a los Mossos d'Esquadra que custodían las piezas (2.170 pesetas).

La labor que se hizo es “una demostración de política de gestión de patrimonio público en situación extrema”, apunta Vilanova. El cénit se alcanzaría con la doble exposición de arte medieval que se hizo en París. *L'art catalan du Xème au XVème siècle*, en el Jeu de Paume (marzo-abril de 1937), comportó el traslado de centenares de piezas del mejor románico y gótico catalán por carretera. La muestra del MNAC reproduce una de las salas, en un diorama, con dos de las 115 obras en su lugar exacto de exposición. Folch i Torres comparó las dos expediciones de camiones con las piezas con un Arca de Noé “con lo mejor de cada especie artística”.

El éxito fue tal que la muestra se prorrogó en el castillo de Maisons-Laffitte, con 164 obras: se exponen 11 esquemas inéditos que Folch i Torres realizó, a cuatro manos con el arquitecto Josep Lluís Sert, sobre esa adaptación museográfica. También se logró que el Gobierno francés pagara el traslado y permanencia de las obras. “Se da a conocer internacionalmente el románico: gran ejemplo de política cultural en plena Guerra Civil”, cree Vilanova.

‘Mentir y reprimir’

Con la caída parcial de Lleida, las obras se trasladaron más al norte de Olot: Agullana, Bescanó y, sobre todo, el Mas Descals. Entre todas las operaciones, el ICRPC cree que se movilizaron 152 camiones. Acabada la guerra, para el retorno fueron 109. ¿Qué hizo el franquismo en todo el episodio? “Mentir, ocultar y reprimir”, dice Vilanova. “No se reconoció la labor de preservación, se acusó de saqueo rojo y se persiguió a gente”, asegura. Folch i Torres fue tres veces represaliado: fue depurado como funcionario municipal y cargó con un expediente de responsabilidades políticas y un consejo de guerra militar. Nunca más pudo volver a la vida museística.

El franquismo quiso imputar en la Causa General contra la República el expolio artístico. Sólo de unas 200 piezas, de no gran valor, se perdió el rastro. Al final, se desestimó. Les gustara o no, la conservación había sido, dadas las circunstancias, de museo.

▶ 13 Julio, 2021

Icona contra el feixisme

REEDICIÓ • La Fundació Reeixida reedita l'icònic cartell 'Aixafem el feixisme' amb la famosa fotografia de Pere Català Pic **A LA VENDA** • La reproducció, en gran format, a les principals llibreries del país

Miquel Riera
 BARCELONA

És una de les icones de la lluita contra el feixisme durant la Guerra Civil i els anys posteriors. S'hi veu el peu d'un mosso d'esquadra, calçat amb la típica espadanya de betes catalana, a punt de fer esclatar en mil bocins una creu esvástica. La fotografia, realitzada pel fotògraf Pere Català Pic –amb l'ajuda del seu fill, el també gran fotògraf Francesc Català-Roca, de llavors només 14 anys; vegeu la peça–, era la gran protagonista d'un cartell de gran format que va editar el Comissariat de Propaganda de la Generalitat l'any 1936 i que ara tothom podrà tenir a casa després que la Fundació Reeixida –que fa mesos va reeditar també el mapa dels Països Catalans de Joan Ballester– s'ha decidit a publicar-lo en format 70x50 centímetres i en paper de 160 g i distribuir-lo a les principals llibreries del país. També es pot comprar al web Free-Catalonia i a la botiga d'Òmnium.

La reedició del cartell ha estat possible després que els hereus de Pere Català n'hagin cedit els drets a la Fundació Reeixida. De fet, la fotografia i el cartell que es reediten –amb la col·laboració del fotògraf Jordi Borràs, que ha participat en la producció i restauració digital– són l'original que va estar amagat en un doble fons d'una maleta de

El peu d'un mosso d'esquadra

Els fills del fotògraf, Francesc i Pere, van comprar el fang al carrer Tallers de Barcelona per emmotllar l'esvástica. De nit, Català Pic i Francesc es van dirigir a l'edifici de Capitanía de Barcelona. Situats a l'entrada, amb tot l'equip de fotografia preparat i un parell de focus, van mullar amb aigua les llambordes perquè brillessin. Van retratar el peu d'un mosso d'esquadra, aixecat uns centímetres per damunt de l'esvástica. D'aquell instant fotografiat se'n va revelar una imatge que va fer la volta al món, i es va convertir en un dels primers cartells del Comissariat de Propaganda, d'unes grans dimensions (100x70 cm), que va atreure les mirades de tothom.

Pere Català i Pic, per tal de preservar el treball de la persecució franquista.

Pere Català i Pic (Valls, 1889 - Barcelona, 1971) va ser fotògraf, publicista i escriptor. S'inicia com a retratista a Valls, fotografiant monuments per a la Mancomunitat. Militant d'Acció Catalana, nacionalista i republicà. Es fa soci de l'Ateneu, on coneix Jaume Miravittles. "L'anunci publicitari ha d'entrar veloçment per la vista i, des d'ella, influir en totes les fibres emotives del nostre ser, sense que ens n'adonem", teoritzava.

El 1934 comença a amoinar-se per l'ascens dels totalitarismes, que avancen arreu del món. Amb l'esclat de la guerra Jaume Miravittles organitza el Comissariat de Propaganda. Miravittles i Català aconsegueixen donar-li forma.

Català i Pic serà el cap de la secció d'edicions i dirigirà la revista mensual *Nova Ibèria*, de contingut republicà, internacionalista i transformador. Cartells, manifestos, locucions de ràdio, auques (ell mateix escriu la famosa *Auca del noi català, antifeixista i humà*), àlbums gràfics, llibres... I és llavors, el 24 d'octubre del 1936, quan *La Vanguardia* publica el cartell *Aixafem el feixisme*, creat una nit davant de Capitanía amb el seu fill Francesc. Un cartell sense cap missatge, ni cap lletra, basat només en tota la força de la imatge.

El cartell 'Aixafem el feixisme', amb la fotografia de Pere Català Pic i l'edició que n'ha fet la Fundació Reeixida ■ FUNDACIÓ REEIXIDA

Amb l'entrada de les tropes franquistes i no podent-se exiliar perquè té la família malalta, es reclus a casa i es desfà del material compromès. No tornarà a treballar com a fotògraf fins l'any 1956.

La reedició d'aquest cartell, que la Fundació Reeixida voldria que s'escampés arreu del país, forma part del projecte Memòria Nacional, en què treballa la fundació des de fa anys per treure a la llum desenes de personalitats extraordinàries "que han situat Catalunya i la lluita per la llibertat al centre de les seves vides".

El cartell és l'avançament de la

gran exposició *Els Català, una família d'avantguarda*, sobre Pere Català Pic i els seus fills Francesc i Pere Català Roca, que prepara el Museu d'Història de Catalunya i que serà inaugurada a finals d'any en el marc del vint-i-cinquè aniversari del centre museístic.

La presentació del cartell reeditat es farà el 19 de juliol a Barcelona, amb la presència dels nets del fotògraf, Rafael Català i Andreu Català; Esther Boquera, especialista en el Comissariat de Propaganda; el fotògraf Jordi Borràs, i Oriol Falguera, de la Fundació Reeixida. ■

ALEMANYA

Mor Esther Bejarano, supervivent d'Auschwitz

Una de les últimes supervivents de l'orquestra de dones del camp de concentració d'Auschwitz, Esther Bejarano, va morir divendres a Hamburg (Alemanya) als 97 anys. El Centre de Formació Política i Assessorament Anne Frank i el Comitè Internacional d'Auschwitz, que ella mateixa va ajudar a fundar i que està format per supervivents d'aquest camp d'extermini nazi, van informar de la mort de l'activista. Va néixer el 1924

a Saarlouis (Alemanya) i l'abril de 1943 va ser deportada a Auschwitz, amb 18 anys. Aquell novembre la van traslladar al camp de Ravensbrück. Els nazis van assassinar els seus pares i la seva germana. Després de la Segona Guerra Mundial, Bejarano va emigrar a Israel, on va viure 15 anys, abans de tornar a Alemanya, on explicava la seva història i advertia en els darrers anys contra l'ascens de l'extrema dreta. ■ EFE

El extraño enterramiento de adolescentes a los pies de la muralla árabe de Valencia

Unas excavaciones arqueológicas sacan a la luz los restos de 12 menores sepultados por el rito musulmán bajo la fortificación debido al asedio cristiano, según la hipótesis de los arqueólogos

FERRAN BONO · VALENCIA - 14 JUL 2021 - 05:30 CEST

La mortalidad infantil era muy elevada en el siglo XI. Es muy frecuente hallar restos de niños y adolescentes en los cementerios de entonces. No lo es tanto encontrar cadáveres perfectamente dispuestos siguiendo el rito musulmán a los pies de una gran muralla árabe, como la de Valencia. Allí, los arqueólogos han descubierto ahora los restos de 12 menores, la mayoría adolescentes, enterrados en posición decúbito lateral derecho entre la fortificación levantada por orden de Abd al-Aziz, rey de la taifa Balansiya entre 1021 y 1061, y el antemuro o barbicana que reforzaba las defensas.

Muy cerca, también dentro de lo que hoy es el popular y noctámbulo barrio de Carme, se emplazaba el cementerio musulmán. Sin embargo, los restos no llegaron allí, tal vez debido al peligro que suponía salir del recinto amurallado con las tropas cristianas asediando la ciudad. “Es un enterramiento extraño, que pudo deberse a una situación de guerra, de beligerancia”, explica Paqui Rubio, directora de la intervención arqueológica, junto a Pepa Pascual. “Al bajar la cota de los siete metros de altura de la muralla hasta los nueve de su origen, se han descubierto estos enterramientos en una zona protegida de los ataques en el siglo XIII de las tropas de Jaime I [el rey cristiano que fundó el antiguo Reino de Valencia]”, apunta la concejal de Patrimonio, Glòria Tello, en una visita a las obras de este martes.

El proyecto municipal, presupuestado en 2,2 millones de euros, persigue hacer visitable los 45 metros longitudinales de muralla árabe (unos 500 metros cuadrados) que sobreviven en esta parte del barrio, con su torreón habitado incluido, y mostrar todos los hallazgos en un nuevo centro de interpretación. Cualquier actuación arqueológica en una ciudad milenaria es una síntesis parcial de su historia. Hay otros lienzos de muralla en solares que sirven de aparcamientos, en viviendas, en discotecas reconvertidas o en las mismas calles del Carme, pero ninguno con las dimensiones y la conservación del emplazado junto a la plaza de l'Àngel. Hasta la riada del Turia que anegó en 1957 la ciudad, allí estaba ubicada la Posada de l'Àngel, erigida en el siglo XVI para atender a los visitantes y comerciantes que procedían del norte. Gracias al empleo del gran patio trasero para guardar los carros y los caballos, se conservó la muralla y no fue asimilada por las viviendas que se fueron construyendo pegadas a ella. Los vecinos aprovechaban los más de dos metros de grosor del muro para sacar piedra, tierra o ampliar sus estancias. Se pueden observar perfectamente los azulejos de un cuarto de baño sobre la mampostería de la muralla árabe o una desgastada tubería de cobre que atraviesa el lienzo. En varios torreones de origen árabe, reformados a lo largo del tiempo para sacar ventanas y que hoy se asemejan a miradores de un parque natural, aún viven vecinos.

Hoy ese solar está lleno de arqueólogos y operarios con el propósito de finalizar las obras el próximo verano. Todo está a la vista. Los huesos y las calaveras siempre llaman la atención. También la diferente disposición de los enterramientos musulmanes, muy ordenados, y los cristianos, más caóticos, que han salido a luz en el cercano terreno donde se levantó una iglesia. Con su destrucción, se ordenó trasladar todos los restos humanos a un cementerio

próximo, pero el trabajo se quedó a medias. “Picaresca ha habido siempre”, apostilla la arqueóloga Paqui Rubio, junto al antropólogo Ángel Rubio, que acaba de señalar las huellas que la artrosis dejó en las vértebras de un anciano cristiano recién exhumado.

Se ha localizado y documentado la cúpula con la que los cristianos taparon el foso de la muralla árabe para hacerlo servir de alcantarillado. O el camino de ronda de uso militar de la muralla. También se han descubierto trozos de vajilla de lujo y valiosa cerámica árabe, de los que se ha podido seguir el rastro: uno procedía de Málaga, otro de Mallorca, y un tercero, el máspreciado, de Egipto. Las distintas procedencias evidencian el intenso comercio e intercambio de mercancías de la ciudad mediterránea, el reino taifa que en el siglo XI vivió su momento de esplendor. Contaba el historiador de la ciudad Manuel Sanchís Guarnier que los musulmanes valencianos de la época en que reinó el nieto de Almanzor destacaban por su “elegante aspecto”, según los cronistas árabes. Era “gente rica, que disponía en sus casas de todos los enseres de lujo y de placer, y adquirían cualquier novedad exótica que apareciera”, recogía el también reputado lingüista.

<https://elpais.com/cultura/2021-07-14/el-extrano-enterramiento-de-adolescentes-a-los-pies-de-la-muralla-arabe-de-valencia.html>

Before my time A bicentennial series in which our current writers find out how different the job was for their forerunners

Nazis, fear and violence Remembering when reporting in Berlin was dangerous

Germany correspondent Philip Oltermann salutes Frederick Augustus Voigt, who did his job 100 years ago when it was far more perilous

Frederick Augustus Voigt, who was the Manchester Guardian's Berlin correspondent between 1920 and 1932, did not look like an intrepid reporter. A 1935 portrait by the Bauhaus photographer Lucia Moholy makes it appear as though he wants to back away from the camera, distrustful eyes barricaded behind thick, round glasses.

So nervy could Voigt be, he once confided to his editor that on a bad day he did not feel brave enough to cross a street during heavy traffic: "Like so many hatreds, my hatred of motorcars arises from fear."

And yet brave is the only suitable adjective to describe Voigt's journalism. Known as "Freddy" to colleagues in England, as "Fritz" to friends in Berlin but only as "our own correspondent" to readers of the Manchester Guardian, Voigt always went straight to where the story was, even if the story might imperil his life.

Within months of arriving in Germany, while covering the Ruhr miners' uprising in Essen, he was kidnapped by rogue Reichswehr officers who accused him of being

a spy, stood him against a wall and peppered the space around his head with bullets.

His 1926 exclusive on a covert collaboration between the Reichswehr and the Soviet army brought the German government to collapse. Other journalists would have known of the secret deal, which was common knowledge among European intelligence agencies, just as they would have known that making it public risked being sent to prison. They decided not to publish. Voigt did.

Most important of all, while living through and reporting on this tumultuous and disorientating decade in European history, Voigt managed to keep a steady eye on the most important story on his patch – the rise of nazism.

A hundred years later, I have inherited his patch, but while we share a background in modern languages and German parentage – I moved to London as a teenager, he was born to wine-merchant émigrés in Hampstead – the list of commonalities ends after that.

Technology has changed the possibilities – and requirements – of our jobs beyond recognition. Freddy Voigt had to wire in his copy every day by 6pm. Anything sent through after that would miss the first edition, which put the Manchester Guardian correspondent at a disadvantage to those of the London newspapers, who had until 9pm to compose their thoughts. Often the challenge

▲ A Nazi demonstration by the Brandenburg gate in Berlin calling for a 'strong Germany', 1931; below, Philip Oltermann, left, and Frederick Augustus Voigt

PHOTOGRAPH: IMAGNO/GETTY IMAGES

of gathering information was easier than getting it to the typesetters.

The range of subjects we cover, and the journalistic registers we cover them in, has broadened too: my colleague Kate Connolly and I write about the cultural and social life on our patch as much as what is happening inside the Bundestag, and in doing so we frequently switch between news stories, features, interviews and more personal columns. Voigt had an unmistakable voice, combining attention to detail with burning

conviction and deep learning, but he was essentially a political correspondent. In spite of living right next door to the Nürnberger Diele bar, a hotspot of gay and artistic life in Weimar-era Berlin, the German capital's nightlife was never the subject of his reports.

The most crucial change is in the country we write about: Germany in the 1920s was reeling from defeat in war. Its borders were contested, its economy unstable, its democratic traditions fragile, violence in the streets running high. In a letter to Voigt, his first editor, CP Scott, once referred to the Social Democrat delegate Rudolf Breitscheid – a Guardian contributor whom the pair were trying to help emigrate to London – as "the only German liberal".

Modern Germany has liberals in the highest seats of power. It

is a society with a heightened awareness for the dangers of rightwing demagoguery, and strong institutions built to defend its democratic traditions. The only shaves I've had with street violence in five years as the Guardian's Berlin bureau chief were when I found myself near the Breitscheidplatz on the night of the 2016 Christmas market terror attack, and cycling through inner-city Hamburg during the G20 riots in 2017.

There are still those who yearn for the illiberal German days of old, pockets of people who dream of ways of bringing them back, and flashes of street violence by those who act on these fantasies. But to throw journalistic resources exclusively at these extreme minorities would be to paint a skewed picture and to betray the forces of civility, which Voigt fought to highlight even in Germany's darkest period.

One of the most interesting pieces in Voigt's correspondence is a kind of confession. The challenges of writing about Hitler's Germany, he once told his editor in London, was that the political situation was so abnormal "that I fear the driest account of it must seem like a piece of sensationalism".

He excelled at spelling out realities that other correspondents refused to see. The Manchester Guardian's man in Berlin first reported of "Jew baiting" in 1921 and continued to report unflinchingly on what he called Hitler's "Brown Terror", while the other British papers soft-focused their articles in accordance with their government's appeasement policy. The rise of the Nazis, he warned his editor in March 1933, was "the biggest historical event since the Great War". By then Voigt was reporting from Paris, having become the first international correspondent to have been expelled from the Third Reich.

Around Christmas 1933, he was informed by French officials of an imminent planned attack on his offices, to seize his papers and his notes – or so he initially thought. He later learned that the Gestapo's intention was to assassinate him. Three French intelligence officers were assigned for his protection, one sleeping in his room, with an automatic pistol "of such size that I'm sure it must come under the category of heavy armaments".

How could a man so easily scared be so brave in his writing? During his time on the western front, Voigt had learned that fear was a physical reaction as natural as feeling cold in winter. You could, however, briefly suspend your own terror through intense intellectual exercise, as he realised during an air raid he described in his first world war memoir, *Combed Out*.

"I was so intent on self-analysis that I lost consciousness of everything except my mental concentration," he wrote in the short but harrowing book crafted from his war diaries. "Even of those sensations I was trying to analyse, for the very act of analysis was destroying them."

▶ 12 Julio, 2021

La decisión de retirar el monumento del militar confederado provocó una protesta ultra con una víctima mortal en 2017

Charlottesville se deshace de la estatua del general Lee

L. P. BEAUREGARD, Los Ángeles
Las estatuas de Robert E. Lee y Thomas Jackson, dos generales del ejército confederado del sur que se rebeló contra Estados Unidos para defender el esclavismo provocando la guerra civil, ya no están en las calles de Charlottesville (Virginia). Los monumentos fueron retirados el sábado tras 97 años en la vía pública hasta que los concejales de la ciudad voten sobre su futuro.

Las piezas de Lee y Jackson están cargadas de un simbolismo ominoso. Cientos de supremacistas blancos acudieron a la ciudad en agosto de 2017 para protestar contra la decisión de las autoridades. Su rechazo se centró en la retirada de la estatua del general Lee y la manifestación derivó en disturbios raciales que ocasionaron la muerte de una mujer de 32 años, que fue arrollada por un neonazi de 20 años que condujo su coche contra la multitud antifascista que rechazaba la presencia de los ultraderechistas.

La ciudad instaló vallas y res-

tringió el tráfico el sábado en la zona afectada. Las autoridades, sin embargo, no temían protestas raciales. "Estamos invitando a la gente a que nos acompañe en el parque... Creemos que muchos miembros de nuestra comunidad realmente quieren estar ahí para ver que esto finalmente sucede", dijo un portavoz de la ciudad. Algunos acudieron con camisetas negras y las siglas de Black Lives Matter (Las vidas de los negros importan) y el ambiente fue festivo. Se tomaron fotografías, se lanzaron proclamas y se derramaron lágrimas durante la retirada de dos obras que causaron dolor en el contexto de las crecientes tensiones raciales durante el Gobierno de Donald Trump.

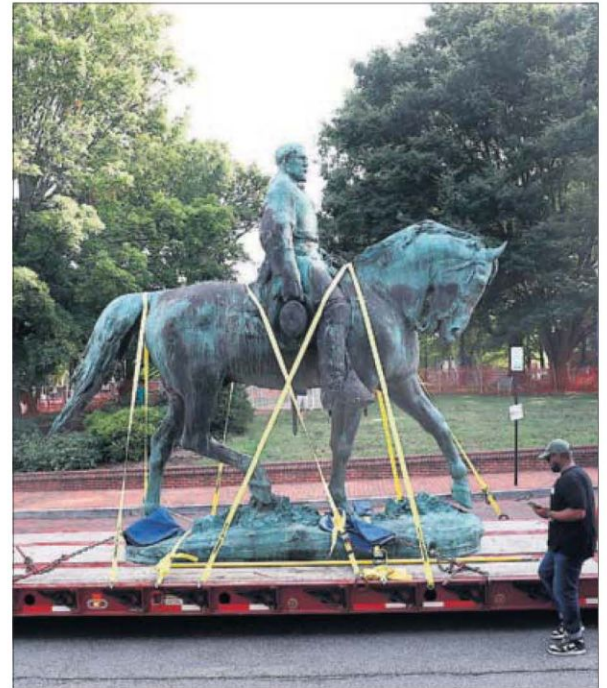
"Simbolizaban una cosa cuando fueron puestas, pero llegaron a convertirse en una versión concentrada e intensa del racismo", dijo Kevin Cox, de 68 años, quien acudió al parque a celebrar cómo se levantaba el monumento de Lee, de más de tres toneladas de peso y que había sido colocado

ahí en 1924. La estatua de Jackson estaba a pocos metros de un edificio donde se compraban y vendían esclavos para las fincas de la región. "Quiero guardar este momento para siempre", dijo William Taylor a la prensa local. "Siento que me han quitado un peso de los hombros", añadió.

Pasado esclavista

Los concejales aún deben decidir qué hacer con las estatuas. Algunas personas han pedido que sean destruidas. Otros símbolos confederados retirados en Richmond, la capital del Estado, han sido llevados a un almacén.

Las piezas habían sido objeto de una larga batalla judicial desde que estudiantes de secundaria iniciaron en 2016 una recogida de firmas para quitarlas. Los concejales de Charlottesville avalaron la iniciativa por un estrecho margen. Esta decisión provocó una demanda casi inmediata por parte de familiares de los combatientes del bando confederado en la división de Virginia. La peti-

Retirada de la estatua, el sábado en Charlottesville. / E. EDGERTON (AP)

ción pedía mantener las obras de bronce en su sitio en memoria de las familias, algo que fue apoyado por jueces de distrito. En abril de ese año, sin embargo, el Supremo del Estado dio luz verde a la remoción.

Ultraderechistas y supremacistas blancos rechazaron el fallo y Charlottesville se convirtió en un territorio de defensa para mo-

vimientos como el Ku Klux Klan y otros que simpatizaban con el pasado esclavista. La protesta de mayo de 2017 dejó una de las peores estampas del Gobierno de Trump, quien evitó condenar a los supremacistas. Robert E. Lee ha llegado a tener más de 700 monumentos en el país. Su nombre ha caído en desgracia ante el empuje del movimiento antirracista.

► 11 Julio, 2021

JAIME PORRAS FERREYRA, Montreal
A James Papatie le arrancaron de sus raíces de cuajo. Nació en 1964 en Kitchisakik, una comunidad del pueblo anicinape en la región canadiense de Abitibi-Témiscamingue, en la provincia de Quebec, y formó parte de los cerca de 150.000 menores indígenas que vivieron en uno de los 139 internados abiertos en Canadá para asimilarlos por la fuerza a la cultura dominante. Los tres primeros internados se crearon en 1883; el último cerró en 1996. Papatie estuvo encerrado en el de Saint-Marc-de-Figuery, a 450 kilómetros de Montreal. Aún recuerda cuando, a los seis años de edad, fue llevado a la institución. "Fue un secuestro. Funcionarios del Ministerio de Asuntos Indígenas, sacerdotes y policías fueron a buscarnos en embarcaciones. Algunos niños abrazaban a sus madres y abuelas. Varios padres recibieron golpes de la policía. Podían ir a la cárcel por negarse a entregar a sus hijos", cuenta Papatie por teléfono desde Kitchisakik.

"Después viajamos unas horas en autobús. Al llegar al internado, nos quitaron la ropa tradicional y la incendiaron. Nos ducharon, nos lavaron con lejía y cepillos para el suelo. Nos aplicaron un producto contra los piojos que causaba escozor. Luego nos raparon y nos dieron uniformes", prosigue. Eso solo fue el comienzo del horror: "Fui agredido sexualmente por un sacerdote y dos alumnos de mayor edad. Los alumnos reproducían muchas veces lo que habían sufrido. Recibí golpes, sufrí maltrato psicológico, burlas a mi cultura", sostiene.

El internado de Saint-Marc-de-Figuery cerró en 1973. Papatie fue enviado a una residencia de régimen algo más abierto y vivió también acogido con familias no indígenas, pero no fue devuelto a su pueblo. Dejó de estudiar a los 15 años; dice que tenía "demasiados pensamientos negativos" en la cabeza. Se hundió en el alcohol y las drogas durante años, pero con fuerza de voluntad dejó atrás esa etapa y se convirtió en un líder de su comunidad. Volvió al lugar y a la cultura que habían intentado extirpar de él.

Su vivencia, como la de muchos otros, supuso "un genocidio cultural", según lo definió la Comisión de la Verdad y la Reconciliación (TRC, por sus siglas en inglés) creada para analizar lo sucedido en los internados en un informe en 2015. Ahora emergen voces en Canadá que señalan que el adjetivo sobra. El caso de James Papatie resume buena parte del catálogo de horrores sufridos por los menores indígenas. Él recuerda muchas horas fabricando muebles en el internado. La TRC destacó que la explotación laboral no fue anecdótica en estos centros.

James Papatie, en la segunda fila, con otros menores en el internado en 1971.

Un superviviente que fue arrancado de su comunidad indígena siendo menor de edad cuenta los abusos sufridos en una de las instituciones, por las que pasaron 150.000 niños

Los internados canadienses del horror

Este turbio capítulo del pasado ha vuelto a primer plano por los hallazgos por parte de comunidades indígenas de cementerios con tumbas sin nombre en terrenos de tres antiguos internados. El 27 de mayo se anunció que se habían encontrado los restos de 215 niños en Kamloops (Columbia Británica), el 24 de junio se hizo público el descubrimiento de 751 tumbas

"Sufrí agresiones sexuales, maltrato y burlas a mi cultura", cuenta Papatie

Más de 4.000 afectados murieron en centros para la asimilación forzosa

"Es el mayor error que ha cometido este país", admite el primer ministro

sin atribuir en Marieval (Saskatchewan) y el 30 de junio se informó de otras 182 tumbas de este tipo en el antiguo centro de St. Eugene's Mission (Columbia Británica). Perry Bellegard, jefe de la Asamblea de Primeras Naciones de Canadá, que agrupa a 634 líderes y unos 900.000 indígenas (del total de 1,4 millones que se define como tal, el 4,9% de la población), afirmó en esta última fecha: "Este es el comienzo de los descubrimientos. Pido a todos los canadienses que se unan a las Primeras Naciones para exigir justicia".

Un día después, Canadá celebró su fiesta nacional. Miles de personas se manifestaron en varios puntos del país. Lo hicieron en recuerdo de los menores fallecidos en los internados, en apoyo a los supervivientes y para exigir que se investigue a fondo esta tragedia. El primer ministro, Justin Trudeau, admitió a Radio-Canadá: "El mayor error

que ha cometido este país es la asimilación forzosa de los menores indígenas a través de los internados".

Los cementerios de los internados son el testimonio mudo de lo que los pueblos autóctonos denunciaban desde hacía tiempo: que muchos padres no volvieron a saber de sus hijos después de que se los quitaran. "La comisión escuchó miles de testimonios. En varios salieron a colación casos de menores que desaparecieron. No se quería aceptar la verdad. Ahora es distinto por los hallazgos", constata Brieg Capitaine, profesor de Sociología en la Universidad de Ottawa. La TRC estableció en 2019 que 4.134 menores fallecieron en estos centros, pero algunos expertos calculan más de 6.000 muertes.

La mitad de los decesos se debió a la tuberculosis, y también se registraron muertes por otras enfermedades. Otras fueron causadas por incendios o por hipotermia y ahogamiento al tratar de escapar. También hubo suicidios. No obstante, las causas siguen siendo un misterio en parte de los casos. "Sufrimos hambre", apunta Papatie. El hacinamiento, la calefacción insuficiente y la mala comida eran la norma. "El Gobierno federal no quiso destinar más recursos. Las cartas de varios misioneros nos pedían. Dicho esto, enterraron a estos niños en tumbas sin marcar, en una muestra de racismo y deshumanización", denuncia Capitaine.

Papatie afirma que el dolor ha sido muy grande: pérdida de la identidad, trauma por los abusos, dificultades para volver a hablar la lengua de sus padres, adicciones, intentos de suicidio. Tras abandonar los estudios, se adentró en una vorágine de drogas y alcohol. "Quería dejar de sentir las heridas en mi alma", sostiene. A los 20 años, luchando contra sus demonios, comenzó a formar parte del Consejo de Kitchisakik. Entre 1997 y 2005, fue jefe de su comunidad y ahora responsable de la gestión de los recursos naturales. El impacto de los internados en los pueblos indígenas aún perdura. "Mi madre y yo fuimos a internados. Después no sabes cómo criar a tus niños. Tienes demasiada tristeza e ira".

Un centenar de peticiones para continuar las investigaciones

En la última década del siglo XX, un grupo de supervivientes comenzó a exigir indemnizaciones del Gobierno y las iglesias (sobre todo la católica) que gestionaron los internados para asimilar a menores indígenas en Canadá. En 2008, el Gobierno federal se disculpó oficialmente y desembolsó 3.230 millones de dólares (unos 2.730 millones de euros) entre compensaciones y gastos jurídicos. Los grupos protestantes también se disculparon y cumplieron con su parte. No así la Iglesia católica. Los indígenas esperan una disculpa del Papa y el pago de

21,3 millones de dólares de los 25 fijados en un acuerdo. En medio de la oleada de indignación por las tumbas descubiertas, ocho iglesias (seis católicas y dos protestantes) han arduo estas últimas semanas; otros templos han sufrido actos vandálicos. El Gobierno federal ha recibido más de un centenar de solicitudes pidiendo fondos para investigar en otros antiguos internados. Encontrar, identificar y rendir homenaje a los menores desaparecidos ya fue una de las recomendaciones del informe presentado por la TRC en 2015.

James Papatie, en una imagen cedida por él.

▶ 13 Julio, 2021

“Coneixeu aquest esclau?”

Washington busca els obrers que van ser forçats a construir la Casa Blanca

BEATRIZ NAVARRO
 Washington. Corresponsal

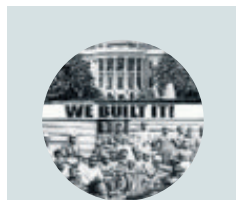
Només se'n sap el nom de pila. Dels seus amos, els noms i els cognoms. Abraham, Jacob, Moses, Henry i molts més van construir amb les seves pròpies mans dos dels edificis més magnífics de Washington, la Casa Blanca i el Capitoli. James H. Blake, James Broome, Edmund Plowden i Elizabeth Brent, entre d'altres, els van subllugar al Govern federal. No va ser un encàrrec gaire conegut: només quan Michelle Obama va dir el 2016 que cada dia es despertava “en una casa construïda per esclaus”, molts nord-americans van descobrir la història darrere de la residència presidencial.

Més de dos segles després, els historiadors s'han posat a rastrejar aquells treballadors esclavitzats, la paraula que ara s'utilitza en comptes d'esclaus per emfatitzar que no era condició innata, sinó imposada per d'altres. L'Associació Històrica de la Casa Blanca (WHHA, en les sigles en anglès) ha localitzat els noms d'unes 200 persones que van treballar en la construcció de l'edifici, a més de desenes que hi van viure al servei d'alguns dels seus primers presidents. “Si teniu informació sobre alguna d'aquestes persones, envieu-nos un e-mail”, demana l'associació, un organisme sense ànim de lucre fundat per Jacqueline Kennedy el 1961.

La construcció va començar el 1792 dins del perímetre del Districte de Colúmbia, fundat dos anys enrere en un terreny pantanós cedit per Virgínia i Maryland. Als dos estats l'esclavitud era legal. El Congrés i el president George Washington van encarregar a l'arquitecte francès Pierre Charles L'Enfant el plànol de la nova ciutat. Tres comissaris locals van assumir la gestió dels projectes. Planejaven importar mà d'obra d'Europa, però les seves ofertes de treball no van tenir gran resposta, per la qual cosa van recórrer a una altra que tenien més a mà i a la seva plena disposició, esclaus. La seva presència està acreditada tant a la Casa Blanca com al Capitoli i altres edificis governamentals des del 1792, quan van acordar contractar “negres que treballin bé, vestits bé pels seus amos i dotats amb una manta” per cap. Treballaven braç a braç amb jornaleros blancs i negres lliberts. Els seus amos eren els que els donaven sostre i algunes cures mèdiques. “Aquest arranjàment permetia a l'emergent capital aprofitar-se dels beneficis del treball (forçats) sense assumir la total responsabilitat sobre el seu

SEANPAVONEPHOTO / GETTY

“Nosaltres la vam construir”

Un cartell reivindicatiu sobre la construcció de la Casa Blanca per esclaus. Les indagacions per identificar-los topen amb la falta de registres, però solen acabar en una plantació. Potser alguns descobriran que les empremtes dels seus avantpassats són a l'edifici més famós del país.

benestar”, afirma Lina Mann, historiadora de l'associació. Les obres es van prolongar durant vuit anys. El president John Adams es va mudar a la flamant Casa Blanca el novembre del 1800. També el 1814 s'hi va recórrer per restaurar-la després de cremar víctima de la invasió britànica de Washington.

“L'ús de mà d'obra esclavitzada en la construcció d'un dels símbols més venerats de la democràcia americana, i la llar del president dels EUA, representa la paradoxal relació entre la institució de l'esclavitud i els ideals de llibertat consagrats als documents fundacionals” del país, explica Mann en un recent article sobre els avenços del projecte *Esclaus en l'entorn del president*. Basat en investigacions de la Universitat de Georgetown i altres fonts, la seva feina ha permès recuperar els noms de dos centenars d'esclaus que van treballar a la Casa Blanca. Es creu que en van ser molts més, però identificar aquestes persones no és tasca fàcil. En la majoria dels casos, només consta el seu nom de pila i el del seu amo. Però indagant en els arbres genealògics, els testaments i factures dels amos s'ha pogut localitzar al voltant de 30 plantacions d'on procedien aquests esclaus i deter-

minar, per exemple, que les germanes Brent van encarregar calçat per a diversos esclaus el nom dels quals coincideix amb els dels treballadors heretats del seu pare que van subcontractar per a aquestes obres oficials. El cas és singular perquè demostra que no tots els propietaris d'esclaus eren homes.

“Connectant detalls de diferents fonts, la WHHA vol posar aquells individus en la primera línia de la història”, explica l'asso-

El projecte es va llançar el 2016, quan Michelle Obama va dir que vivia “en una casa construïda per esclaus”

ciació, que va llançar el projecte fa cinc anys, quan les paraules de la primera dama van provocar una allau de trucades per contrastar la seva afirmació. El 28 de juliol una nova placa als voltants de la plaça Lafayette recordarà el seu paper en la construcció de la Casa Blanca, segons ha avançat el portal DCist.com.

OPINIÓ

Margarita Rivièrè, un dels nostres / Siscu Baiges

Siscu Baiges · juliol 12, 2021

Margarita Rivièrè simbolitza, per mi, com ha estat el periodisme a Catalunya durant decennis. Estava en el bàndol equivocat segons el pujolisme dominant. Veia les coses tal com eren i la frustrava veure com el nacionalisme conservador dominant durant tant anys les tergiversava. Pertanyia a aquell grup de periodistes crítics que feien nosa al *establishment* català, el de les subvencions als mitjans afins i les col·locacions a Catalunya Ràdio, TV3, l'Avui o els gabinets de comunicació de les conselleries.

Aquest *establishment*, transmutat des de fa uns anys en independentista, ha ignorat que l'ajuntament de Barcelona ha posat el seu nom a una plaça. No li han agraït ni tan sols que posés en marxa el servei de notícies en català de l'agència EFE quan va ser nomenada directora de la delegació a Catalunya. No era dels seus. El passat divendres es va inaugurar al barri de les Corts. A la placa que presideix la plaça s'hi diu que era "periodista i escriptora". De llibres seus en vaig llegir pocs. En canvi, de les prop de sis-centes entrevistes que va publicar a La Vanguardia me'n vaig empassar un munt.

Entre els llibres seus que vaig llegir hi ha 'Clave K'. El va publicar Icària Editorial el 2015 després que durant uns quinze anys cap editorial s'atrevisís a fer-ho. Dibueixava la Catalunya dels anys noranta, el periodisme que s'hi feia i els polítics que la representaven i dirigien. I ho feia amb noms falsos o amb lletres com la K que dona títol al llibre. La K era Jordi Pujol. La meua memòria lamentable em diu que la Rivièrè (com li dèiem tots, o molts) em va enviar un pdf de 'Clave K' abans de la seva publicació. Vaig riure molt i em vaig entretenir força identificant els personatges, o intentant-ho.

Del que sí se'n recorda la meua memòria és de l'última entrevista que li vaig fer. Vaig anar a casa seva, a prop de la plaça que ara duu el seu nom, i em va atendre connectada a una màquina d'oxigen que necessitava per respirar. **Enric Català** va poder fer-li fotos sense el tub d'oxigen al nas perquè va accedir a treure-se'l uns minuts. Era octubre de 2014, mig any abans que ens deixés. L'entrevista la va publicar el eldiario.es/catalunyaplural i la vam titular: "Als periodistes que no estàvem amb els nacionalistes ens deien que estàvem contra ells". Vam destacar unes quantes frases: "La confessió de **Pujol** és un acte de supèrbia sublim", "El 1984, hi va haver un setge al Parlament i el van anomenar patriotisme" i "Últimament he deixat de mirar TV3. Catalunya Ràdio poc i Catalunya Informació, de tant en quan i si no tinc una altra sortida". Fa quasi set anys d'això.

En una entrevista publicada per l'agència EFE quatre dies abans de morir i publicada arran de la presentació de 'Clave K', deia: "la vida sense veure coses positives, no sé si val molt la pena".

No era dels seus. Dels meus, sí.

<https://www.eltriangle.eu/2021/07/12/margarita-riviere-un-dels-nostres/>

LA LEY DE MEMORIA DEMOCRÁTICA Y LA FUNDACIÓN FRANCO

Juan Chicharro Ortega

Oigo decir a la recientemente cesada Vicepresidenta Carmen Calvo que en pocos días llegará al Consejo de Ministros la denominada Ley de Memoria Democrática. Una Ley que según ella busca la verdad puesto que sin verdad no hay justicia y sin justicia no puede haber paz y tranquilidad sobre nuestra historia. Añade además que servirá para que España se homologue a otros países avanzados que han sabido reconciliarse con su pasado y cerrar heridas.

Bonitas palabras sin duda si no fuera porque cuando habla de la verdad habla de «su verdad» y cuando habla de justicia habla de «su justicia». En absoluto lo hace respetando a millones de españoles que no piensan igual que ella. Eso a ella y a su gran jefe, el Sr Sánchez, les trae sin cuidado. Van a lo suyo al igual que hacen con todas las leyes ideológicas que nos van imponiendo de forma sectaria y totalitaria, una tras otra. Leo y oigo reiteradamente que la entrada en vigor de dicha Ley supondrá la ilegalización de la Fundación Nacional Francisco Franco por el mero hecho de hacerse desde

esta Fundación lo que denominan en esa Ley apología del franquismo, matizado este concepto tras el varapalo del informe del Consejo del Poder Judicial, en que esa apología deberá estar acompañada con menosprecio y humillación a las víctimas.

A ver señora Calvo, de no encontrarnos en España camino de una pseudo dictadura, yo como Presidente de la Fundación estaría muy tranquilo pues ya me dirá Vd cómo van a poder acusarnos de apología del franquismo con menosprecio y humillación de las vícti-

mas cuando diga que durante el periodo de la capitania del General Franco se produjo en España la mayor transformación social y económica de toda nuestra historia, que Franco salvó de las garras nazis a miles de judíos, que se creó por primera vez una clase media antes inexistenteetc.

Sucede que todo esto les es indiferente pues no es «su verdad». La única verdad que hay aquí es que esa Ley no es más que una herramienta para terminar de revertir nuestra historia reciente. Borrar de un plumazo no sólo los cuarenta años del «franquismo» sino además todo cuanto supuso la transición política de los años 70 y 80. Permítame que le re-

cuerde que un acuerdo tácito de aquellos días fue que nunca más se utilizara la historia como arma arrojadiza sin que esto supusiera el olvido de ella. Ya sé que esto les da igual. Vd,s pretenden dinamitar la paz social que el régimen del 78 propició. Ya lo han conseguido.

Y puestos a hablar de verdades me pregunto porque no hacen Vd,s caso a las recomendaciones del Parlamento europeo cuando el 18 de septiembre resaltando la importancia de la memoria histórica europea pedía que se condenase expresamente los horribles crímenes cometidos por los comunistas en toda Europa sin excepción. Se lo digo porque como quiera están Vd,s obsesionados con la apología del franquismo igual no sabe que hay en España una legión de fundaciones que hacen apología del marxismo o del supremacismo. ¿Qué pasa con estas fundaciones ?

Señora Calvo, si es que escucha o lee, sepa que desde la Fundación Nacional Francisco jamás de los jamases hemos menospreciado ni humillado a víctima alguna sea cual fuere su ideología. Al contrario de lo que Vd,s hacen con las víctimas de la banda terrorista ETA cuando permiten y alientan los homenajes a etarras asesinos en sus pueblos bajo el reino del todavía terror imperante.

Desde su origen la naturaleza de las funciones de la Fundación Nacional Francisco han sido y son de carácter cultural, humanístico y docente. Y vamos a seguir en la misma línea pese a su totalitaria Ley. Y sólo espero que los españoles reaccionen y sepan que lo que está en juego no es la FNFF sino la libertad ideológica que plasma la Constitución española porque se podrá opinar lo que se quiera sobre quien fue Franco pero nadie me puede negar mi derecho a opinar lo que a mí me parezca mientras no incite a la

violencia y desde luego no lo hago. Y no lo haré nunca pues por mi condición de militar he conocido en el pasado los efectos de la violencia en otros países algo que seguramente la señora Calvo educada y formada gracias a la bonanza social que le dio el franquismo desconoce por completo. Y nada hay peor que la ignorancia transformada en sectarismo y odio al que no piense como ella.

Juan Chicharro Ortega es Presidente de la Fundación Nacional Francisco Franco

«Nada hay peor que la ignorancia transformada en sectarismo»

Biblioteca Harley-Davidson

Carne cruda

Sabino Méndez

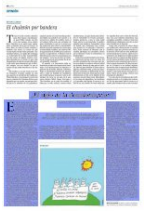
Da la sensación como si Sánchez hubiera remodelado su gobierno al grito de: «¡¡vegan el último!!». Entre los dientes afilados que han triturado a muchos de sus colaboradores (hasta hace poco imprescindibles) se ven asomar hilillos de sangre. Puede que al presidente del Gobierno le gusten los chuletones al punto tal como afirma, pero queda claro que los gobiernos, en cambio, le gustan poco hechos. Tras el primer vistazo efectista, la remodelación del gobierno, más que a terremoto, sabe a decepción. Los contribuyentes, en medio de un panorama de crisis y apretado general del cinturón, esperaban una reducción del gasto, aunque fuera momentánea. Incluso se había creado una expectativa bastante intensa, alimentada por los rumores, de una más que posible reducción de carteras. Pero no ha habido tal, sino precisamente todo lo contrario. Presenciamos una huida de los nombres fuertes del último gobierno y, a cambio, un mantenimiento del exagerado número de ministros con títulos rimbombantes. Ahí siguen los cinco de Podemos, de quienes se empieza ya a hablar como si fueran los odiosos ocho de Tarantino.

La única buena noticia es que la vicepresidencia parece que será primordialmente

«La concordia no podrá ser ni caníbal ni asimétrica»

económica o, al menos, eso quieren sugerir. Pero dado que atravesamos el reinado del argumento engañoso, no queda más remedio que desconfiar y esperar a ver si se cumple de una manera efectiva o era simple formulación cosmética. Porque todas las argumentaciones que se han dado al público han resultado ser contradictorias cuando no falaces; desde las argumentaciones dietéticas, hasta la de reducción de la larga veintena de ministros.

Un buen ejemplo de explicación engañosa que contradice la realidad visible es ese argumento de la «concordia» que se han inventado para justificar los indultos. ¿Concordia cuando ha levantado ya de entrada una ola de protestas? ¿Concordia cuando ha provocado inmediatamente división e insultos entre los que están a favor y los que están en contra? ¿Pero esta gente en qué está pensando? Será concordia con unos, pero no con otros. Es su gobierno y él sabrá lo que hace, pero esos otros van aumentando cada día que pasa. Y la concordia no podrá ser ni caníbal ni asimétrica.

▶ 11 Julio, 2021

¿El siglo de la descolonización?

MICHÍ STRAUSFELD

En todo el mundo caen las estatuas, pero estos males seculares exigen mayores esfuerzos

El 13 de agosto de 1521 es una fecha memorable: Hernán Cortés conquistó Tenochtitlán. La capital de los aztecas había resistido durante dos años. Ya en 1519 Moctezuma había agasajado a Cortés con un lujoso banquete que dejó a los españoles atónitos. Pero de nada sirvió, ya que los forasteros no se dieron por satisfechos con los regalos obtenidos y siempre pedían más, sobre todo oro. Los códices dan cuenta de esta avidez con palabras poco halagüeñas: "Lo buscaron como cerdos".

Tenochtitlán, situada en el lago de Texcoco —igual que Tlatelolco, el pueblo hermanado—, estaba unida con la tierra firme por cinco calzadas. Miles de chinampas, unos jardines flotantes muy fértiles, abastecieron a la ciudad, y los indios llevaron cada día abundantes frutas y verduras al mercado suntuoso de Tlatelolco, que ofrecía de todo. El mejor cronista de la conquista, Bernal Díaz del Castillo, lo describió maravillado: "Es dos veces más grande que la ciudad de Salamanca". Los españoles admiraron los palacios y templos, el orden geométrico de calles y la canalización sofisticada de la ciudad, en aquel momento tal vez la más grande del mundo. Para muchos historiadores, 1521 significa el inicio de la globalización. El choque (desde 1992, "encuentro") de las civilizaciones mesoamericana y española se produjo en todos los ámbitos: lengua, religión, cama, cocina, artes. La mujer conocida como La Malinche era la mejor traductora de Cortés, "la lengua", tal como la pintan los códices. Para los mexicanos, en cambio, es la peor traidora. Ella fue su amante y su hijo Martín es el primer mestizo conocido. Incontables más nacieron en las siguientes décadas. Los conquistadores derrumbaron los templos y utilizaron esa piedra para erigir sus iglesias. Los cimientos del palacio de Moctezuma sirvieron a Cortés para construir allí su sede de gobierno. Todo recuerdo de la antigua alta cultura y sobre todo de su religión fue aniquilado. La cruz católica pasó a dominar, pero las viejas creencias sobrevivieron ocultas y se fusionaron: el resultado fue un sincretismo religioso palpable hasta hoy.

La sociedad en la Nueva España se mezcló. En la cocina se ve enseguida: los ali-

mentos autóctonos como el maíz, tomate, ají, aguacate, y tantos otros se mezclaron con aquellos que los españoles llevaron como el trigo, las vacas, la uva. En los jardines de los claustros las monjas desarrollaron laboratorios para estudiar muchas combinaciones. A partir de 1565 llegó ade-

más el galeón anual de Manila, cargado con alimentos asiáticos. México elaboró así un arte culinario de tres continentes.

Octavio Paz analizó el barroco mexicano señalando las fusiones de elementos europeos y autóctonos, así como la importancia de las aportaciones artísticas indígenas.

El castellano latinoamericano ha incorporado miles de palabras del Nuevo Continente, la utilización de todas es su característica dominante. Hoy, 500 años más tarde, los antiguos colonizados alzan la voz y reclaman justicia, disculpas, restituciones y reparaciones. Aunque el continente se independizó hace 200 años, persisten muchas secuelas de los tres siglos de gobierno virreinal que requieren cambios. Para entender el presente problemático, conviene conocer mejor el pasado.

La situación de África, India y Asia es diferente, ya que las luchas por liberarse del colonialismo datan mayormente de la segunda mitad del siglo XX. Bélgica está enfrentándose con sus crímenes en África Central—David van Reybrouck los ha descrito magistralmente en *Congo*—, y Bruselas ha reorganizado la colección de su Museo Real. Todos los grandes museos analizan ahora—preocupados—sus fondos. Macron pidió disculpas a Argelia, encargó un informe exhaustivo sobre la restitución del patrimonio cultural africano y promete actuar en consecuencia. Alemania devolverá los bronce de Benín y reconoció por fin el genocidio de los herero y nama. Pactó reparaciones y el presidente Steinmeier viajará en otoño a Namibia para disculparse. Indonesia tiene muchas cuentas pendientes con Holanda, y la alcaldesa de Amsterdam reconoció el papel nefasto de esta ciudad en la trata de esclavos. Inglaterra tiene que encarar su pasado. Caso ejemplar es la India, "la joya de la corona", ya que fue el país que dio riquezas incalculables a la madre patria. Muchos escritores indios han investigado esta historia desigual. Shashi Tharoor lo hizo en el espléndido *An Era of Darkness: The British Empire in India*, el premio Nobel Amartya Sen sacó un balance deprimente en sus memorias; Pankaj Mishra investiga la rebelión y la metamorfosis de Asia. En todo el mundo caen las estatuas. Pero estos males seculares exigen mayores esfuerzos y grandes cambios en política, enseñanza e investigación de la historia para que tengamos una descolonización verdadera en el siglo XXI.

► 15 Julio, 2021

El centenario del desastre

JOSÉ MARÍA MENA

Las tropas españolas sucumbieron ante un abigarrado conjunto de grupos tribales rifeños sin formación ni estructura castrense al modo occidental. La cifra oficial de bajas fue de 12.214

En la segunda quincena de julio de 1921 se produjo la derrota más catastrófica de la historia de los ejércitos españoles. Ahora se cumplen cien años del desastre del Rif, en el norte de Marruecos. Las tropas españolas sucumbieron ante un abigarrado conjunto de grupos tribales rifeños sin formación ni estructura castrense al modo occidental. La relación oficial de bajas entre muertos y desaparecidos entre el 17 de julio y el 10 de agosto fue de 12.214. Otros informadores extraoficiales elevan la cifra hasta los 20.000 muertos. En el centenario del desastre parece justo dedicar unas líneas a la memoria de las víctimas de aquella aventura colonialista, sanguinaria, irresponsable e inútil.

Cuando las potencias coloniales europeas, en la Conferencia de Algeciras de 1906, se repartieron las zonas de influencia del norte de África, a España le dejaron el protectorado de la parte más montañosa y pobre del norte de Marruecos. Decía Cambó en el Congreso, en 1922, que España estaba en Marruecos, no porque hubiéramos querido, sino porque nos habían obligado. Era lo que nos concedieron las grandes potencias tras el desprestigio por la pérdida de Cuba y Filipinas.

Pero además del discutible objetivo de prestigio militar, en la aventura de Marruecos había otro objetivo: el económico. Allí operaba la Compañía Española de Minas del Rif S.A. en la que tenía importantes intereses económicos la élite española, como el conde de Romanones, el marqués de Comillas, la familia Güell, y el rey Alfonso XIII.

Las relaciones entre los rifeños y los españoles nunca fueron de sincera cordialidad. Alternaban tiempos de desconfianza y de hostilidad, algunos de gravedad, como en 1909, cuando en el Barranco del Lobo murieron 250 soldados, lo que desencadenó las grandes protestas de Barcelona culminadas con la Semana Trágica.

Así siguieron las relaciones hasta 1920. Entonces el comandante general de Melilla era el general Fernández Silvestre, aguerrido, incontrolable, y amigo del Rey. Sin atender órdenes superiores de prudencia y

Dámaso Berenguer se tapa el rostro con un pañuelo para evitar el hedor. / ENRIQUE MENESES (EFE)

La investigación de las responsabilidades se encomendó al general Picasso, tío abuelo del genial pintor

Indigna la desvergonzada impunidad de quienes causaron tantos muertos y sufrimientos inútiles

contención, invadió el Rif con sorprendente rapidez y acierto. Alfonso XIII le mandó un famoso telegrama que no ha sido hallado, pero de cuya autenticidad daba fe Jaime de Capmany en ABC. Decía "olé tus cojones". Un modo cuartelero y malhablado de impulsar la prosecución de la aventura colonialista, impopular, insoportable económicamente y con los pies de barro. Silvestre fue sembrando el territorio conquistado con blocaos, precarios fortines defendidos por pequeñas guarniciones. Eran más de cien posiciones aisladas cubriendo 5.000 kilómetros cuadrados, con muy serias dificultades para el aprovisionamiento de agua, munición y alimentos. Las tropas españolas estaban deficientemente pertrechadas, armadas y alimentadas, a causa de la indolencia, ineptitud y corrupción de muchos mandos y gobernantes. Abd el Krim, líder de las cabilas rifeñas, supo au-

nar el atávico fervor de la yihad y el ardor popular de la guerra de liberación. Atacó en todas las líneas, que sucumbieron en 72 horas, cercado a Silvestre en Annual. Cuando el general ordenó la retirada esta se convirtió en una huida desordenada, de pánico, desmoralización e indisciplina, con los rifeños masacrando a unos hombres en fuga, desarmados, agotados, hambrientos y sedientos. Silvestre murió en Annual, y su cuerpo nunca fue hallado. 300 generales, jefes y oficiales fueron hechos prisioneros y Abd el Krim pidió por ellos cuatro millones de pesetas que, finalmente, pagó el industrial Horacio Echevarrieta. Alfonso XIII, en un gesto de inhumanidad que le calificaba, se limitó a decir "que cara se ha puesto la carne de gallina".

La investigación de las responsabilidades del desastre se encomendó al general Picasso, tío abuelo del genial pintor. Se le negaron documentos militares y se le prohibió investigar a las máximas autoridades. Sin embargo, Picasso elaboró un riguroso expediente desbordando esas limitaciones. Además, se abrió un debate parlamentario sobre las responsabilidades, y se sabía que la oposición no perdonaría la implicación del monarca. El golpe de estado de Primo de Rivera, Capitán General de Cataluña, con el apoyo de Alfonso XIII, suspendió el debate *sine die*. El Consejo Supremo de Guerra y Marina continuó la tramitación de la causa por responsabilidades militares, a partir del expediente Picasso, y condenó solamente al general Berenguer, superior jerárquico de Silvestre, con la leve pena de separación del servicio, que el Rey, inmediatamente, le amnistió. Luego llegó la República, se fue el Rey, y finalmente el Tribunal Supremo tuvo que archivar la causa como cosa juzgada por la justicia militar. Quizá jurídicamente fuera inevitable, pero indigna la desvergonzada impunidad de quienes causaron tantos muertos y sufrimientos inútiles, que hoy merecen nuestro respeto y nuestro recuerdo.

José María Mena fue fiscal jefe del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña

► 16 Julio, 2021

Robert Waisman, un dels últims supervivents de l'Holocaust

Tinc 90 anys. Vaig néixer a Polònia i visc al Canadà. La meva dona va morir l'any passat. Tinc dos fills i dos nets. El meu objectiu és que es deixi de deshumanitzar altres persones, que tots ens respectem. Em continuo preguntant on era Déu quan els nazis van gasejar milions de persones. Crec en la humanitat

“Una hora menys de patiment és una victòria contra el destí”

Vostè va ser un dels nois de Buchenwald.

Més de 60.000 persones van ser assassinades en aquell camp de concentració, la majoria penjades en el mateix arbre en el qual Goethe va escriure el seu *Faust*. Però més de 900 adolescents vam sobreviure a aquell infern.

Recorda el dia de l'alliberament?

El primer estranger que vaig veure va ser un soldat afroamericà. No havia vist mai ningú amb la pell negra, i a partir d'aquell dia vaig pensar que tots els àngels eren negres.

Una data per no oblidar.

Sí, cada any ho celebro, parlo amb els que vam sobreviure i que estem dispersats pel món. Ara és més trist.

En queden menys.

Sí, però estic molt orgullós dels meus amics per tot el que han aconseguit i la manera en què han contribuït al món.

Els van enviar al castell d'Écouis, a França, per rehabilitar-los.

Erem 472 salvatges, robàvem a les cases veïnes, ens barallàvem, no ens rentàvem. Erem petits pinxos.

Però van aconseguir superar-ho.

Com vam ser capaços de seguir endavant i com molts van començar vides extraordinàries ja fos de doctor, advocat, líder espiritual, professor, mestre, pare, marit afectuos i avi afectuos i permissiu?

...?

Els nens perduts, els que van ser lliurats a orfenats i famílies alemanyes molt petits, van tenir greus seqüeles d'inadaptació, però nosaltres teníem entre 7 i 10 anys recordàvem la nostra família.

I això els va mantenir assenyats?

L'amor és més poderós que l'odi, estava enterrat, sota munts de pols, però era allà. Les SS ens ho van arrabassar tot, fins i tot la dignitat, però l'única manera de perdre l'amor és renunciant-hi.

Com se sentia?

Ens vam assabentar de cop que la majoria dels nostres estaven morts, la ràbia i la frustració eren infinites. Si hagués sabut realment el que havia passat potser m'hauria rendit. Molts dels meus amics quan ho van descobrir es van suïcidar.

Tornar a casa el mantenien dempeus?

Sí, m'imaginava entrant a la meva caseta de pedra i asseient-me a la taula amb la meva fa-

L'amor

Entre els nois de Buchenwald, un terrible camp de concentració, hi ha el guanyador del premi Nobel de la Pau Elie Wiesel, el gran rabí de Tel-Aviv, Yisrael Meir Lau, i Romek (Robert) Wajzman, que ha lliurat la seva vida a les causes humanitàries. Només un selecte grup de psiquiatres i psicòlegs van apostar per la seva recuperació, l'opinió general era que eren uns psicòpates. “Continuem vivint amb el record de la mort, però quin és el poder que tots allotgem a l'interior? L'amor. I què fem per trobar-lo de nou? Si puc ajudar un sol nen a entendre que aquest regal, aquest dret, no l'hi pot arrabassar ningú, que jo i molts altres l'hem recuperat, aquest llibre haurà complert la seva comesa”. A Waisman li ha costat 70 anys escriure la seva història, *El noi de Buchenwald* (Edicions 62, en castellà Destino), ple d'esperança.

mília a prendre aquelles sopes boníssimes que feia la meva mare. Jo tenia quatre germans grans, cosins, amics de l'escola, a tots els van assassinar. On era Déu?, on era el món?, ens preguntàvem.

...
 Vaig veure com carregaven el meu germà en un camió amb altres malalts i vaig sentir l'escamot d'execució al bosc. El camió va tornar buit. L'endemà, al meu pare se li van posar els cabells blancs. Una setmana més tard, va desaparèixer. M'havia quedat sol. Tenia 12 anys.

Com va canviar vostè la ràbia per amor?
 Gràcies als experts. Ens repetien diàriament que poséssim el que havíem viscut a un costat, que féssim coses de les quals els nostres pares i avis haguessin estat orgullosos. I en el meu cas sobretot gràcies Manfred Reingwitz, psicòleg de la Sorbona.

Per què?
 Em va mostrar el número que li havien tatuat quan va estar a Auschwitz, em va dir que havia perdut tota la família, i em va parlar de la ira i la culpa que allotjava. Era el meu propi malson. Va ser un punt d'inflexió.

El que van viure no té sentit.
 No per a mi. Però vaig comprendre que el regal més gran que podia oferir als que havien mort era tornar a ser feliç. El patiment és una cosa dels vius, no dels morts. El deure de tota persona és fer que s'aturi, no empitjorar-lo. Una hora menys de patiment és una victòria contra el destí.

Als 8 anys estava treballant per als nazis.
 Treballava d'esclau en una fabrica de municció. Un noi anomenat Schmiel manipulava unes màquines enormes mogudes per cintes de goma que quan s'espatllaven les llençaven. Les va guardar per fer-les servir per tancar els forats de les sabates. El van agafar.

Ui.
 Un paio de les SS ens va reunir a tots en cercle, ell i Schmiel al centre. “Ningú no roba al Tercer Reich!” va dir, i li va disparar un tret al front. Aquell dia vaig oblidar el meu nom, el vaig eliminar de la meva memòria fins que el soldat dels Estats Units em va preguntar com em deia.

...
 També hi havia algun àngel a l'infern, pocs, però els suficients com per no perdre l'esperança. Vaig passar dos anys de camp en camp. Em vaig escapar d'un i em vaig unir a un grup de partisans que em van utilitzar com a diana per a les seves pràctiques de tir.

No m'estranya que volgués oblidar.
 Així que van arribant els records torna la humanitat.

Què li ha ensenyat la vida?
 Que cada dia és una cosa preciosos i que també ho són totes les persones.

IMA SANCHÍS

Resum d'un segle

Ignacio Martínez de Pisón

Vet aquí un possible resum del segle XX espanyol. Després de la pèrdua de les últimes possessions d'ultramar, Espanya va provar de recuperar la seva condició de potència embarcant-se en una innecessària aventura colonial al nord del Marroc. La presència espanyola va ser mal acollida per la població local i va desembocar en una guerra en la qual madurarien diverses promocions d'oficials, els anomenats "africanistes". La humiliant derrota a Annual davant els guerrillers rifenys va portar el rei Alfons XIII a instaurar una dictadura, liquidant de cop mig segle de monarquia constitucional. Pocs anys després, amb el país ja reincorporat al camí constitucional, precisament els militars africanistes es van alçar en armes contra la legalitat republicana i van implantar una dictadura sagnant que va durar gairebé quatre dècades. Fi del resum.

El punt d'inflexió, com es veu, és el desastre d'Annual, que va marcar per sempre el curs dels esdeveniments. És impossible saber com haurien estat les coses si el desastre no s'hagués produït, però podem especular amb una Espanya en què l'exèrcit no hauria adquirit tanta preeminència ni s'hauria familiaritzat amb tècniques de destrucció que no trigaria a aplicar contra els seus propis compatriotes. Sens dubte, seria aquesta una Espanya millor. D'aquí uns dies es compleixen cent anys d'aquells fets, així que suposo que ens farem un tip de llegir

articles i reportatges sobre la guerra del Rif, potser la més injusta de la nostra història perquè va enfrontar els desheretats d'aquí amb els desheretats d'allà: al Rif només morien els pobres.

El desplegament de les tropes espanyoles en aquella zona del protectorat s'hauria d'estudiar com un exemple d'incompetència militar. El general Fernández Silvestre, desitjós d'obsequiar el monarca amb una ocupació ràpida del territori, el va anar sembrant de petites fortificacions solitàries, desguarnides, unides per fràgils línies de comunicació. Arribat el moment, Abd el-Krim es va limitar a tallar aquestes línies i es va llançar a aniquilar l'enemic, que va quedar atrapat en una ratera. Es calcula que hi

El desastre d'Annual va marcar per sempre el curs dels esdeveniments

van morir uns deu mil soldats espanyols. Els rifenys van reclamar un rescat econòmic pels oficials capturats, i sembla ser que la reacció d'Alfons XIII va ser exclamar: "Que cara que va la carn de gallina!".

Aquella guerra va donar lloc a una abundant literatura africanista, entre la qual destaquen els llibres ja clàssics de Ramón J. Sender, Arturo Barea i José Díaz Fernández. El mateix Francisco Franco, que va estar destinat al Marroc

una desena d'anys (primer a Regulars, després a la Legió, de la qual va ser cap màxim), va voler afegir-se a aquella onada amb la publicació de *Diario de una bandera*. Quan, ja sent cap de l'Estat, la va reeditar, va haver de suprimir alguns fragments que celebraven l'acarnissament de les represàlies. Aplaudir la sang freda amb què soldadets espanyols disparaven sobre marroquins desarmats i l'alegria amb què exhibien com trofeus les orelles de les seves víctimes no semblava el més apropiat quan acabava de guanyar una guerra amb l'ajuda de les forces mores.

És sabut que més tard va escriure també el guió de la pel·lícula *Raza*, que va firmar amb el pseudònim de Jaime de Andrade i va dirigir José Luis Sáenz de Heredia. El que no és tan conegut és que, al cap d'uns anys, va ordenar remuntar la pel·lícula, reescriuint i eliminant escenes i modificant-ne alguns diàlegs. La geopolítica manava. Concloua la Segona Guerra Mundial, calia provar d'avenir-se amb els vencedors. Es van suprimir les al·lusions hostils als Estats Units i a la maçoneria i, sobretot, la simbologia feixista, incloses les salutacions braç enlaire. Romà Gubern, que va escriure un llibre sobre la pel·lícula, explicava que per raons de coherència narrativa no es va poder tallar una escena amb una d'aquelles salutacions a la romana i que ho van dissimular afegint-li al diàleg una frase del tipus: "Així d'alt era!".

Vet aquí un altre possible resum del segle XX espanyol, que no seria sinó la conseqüència d'una vocació literària a prova de bombes. Un militar anomenat Francisco Franco va fer mèrits a l'Àfrica per poder estrenar-se com a escriptor i després va muntar una guerra civil per convertir-se en guionista, i en tots dos casos va acabar rectificant els seus escrits per no haver de renunciar a les seves ambicions.●

CONEIXEMENT

Jordi Llompart

PERIODISTA. DIRECTOR DE LA NOVA SOCIETAT GEOGRÀFICA DE CATALUNYA

“El viatge ens hauria d’aportar molt més que no pas una fotografia”

XAVIER PUJOL GEBELLÍ
BARCELONA

La Societat Nova Geogràfica, una entitat que es defineix, segons els seus promotors, per “la passió pel viatge” i la promoció del coneixement que va més enllà de l’interès acadèmic, es va presentar públicament dijous a la tarda, al Born Centre de Cultura i Memòria de Barcelona. Jordi Llompart (Barcelona, 1962), periodista i productor de cinema documental, i president de l’entitat, veu la Societat com una actualització al segle XXI respecte d’aquelles grans organitzacions amb mirada colonialista nascudes al segle XIX.

Què és la Societat Nova Geogràfica?
Som un grup de gent de diversos àmbits (periodistes, enginyers, arquitectes, naturalistes, arqueòlegs...) que sentim passió pel viatge i el coneixement. Tot i néixer el juliol del 2019, la pandèmia ens ha impedit presentar-nos públicament fins ara.

Què pot aportar una nova societat geogràfica?
Les grans societats del segle XIX, les conegudes per tothom, van néixer

marcades per l’exploració geogràfica com a instrument per a la dominació colonial, econòmica o política. Res a veure amb l’actualitat. L’objectiu de Nova Geogràfica és promoure el coneixement de la geografia humana, cultural i mediambiental de Catalunya i el món.

Com es traslladen aquests objectius a la realitat?

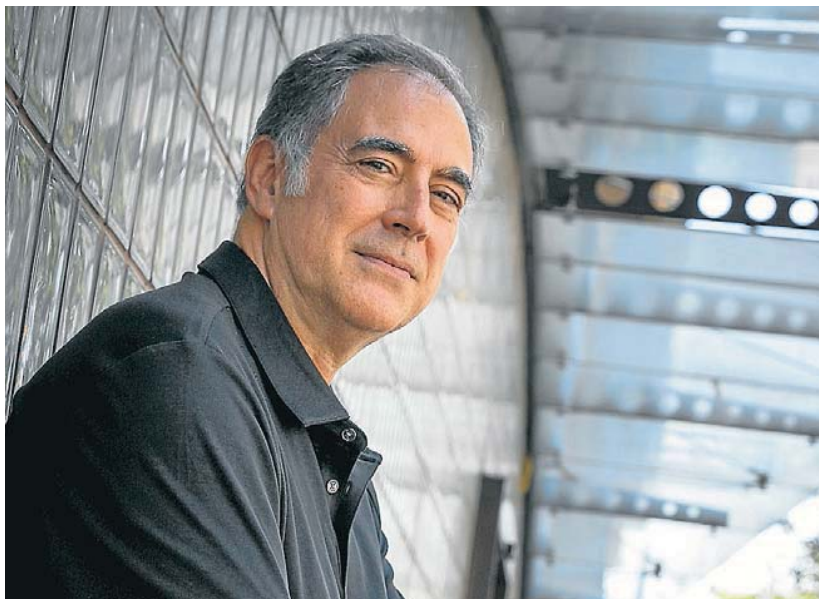
Tenim programada una travessa al setembre de la Vall d’Aran al Cap de Creus. Volem que els participants aprenguin la realitat dels Pirineus i de quina manera s’està transformant. Com han evolucionat els seus pobles, el seu paisatge, la seva biodiversitat o com està rebent els efectes del canvi climàtic. Més enllà de la travessa, hi ha l’oportunitat de generar coneixement i divulgar-lo.

També teniu prevista una activitat al delta de l’Ebre.

En aquest cas volem explicar la problemàtica ambiental del delta a través d’una pel·lícula documental. Volem transmetre el nostre ideari de compromís per la cultura, els valors humans i de respecte a la natura.

Qui hi participarà?

Els nostres socis i amics, que en cap cas no som ni gent rica ni formem

CRISTINA CALDERER

Model
“Viatjar o fer turisme és avui un element de consum. Cal una reflexió”

part de cap elit. Som una societat molt transversal i diversa. També qui té curiositat pel coneixement sense necessitat de ser acadèmic. L’espectre és molt ampli.

Units sobretot per la geografia humana.

La geografia física ens és insuficient. Coneixem el món de sobres, cada pam del planeta està fotografiat. No passa el mateix amb la cultura, les emocions o la dignitat de les persones.

En aquest món tan global, però, tothom viatja.

Viatjar o fer turisme és avui un element de consum. S’imposa una reflexió sobre què té sentit i què no en té, quina petjada ecològica deixem amb aquesta manera de fer.

Cal repensar el model turístic?

No és el nostre debat. En tot cas, està clar que el viatge ens hauria d’aportar més que una simple fotografia.

Potser un punt acadèmic?

No, la nostra vocació és divulgativa, aspirem a ser com una petita *National Geographic* en el sentit de generar i divulgar coneixement.

Res que s’assembla a un safari?

Tot canvia. Hi ha coses que formen part del passat i és allà on s’han de quedar. S’està estenent una consciència arreu del món que el contacte amb la natura l’hem de fer millor. Podem anar a caçar fotos, però també a connectar amb els llocs, les gents i els paisatges que visitem. Fer només de passavolant no té sentit.